Στερούμενοι πηγῶν (περὶ τῶν χασμάτων ἰδὲ 2ον τεῦχος εἰσαγωγῆς ἡμετέρων ἐρευνῶν 1959, καὶ ἐν Ἐπετηρίδι Θεολ. Σχολῆς, ἔτ. 1957 - 58) εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ σημειώσωμεν τὰ ἑξῆς.

Τὸ ἀμέσως ἑπόμενον χρονικῶς κείμενον εἶναι ἡ πρὸς Φιλιππησίους τοῦ Ἀπ. Παύλου, γραφεῖσα μεταξὺ 59 - 61, ὅτε ὁ Παῦλος ἦτο φυλακισμένος ἐν Ρώμῃ [1]. Ἐν ταύτῃ γίνεται λόγος περὶ «ἐπισκόπων καὶ διακόνων». Ὅθεν συμπεραίνομεν, ὅτι ὁ Παῦλος, εὑρὼν ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἔφεσον καὶ τὸν ὅρον «ἐπίσκοποι» διὰ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ υἱοθετήσας τοῦτον, ἐπληροφορήθη ἐν Ρώμῃ, ὑποθέτομεν, ὅτι καὶ ἐν Φιλίπποις ἐχειροτονήθησαν, ἐν τῷ μεταξύ, ἄγνωστον πῶς καὶ πότε, ἐπίσκοποι καὶ διάκονοι καὶ υἱοθετεῖ τὰ γενόμενα. Ὁ Harnack (Mission I, 448 ἑξ. ὑποσημ. 1) παρατηρεῖ ὀρθῶς, ὅτι «μίαν ἐπὶ μέρους ἔκθεσιν περὶ γενέσεως μιᾶς χριστιανικῆς Κοινότητος δὲν ἔχομεν, διότι αἱ «Πράξεις Ἀποστόλων» διηγοῦνται συνολικῶς, αἱ δὲ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου προϋποθέτουσι τὰς ἤδη γενομένας κοινότητας. Αἱ ἀπόκρυφοι Πράξεις εἶναι ἄχρηστοι. Ἐν τούτοις δύνανται νὰ ἐξαχθῶσι μερικὰ χαρακτηριστικὰ ἐκ τῆς Α΄ πρὸς Θεσσαλονικεῖς, τῆς Α΄ πρὸς Κορινθίους καὶ ἐκ τῶν Πράξεων... Διὰ τὴν ὀργάνωσιν οἱ πρῶτοι ἐπιστραφέντες εἰς τὸν Χ/σμὸν εἶχον σημασίαν (ἴδε τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου καὶ Β΄ καὶ Α΄ Κλήμεντος, ἔνθα, ἐν κεφ. 42, λέγεται «οἱ Ἀπόστολοι κατὰ Χώρας κηρύσσοντες... καθίστανον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάζοντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεύειν». Εἴδός τι τοπικῆς διευθύνσεως εἰσῆλθεν εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὰς Κοινότητας, ὡς δυνάμεθα νὰ διίδωμεν ἀπὸ τὴν Α΄ Θεσσ. 5, 12 ἑξῆς καὶ Φιλιπ. 1, 1. Ἀλλ' ὅ,τι ἰσχύει διὰ τὰς Μακεδονικὰς κοινότητας δὲν ἰσχύει, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ εἶδος τῆς ὀργανώσεως, τοὐλάχιστον ἐν ἀρχῇ, δι' ὅλας. Ἐν Γαλατίᾳ καὶ ἐν Κορίνθῳ, πιθανῶς ἐν ἀρχῇ νὰ μὴ ὑφίστατο καμμία σοβαρῶς ὠργανωμένη διεύθυνσις. Οἱ ἀδελφοὶ διηυθύνοντο «ὑπὸ τοῦ Πνεύματος». Παρὰ ταῦτα ὁ ἴδιος ὁ Harnack θεωρεῖ ἐπιβεβλημένον νὰ προσθέσῃ, ὅτι ἡ ἔκθεσις τῶν Πράξεων ἐν κεφ. 14, 23 (καθ' ἣν ὁ Βαρνάβας καὶ Παῦλος «χειροτονήσαντες αὐτοῖς κατ' ἐκκλησίαν πρεσβυτέρους») πρέπει νὰ εἶναι ἀκριβής, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς πολλὰς κοινότητας (πρβλ. ὡσαύτως Α. Κλήμ. 44), ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα, ὅτι «οἱ Ἀπόστολοι» πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐγκατέστησαν λειτουργοὺς καὶ ὅτι οὗτοι πάντοτε ἦσαν ἐξ ἀρχῆς «πρεσβύτεροι» δὲν εἶναι ἀσφαλές. Μνημονεύεται τοῦτο εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα (Πράξ. 15, 4) καὶ εἰς τὴν Ἔφεσον, ὡς λειτούργημα διὰ τὴν κοινότητα (Πρεσβύτεροι, οἵτινες ὠνομάσθησαν ἐπίσκοποι, 20, 28).

Καίτοι ταῦτα εἶναι ἀληθῆ, ἐν τούτοις πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν, κατά τινα τρόπον, χρονικῶς τὰ κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ εἰς

[1] Συνήθως κάμνομεν λόγον διὰ τὰ «ἐλαφρὰ δεσμὰ» εἰς τὸν χρόνον, τὸν ὁποῖον τοποθετοῦνται αἱ 4 ἐπιστολαὶ τῆς αἰχμαλωσίας (Φιλήμονα, Κολασσαεῖς, Ἐφεσίους καὶ Φιλιππησίους· ἰδὲ ΑΓΟΥΡΙΔΟΥ, Εἰσαγωγήν, (λιθόγραφον), ἔνθ' ἀνωτ., σ. 240).

τὰς περιοχὰς τῆς Δύσεως τῶν «Πρεσβυτέρων», οἵτινες ὠνομάζοντο μόνον δυτικῶς τῆς Ἐφέσου καὶ οὐδέποτε ἀνατολικῶς αὐτῆς [1] καὶ ἐπίσκοποι. Ὅθεν προχωροῦντες περαιτέρω καὶ παρακολουθοῦντες τὴν «κατάστασιν» τῶν λειτουργημάτων καὶ τῶν χρησιμοποιουμένων ὅρων παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς, σχετικῶς ἀσφαλῆ: ὅτι μετὰ τὴν Ἔφεσον (πρβλ. καὶ Α΄ Τιμόθεον) ἔχομεν τοὺς *Φιλίππους*, ἔνθα μεταξὺ *61-110* οἱ ἐπίσκοποι καὶ διάκονοι ὠνομάσθησαν *Πρεσβύτεροι* καὶ *Διάκονοι* (παρὰ Πολυκάρπῳ), ἤτοι ἱκανὸν χρόνον πρὸ τοῦ 100, διότι οἱ ὅροι φαίνονται σταθεροί.

Ἐκκλησίαι: α) Κρήτης καὶ Βιθυνίας. β) Ρώμης καὶ Κορίνθου.—Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς *Κρήτης* ἐγκατεστάθησαν «*Πρεσβύτεροι*» (Τίτ. 5, 17, 19 καὶ 1, 5), ὀνομαζόμενοι καὶ Ἐπίσκοποι (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 61-62). Εἶτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς *Βιθυνίας* εὑρίσκομεν ἤδη ἐγκατεστημένους «*Πρεσβυτέρους*» πρὸ τοῦ ἔτους 64 (Α΄ Πέτρ. 5, 1).

Εἰς τὰς Ἐκκλησίας *Ρώμης* καὶ *Κορίνθου*, ὡς μαρτυρεῖται ἐν Α΄ Κλήμεντος (κεφ. 44 καὶ 45), «κατεστάθησαν» Πρεσβύτεροι [2] μεταξὺ τῶν ἐτῶν 64-96. Οὗτοι,

[1] Τὴν παρατήρησιν ταύτην ἐκάμαμεν πολλάκις καὶ ἡ μόνη ἀντίρρησις, ἥτις ἦτο δυνατὸν νὰ προβληθῇ εἶναι τῆς Διδαχῆς, ἡ ὁποία ὑπό τινων ἐρευνητῶν τοποθετεῖται αὐθαιρέτως εἰς τὴν Συρίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐλλείπει οἱαδήποτε φιλολογικὴ καὶ ἱστορικὴ θεμελίωσις τῆς ὑποθέσεως ταύτης (ἴδε ἡμετέραν ἔρευναν, τεῦχος Α΄ σελ. 65 ἑξ.) διὰ τοῦτο τὴν θεωροῦμεν ἔωλον

[2] Ἡ γνώμη, ὅτι πιθανῶς ὀλίγον πρὸ ἢ εὐθὺς μετὰ τὸ 64 μ.Χ ὁ μόνιμος λειτουργικὸς θεσμὸς «τῶν πρεσβυτέρων» εἰσήχθη εἰς Ῥώμην καὶ Κόρινθον θὰ ἠδύνατο μὲ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν νὰ στηριχθῇ εἰς τὰ ἑξῆς δεδομένα: 1ον) εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἐν τῇ Α΄ Κλήμεντος φαίνεται τόσον σταθερὸς ὁ θεσμός, ὥστε νὰ προϋποθέτῃ τὴν ἀφ' ἱκανοῦ χρόνου ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματος, ὅπερ παρουσιάζεται ἐν τῇ γραφικῇ (ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κεφ 60, 17 Ἠσαΐου, ἀγνώστου μεταφράσεως τῆς Π.Δ.) καὶ ἀποστολικῇ ἰδίᾳ θεμελιώσει (Θεὸς-Χριστὸς-Ἀπόστολοι: ἐπίσκοποι = πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι), ὡς ὑφιστάμενος θείῳ δικαίῳ· 2ον) εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἀπὸ Ῥώμης γραφεῖσα Α΄ Πέτρου, ὀλίγον πρὸ τοῦ 64, ὁμιλεῖ περὶ Πρεσβυτέρων ἐν Πόντῳ, ὁ δὲ συγγραφεὺς καλεῖ ἑαυτὸν «συμπρεσβύτερον»· 3ον) εἰς τὴν εὔλογον παρατήρησιν ὅτι, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς (Ἱεροσολύμων, ΝΑ Μ. Ἀσίας, Ἐφέσου, Κρήτης, Πόντου καὶ Φιλίππων — εἰ καὶ ἐκεῖ ὀνομάζονται ἐπίσκοποι) νὰ ἔχωσι πρεσβυτέρους, ἤτοι μονίμους λειτουργούς, καὶ νὰ μὴ ἔχῃ ἡ Ῥώμη καὶ ἡ Κόρινθος, ἤτοι αἱ δύο μεγάλαι Ἐκκλησίαι τῆς Δύσεως· τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι εἰς τὴν πρὸς Φιλιππησίους, γραφεῖσαν ἀπὸ Ῥώμης (ἀνωτ., σ. 221), οὐδὲν λέγεται περὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς αὐτόθι Ἐκκλησίας συνηγορεῖ ἴσως ὑπὲρ τῆς ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης προβαλλομένης χρονολογίας. Ὁ πρῶτος ὡς Ἐπίσκοπος Ῥώμης φερόμενος (ὑπὸ τοῦ Εἰρηναίου), μετὰ τὸν θάνατον τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων (64), εἶναι ὁ Λίνος (πρβλ. HARNACK, Mission[4] σ. 818), ὅστις ταυτίζεται πρὸς ἐν Β. Τιμ. 4, 21 μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Παύλου (πρβλ. Β. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ, Εἰσαγ. εἰς τὴν Κ.Δ, σ. 27). Ὁ Λίνος, πιστεύω, ὅτι ἦτο ὁ εἷς τῶν πρεσβυτέρων, «ὁ» κατ' ἐξοχὴν πρεσβύτερος, ὁ μετὰ τῶν θάνατον τῶν Ἀποστόλων «προεστὼς» (ὁ ὅρος παρὰ Ἰουστίνῳ τῷ Ἀπολογητῇ), τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἐκκλησίας κατὰ τὸν ἀρχαῖον τοῦ Εἰρηναίου κατάλογον, ἀπὸ τοῦ 64 μέχρι τοῦ 76 (αἱ χρονολογίαι εἶναι πιθαναί, διδόμεναι κατὰ τὸ τέλος τοῦ β΄ αἰῶνος ἐν Ῥώμῃ, κατὰ HARNACK, ἔνθ. ἀνωτ., ὑποσημείωσις). Περὶ αὐτοῦ σημειοῦται ἐν τῷ Liber Pontificalis «patre Herculano, natione Italus regionis Tusciae». Οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν, ὅτι μέχρι τέλους ἢ καὶ μέχρι καὶ πέραν τῶν μέσων, τοὐλάχιστον, τοῦ β΄ αἰῶνος οὐδεὶς τῶν

συμφώνως πρὸς τὴν συνήθειαν τὴν εἰσαχθεῖσαν εἰς Ἔφεσον καὶ Φιλίππους, ὀνομάζονται δευτερευόντως (ἐχρησιμοποιήθη ἐκ τῆς Π. Δ. ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος τὸ κεφ. 60, 17 τοῦ Ἠσαΐου, ἄγνωστον ἐκ ποίας ἑλληνικῆς μεταφράσεως, οὐχὶ πάντως τῶν Ο΄) καὶ ἐπίσκοποι καὶ διάκονοι [1]. Τὸ ὅτι ὁ ὅρος «Πρεσβύτεροι» ἢ «οἱ Πρεσβύτεροι» ἦτο ὁ ἐπικρατέστερος ἐν Ρώμῃ καὶ Κορίνθῳ ἀσφαλῶς ἱκανὸν χρόνον πρὸ τοῦ 96 καὶ πιθανώτατα εὐθὺς μετὰ τὸ 64 (ἐνταῦθα δὲν ἀσχολοῦμαι ἐν ποίᾳ τῶν τριῶν ἱερατικῶν ἐννοιῶν, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐν τῇ ἀνακοινώσει, ἔκδοσις 2α, 1959, σ. 35) ἐπιβεβαιοῦται τόσον ἀπὸ τὴν Β΄ Κλήμεντος (πρὸ τῶν μέσων τοῦ Β΄ αἰῶνος) καὶ τὸν Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ Σημειωτέον, ὅτι ἐν τῇ Β΄ Κλήμεντος ἔχομεν μόνον τὸν ὅρον «οἱ *Πρεσβύτεροι*».

Ἐκκλησίαι: Ἐφέσου, Σμύρνης, Ἀντιοχείας, Συρίας καὶ Δυτ. Μ. Ἀσίας.

Καὶ ἡ Ἰωάννειος γραμματεία μαρτυρεῖ περὶ τῆς εἰσαγωγῆς πρὸ τοῦ 100 εἰς τὴν *Ἔφεσον* τοῦ ὅρου «ὁ Πρεσβύτερος» διὰ τὸν «προεστῶτα πρεσβύτερον» (Α΄ Τιμ.). Ἡ δὲ ἐπιστολὴ τοῦ «Πολυκάρπου... Σμυρναίων» μαρτυρεῖ περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐν Σμύρνῃ, ὡς καὶ ἐν Δυτ. Μ. Ἀσίᾳ, τοῦ ὅρου «Πρεσβύτεροι»· «Πολύκαρπος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Πρεσβύτεροι», ὡς ἐν τῇ διευθύνσει τῆς πρὸς Φιλιππησίους. Ἀπομένει ὅμως νὰ ἐξετασθῇ, πότε εἰσήχθη ὁ ὅρος οἱ «Πρεσβύτεροι» εἰς τὴν *Ἀντιόχειαν, Συρίαν* καὶ *Δυτ. Μ. Ἀσίαν*. Ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰγνατίου δεικνύει, ὅτι ὁ ὅρος «οἱ Πρεσβύτεροι» καὶ τὸ «Πρεσβυτέριον» πρέπει νὰ εἰσήχθησαν (ἀδιάφορον ἐν ποίᾳ ἐννοίᾳ ἐν ἑκάστῃ περιοχῇ καὶ εἰς ποῖον χρονικὸν σημεῖον· ταῦτα εἶναι ἐξεταστέα εἰς τὴν εὐρυτέραν πολύτομον ἔρευναν) ἱκανὸν χρόνον πρὸ τοῦ 110, ὡς δεικνύει ἡ ἐμπέδωσίς των κατὰ τὸν χρόνον τῆς μεταφορᾶς τοῦ Ἰγνατίου, δεσμίου, εἰς Ρώμην, ὅτε συνέγραφεν οὗτος τὰς ἐπιστολάς του πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ἐφέσου, Τράλλεων, Μαγνησίας, Ρωμαίων, Σμύρνης, πρὸς Πολύκαρπον καὶ τὴν ἐκκλησίαν Φιλαδελφείας (110 μ.Χ.).

Τὸ συμπέρασμα λοιπὸν εἶναι, ὅτι εἰς πάσας τὰς περιοχὰς τῆς ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην «*Καθολικῆς Ἐκκλησίας*» (κεφ. 8 τῆς πρὸς Σμυρναίους· πρὸ τοῦ 100 ἐπικράτησις τοῦ ὅρου; καὶ μαρτύριον Πολυκάρπου 156 μ.Χ.) πρὸ τοῦ 96 διὰ τὴν Δύσιν καὶ πρὸ τοῦ 64, πιθανώτατα, (τὸ βραδύτερον) διὰ τὴν Ἀνατολήν, περιλαμβανομένης καὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ἐπεκράτησε διὰ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας ὁ ὅρος «οἱ Πρεσβύτεροι», ἐνῷ ὁ διπλοῦς τεχνικὸς ὅρος «ἐπίσκοποι καὶ διάκονοι», χρησιμοποιηθεὶς κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν ἐποχὴν ἅπαξ μόνον διὰ τοὺς ἐν Φιλίπποις λειτουργούς, ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰς δυτικὰς περιοχάς, ἐν αἷς παρέμεινεν, ὡς δεικνύουσι τὰ κείμενα

ἐπισκόπων τῆς Ρώμης ὠνομάσθη διὰ τοῦ ὅρου «ὁ ἐπίσκοπος». Ὁ δισταγμὸς πρὸ τοῦ ὅρου τούτου, τοῦ χρησιμοποιουμένου ἐν τῇ Δύσει, ὡς μαρτυρεῖ ἡ Α΄ Κλήμεντος διὰ τὸν Θεὸν κυρίως, ὡς ἐν τῇ Π.Δ., διήρκεσεν ἀσφαλῶς μέχρι τέλους τοῦ β΄ αἰῶνος, ὅτε ἁπλῶς ἀντεγράφη ὁ ἑλληνικὸς ὅρος (Episcopus).

[1] Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπιχειρεῖται γραφικὴ καὶ δι' ἀποστολικῆς παραδόσεως θεμελίωσις τῆς θείῳ δικαίῳ ὑπάρξεως τοῦ Ἱερατείου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ Κλήμης θεωρεῖ ταύτην θείῳ δικαίῳ ὑφισταμένην καὶ οὐχὶ ἐκ βουλήσεως ἀνθρωπίνης.

τῆς Δύσεως, Α΄ Κλήμεντος καὶ Ποιμὴν τοῦ Ἑρμᾶ, πάντοτε εἰς λίαν περιωρισμένην χρῆσιν. Τοὐναντίον ὁ ὅρος «οἱ πρεσβύτεροι» (Α΄ καὶ Β΄ Κλήμεντος) ἦτο εἰς τὴν καθημερινὴν χρῆσιν (τετραπλῶς, ὡς ἐδείξαμεν ἀλλαχοῦ). Δὲν εἶναι δὲ ἄνευ σπουδαιότητος τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τήν, πιθανώτατα, ἀπὸ Ρώμης (Β. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Κ. Διαθήκην, 1960, σ. 399 ἑξ. καὶ Γ. ΚΟΝΙΔΑΡΗ, Νέαι ἔρευναι, τόμ. Α΄ Εἰσαγωγή, τεῦχ. 1ον, 1956, σ. 45 ἑξ.) γραφεῖσαν, ὀλίγον πρὸ τοῦ 64 μ.Χ., Α΄ Καθολικὴν τοῦ Πέτρου χρησιμοποιοῦνται οἱ ὅροι: «Πρεσβύτεροι» καὶ ὁ μοναδικὸς εἰς τὴν πρώτην χριστιανικὴν γραμματείαν «συμπρεσβύτερος». Τοιουτοτρόπως εἰς ὅλας τὰς περιοχὰς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μέχρι Κορίνθου καὶ Ρώμης καὶ ἀπὸ Φιλίππων [1] καὶ Βιθυνίας - Δ. Μικρασίας καὶ Κρήτης ὁ ὅρος «οἱ πρεσβύτεροι» ἐπεκράτησε τελικῶς μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἰωάννου ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπομένει δὲ πρὸς ἐξέτασιν τί συνέβη εἰς τὰς περιοχὰς Ἀντιοχείας καὶ Αἰγύπτου εἰδικώτερον.

2. *Ἀντιόχεια - Συρία.* — Ἐσημειώσαμεν ἤδη ἀλλαχοῦ [2] ὅτι ὁ κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην τῶν ἐρευνητῶν καλῶς γνωρίζων τὴν Συρίαν συγγραφεὺς τῶν Πράξεων (καθ' ἡμᾶς ὁ Λουκᾶς) καταλείπει τὴν Ἀντιόχειαν εἰς χεῖρας τῶν Χαρισματούχων (κεφ. 15, 30-35, τελευταία μνεία 15, 22 καὶ τῆς Συρίας 21, 3) μέχρι περίπου τοῦ ἔτους 57 μ.Χ. τὸ βραδύτερον.

Τὰ ἑπόμενα κείμενα εἶναι τοῦ Ἰγνατίου ἐν οἷς ἔχομεν σαφεῖς καὶ ἐν τοῖς ὅροις τοὺς τρεῖς Ἱερατικοὺς βαθμούς: ὁ ἐπίσκοπος
οἱ πρεσβύτεροι
οἱ διάκονοι.

Κατὰ ταῦτα ἡ εἰσαγωγὴ τῶν λειτουργημάτων καὶ τῶν ὅρων συνετελέσθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 58 - 110.

Ἡ ἑπομένη σκέψις εἶναι ἡ ἑξῆς. Ἐφ' ὅσον περὶ τὸ 110 ἔχομεν οὐ μόνον σταθερότητα καὶ διάκρισιν τῶν τριῶν λειτουργημάτων τοῦ ἐκκλ. Πολιτεύματος, ὡς καὶ τῶν ὅρων, ἀλλὰ καὶ ἐξέλιξιν ἐν τῇ διαμορφώσει τῆς ἰδίας διοικητικῆς δικαιοδοσίας τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐπισκόπου (ἴδε ἀνακοίνωσίν μου γενομένην ἐν Μονάχῳ κατ' Ἰούνιον τοῦ 1960 δημοσιευθησομένην εἰς τὸ Münchener Theol. Zeitschrift τῶν καθηγ. M. Schmaus καὶ K. Mörsdorf), ἔτι δὲ καὶ τὸν ὅρον «ἐπίσκοπος Συρίας» (Ἰγν. πρὸς Ρωμ., κεφ. 2) ἕπεται, ὅτι ἱκανὸν χρόνον πρὸ τοῦ 110 ἐγένετο ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ὅρου Πρεσβύτεροι, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἐκκλησιῶν Ἱεροσολύμων, Ἐφέσου κλπ., περὶ ὧν ἀνωτέρω. Τὸ ὑπόδειγμα τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων (ἀπὸ τοῦ 42 - 62)

Ἰάκωβος Συμεὼν
Πρεσβύτεροι Πρεσβύτεροι

[1] Ἕνεκα τῆς πρὸς Φιλιππησίους τοῦ Πολυκάρπου ἔν τε τῇ ἐπιγραφῇ καὶ τῷ κειμένῳ.

[2] Τεῦχος α΄ τῶν Ἐρευνῶν, σ. 50 ἑξ.

ἀπετέλεσε πιθανῶς διὰ τὴν Ἐκκλησ. Ἀντιοχείας τὴν βάσιν, ὥστε μετὰ τὸ 57 νὰ εἰσαχθῇ ἡ ὀργάνωσις τῶν μονίμων λειτουργῶν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην. Παραδίδεται δὲ ὁμοφώνως, ὅτι πρῶτος «ἐπίσκοπος» τῆς Ἀντιοχείας διετέλεσεν ὁ Εὐόδιος (Εὐσεβίου, Ἐκκλησ. Ἱστορία, Γ, 22 καὶ Χρονικὸν ἀπόσπασμα Β' ἔκδ. Ἀποστ. Διακ., τόμ. 20, σ. 290)[1], ὃν διεδέχθη ὁ Ἰγνάτιος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἀσφαλῶς εἰσήχθη — δι' οὓς λόγους ἐκθέτω ἐν τῇ ἀνακοινώσει τοῦ Μονάχου — ὁ ἁρμόζων ὅρος «ὁ ἐπίσκοπος» διὰ τὸν «προεστῶτα πρεσβύτερον» (Α' Τιμ. καὶ Ἀπολογ. Ἰουστίνου μόνον ἡ πρώτη λέξις). Ὅθεν ἔχομεν ἐν Ἀντιοχείᾳ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 58 - 110

Εὐόδιος (58 - 68)	Ἰγνάτιος (68 - 110)	ὁ ἐπίσκοπος (πρὸ τοῦ 100)
Πρεσβύτεροι	Πρεσβύτεροι	οἱ Πρεσβύτεροι
Διάκονοι	Διάκονοι	Διάκονοι

Ἀτυχῶς δὲν ἔχομεν ἀσφαλεῖς χρονολογίας διὰ νὰ τοποθετήσωμεν ταῦτα χρονικῶς, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 57 - 110 ἀκριβέστερον. Αἱ μεταγενέστεραι χρονολογήσεις Εὐόδιος (53 - 68)[2], Ἰγνάτιος (68 - 110), πλησιάζουσι πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἡ πιθανότης, ὅτι ὁ Εὐόδιος ἀπέβη βαθμιαίως ἰθῦνον πρόσωπον μετὰ τὸ 57/58 εἶναι λογική, ἐνῷ ἡ ἀποδοχὴ τοῦ ἔτους 53 θὰ ἔπρεπε νὰ εὕρῃ εὔλογόν τινα ἐξήγησιν, διότι ἐν ταῖς Πράξεσιν οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ αὐτοῦ. Ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἀνέλαβε τὴν θέσιν τοῦ προεστῶτος πρεσβυτέρου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 68 - 70 εἶναι πιθανόν.

Ὅθεν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, μὲ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν, ὅτι πιθανῶς μεταξὺ

---

[1] Ὁ HARNACK (Die Chronologie der altchristlichen Litteratur bis Eusebius I, 1897, σελ. 119 ἑξ. 208 ἑξ. 381 - 406, σελ. 705) ἐξετάζων τὸ ζήτημα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν (ὁ Εὐσέβιος δὲν δίδει χρονολογίας αὐτοκρατόρων· ὁ δὲ Ἰούλιος ὁ Ἀφρικανός, ἔχων πρὸ αὐτοῦ κατάλογον τῶν Ἀντιοχείας Ἐπισκόπων, ἄνευ χρονολογικῶν ἐνδείξεων) κατέταξε τούτους εἰς τὸ ἑπόμενον σχῆμα, προσαρμοζόμενον πρὸς τὸ τῶν Ρωμαίων ἐπισκόπων καὶ τοὺς συγχρόνους αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης.

Κατὰ Χρυσόστομον Παπαδόπουλον

Κλαύδιος 2/3 Πέτρος = Εὐόδιος (53 - 68)

Νέρωνος 14ον Λίνος = Ἰγνάτιος (68 - 104)

(Τραϊανός). Θάνατος τοῦ Ἰγνατίου· διάδοχός του ὁ Ἥρων.

Προβληματικαὶ εἶναι τόσον αἱ περὶ Πέτρου ὅσον καὶ αἱ περὶ τοῦ χρόνου ἐνάρξεως τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Εὐοδίου χρονολογίαι τοῦ Χρυσ. Παπαδοπούλου. Εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὸ ἔτος θανάτου τοῦ Ἰγνατίου ἢ τῆς συλλήψεως αὐτοῦ δὲν γνωρίζω ποῦ ἐστηρίχθη. Πάντως ἡ χρονολογία εἶναι ἐσφαλμένη, ὡς καὶ ἡ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ διαδόχου του Ἥρωνος (114).

[2] Ἴδε ΧΡΥΣ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΝ (1938), παρὰ Β. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ, Ἐκκλησ. Ἱστορία, ἔκδ. 2α, σελ. 800. Ὁ Χρυσ. Παπαδόπουλος ὅμως ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας, τῇ δημοσιευθείσῃ, μετὰ θάνατόν του, τῷ 1951 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, σημειώνει, διὰ μὲν τὸν Εὐόδιον τὸ ἔτος 56, ὅπερ πλησιάζει πρὸς τὸ ὀρθόν, διὰ δὲ τὸν Ἰγνάτιον τὸ ἔτος 107, ἀντὶ τοῦ γενικῶς δεκτοῦ ἔτους 110 (ALTANER, Patrologie, 1958, σ. 78).

58 καὶ 70 θὰ εἰσήχθη ἐν Ἀντιοχείᾳ ἡ ὁρολογία, ὡς εἰς τὸ πολίτευμα τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 70 ἕως 80 ὁ ὁριστικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ προεστῶτος Πρεσβυτέρου ὡς ἐπισκόπου. Ἡ ἐκ μέρους ὅμως τῶν Ἀντιοχέων εἰσαγωγὴ καὶ ἄμεσος ἔναρξις τῆς χρήσεως τοῦ ὅρου «ὁ ἐπίσκοπος» διὰ τὸν «προεστῶτα πρεσβύτερον»[1], τὸν κατ' ἐξοχὴν μεταξὺ τῶν πρεσβυτέρων διακρινόμενον, τὸν ἐπισκοποῦντα τὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ ἱεραποστολῇ καὶ τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ κλπ., ἐσήμανε τὴν ἀπαρχὴν τῆς παύσεως τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ὅρου «οἱ ἐπίσκοποι» ἐν Συρίᾳ διὰ τοὺς ἀνωτέρω, ἐφ' ὅσον μάλιστα φυσικῶς ἤρξατο ἡ δημιουργία (παρ' Ἰγνατίῳ, ἐν Ἐφεσ. III, Φιλαδελ. X) τοῦ πληθυντικοῦ «οἱ ἐπίσκοποι» ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ: τ.ἔ. τῶν πολλῶν ἐπισκόπων, προεστώτων τῶν Ἐκκλησιῶν, ὧν ἤρξατο διαμορφουμένη ἡ εἰδικὴ δικαιοδοσία ἐν Ἀντιοχείᾳ.

3. *Αἴγυπτος*. Ἐνῷ τοιαύτη εἶναι ἡ κυριαρχοῦσα μορφὴ τοῦ Ἐκκλησ. Πολιτεύματος εἰς πάσας τὰς περιοχὰς τῆς «ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην» «Καθολικῆς ἐκκλησίας», ἐν τῇ «Διδαχῇ», ἣν φιλολογικῶς καὶ ἱστορικῶς εὑρίσκομεν ἐν χρήσει ἐν Αἰγύπτῳ (ἐγράφη μεταξὺ 90 - 130)[2] ἔχομεν τοὺς Χαρισματούχους (Ἀποστόλους, προφήτας καὶ διδασκάλους) ὡς προέχοντας, ἀλλὰ καὶ προτροπὴν πρὸς χειροτονίαν «ἐπισκόπων καὶ διακόνων». Δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη νὰ ἐπαναληφθῶσιν ἐνταῦθα ὅσα ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ ἔτ. 1957, σ. 30 ἑξ. καὶ ὅσα ἐν τῇ 2ᾳ ἐκδόσει, ἔτ. 1959, σ. 39 ἑξ. ἐγράφησαν περὶ τῆς σημασίας τοῦ τε ὅλου κειμένου καὶ τοῦ 15ου κεφαλαίου, ἔνθα ἡ ὡς ἄνω μνημονευομένη προτροπὴ πρὸς χειροτονίαν μονίμων λειτουργῶν, διότι τοῦτο θὰ ἦγεν εἰς ἀνεπίτρεπτον ἐπανάληψιν τῶν ἡμετέρων ἀπόψεων. Δύο ὅμως σημεῖα δέον καὶ αὖθις νὰ ἐξαρθῶσι: πρῶτον μέν, ὅτι ἡ ἐν τῇ Διδαχῇ χρησιμοποίησις τοῦ:

ἐπίσκοποι καὶ
διάκονοι

ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν ἐν τῇ Μεταποστολικῇ ἐποχῇ (80 - 140 μ.Χ.) χρῆσιν τοῦ διπλοῦ τούτου τεχνικοῦ ὅρου (terminus technicus) καὶ δεύτερον, ὅτι εἶναι δεδικαιολογημένη, ἕνεκα τῆς ἀνωτέρω διαπιστωθείσης ταυτότητος ἐν Ἐφέσῳ καὶ Φιλίπποις τοῦ:

Πρεσβύτεροι = ἐπίσκοποι
διάκονοι διάκονοι

καὶ τῆς οἱονεὶ γραφικῆς διὰ τοῦ Παύλου καὶ τῆς Α΄ Κλήμεντος σημασίας τοῦ διπλοῦ τούτου ὅρου (Φιλιπ. 1, 1 καὶ Α΄ Κλήμ. 42 καὶ 44 ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἠσ. 60, 17), ἡ μὴ χρῆσις τοῦ ὅρου Πρεσβύτεροι. Ἐν τούτοις πρέπον εἶναι νὰ σημειώσωμεν, ὅτι καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπεκράτησεν ὁ ὅρος «πρεσβύτεροι» ἐντὸς τοῦ β΄ αἰῶνος[3].

---

[1] Πρβλ. Α΄ Τιμ. 5, 17.

[2] Ἰδὲ ἡμετέρας ἐρεύνας, τεῦχος Α΄ σελ. 63 ἑξ. ἀνατύπου.

[3] ΧΡΥΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, σελ. 480 ἑξ.

Ἐκ τῆς βραχείας ταύτης ἐπισκοπήσεως προκύπτει τὸ ἀκριβὲς τῆς παρατηρήσεως, ὅτι εὑρισκόμεθα, τοῦτο μὲν πρὸ περιωρισμένης τοπικῆς καὶ χρονικῆς ἰσχύος τοῦ ὅρου: «ἐπίσκοποι
καὶ
διάκονοι»

τοῦτο δὲ πρὸ τῆς τελικῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ὅρου «οἱ πρεσβύτεροι» ἢ «πρεσβύτεροι» ἐν τετραπλῇ χρήσει (καθ' ἡμᾶς).

***

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν φιλολογικῶν καὶ ἱστορικῶν τούτων δεδομένων δυνάμεθα νῦν νὰ ἁπλουστεύσωμεν τὸ πρόβλημα τῶν μέχρι τινὸς αἰνιγματικῶν σημείων τῶν πηγῶν. Δὲν ἔχομεν δηλονότι ἀνάγκην νὰ παραστήσωμεν τὸ πρόβλημα τῶν ἀρχεγόνων μορφῶν τοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἐκκλησίας ἐν ταῖς ἐκτὸς τοῦ Ἰγνατίου πηγαῖς, τ.ἔ. πρεσβύτεροι ἢ ἐπίσκοποι—διάκονοι, ἀλλὰ ἔχομεν τὸ δικαίωμα, ἀφαιροῦντες τὸ δεύτερον σχῆμα, ὡς περιωρισμένης τοπικῆς καὶ χρονικῆς ἰσχύος, νὰ παραστήσωμεν τοῦτο ἁπλούστερον διὰ τοῦ: «Πρεσβύτεροι» ἢ «οἱ πρεσβύτεροι»
⟨καὶ διάκονοι⟩·

εἰδικώτερον δὲ πρόκειται περὶ ἑρμηνείας τῆς δευτέρας, καθ' ἡμᾶς, περιπτώσεως (πρβλ. περὶ τῆς φερομένης διαφορᾶς κλπ., ἐν σ. 35 τῆς Β΄ ἐκδόσεως) ἐν τῇ χρήσει τοῦ μονολεκτικοῦ ὅρου τοῦ παριστῶντος τὸ συναμφότερον, ἤτοι «τὸν ἐπίσκοπον» μετὰ τοῦ «Πρεσβυτερίου». Ὅθεν «οἱ πρεσβύτεροι», ἄνευ οἱασδήποτε ἄλλης ἐνδείξεως, εἶναι ὅρος παριστῶν καὶ τὰ δύο λειτουργήματα ὁμοῦ (τὸ συναμφότερον), τ.ἔ.

«τὸν προεστῶτα πρεσβύτερον»
καὶ τοὺς πρεσβυτέρους.

Οὗτος ὅμως ὁ αἰνιγματικὸς μέχρι πρό τινος ὅρος ἔχει εὐτυχῶς ἀναλύσεις ἐν Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, ὡς ἐδείξαμεν εἰδικώτερον εἰς τὰς προσθήκας τῆς 2ας ἐκδόσεως τοῦ κειμένου τῆς Ἀκαδημίας (σελ. 69 - 72).

	Ἀνατολὴ		Δύσις	
Συμπρεσβύτερος (Α΄ Πέτρου)	Ἰωάννης ὁ πρεσβύτερος οἱ πρεσβύτεροι (καὶ διάκονοι)	Πολύκαρπος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Πρεσβύτεροι (διάκονοι)	Κλήμης Πρεσβύτεροι Προϊστάμενοι Ἐκκλησίας (διάκονοι)	ἢ : Οἱ πρεσβύτεροι- : ἢ ἐπίσκοποι : ἤτοι διὰ τὸ : συναμφότερον

Ἡ δημιουργία τοῦ ὅρου συμπρεσβύτερος καὶ οὐχὶ συνεπίσκοπος εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς τε ὑπάρξεως στενωτάτου δεσμοῦ ἐπισκόπου μετὰ τοῦ πρεσβυτερίου ἐν τῇ

διαποιμάνσει τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας, τοῦτο δὲ τῆς χρήσεως τοῦ κοινοῦ ὅρου ὁ Πρεσβύτερος[1], οἱ Πρεσβύτεροι δι' ἀμφότερα τὰ λειτουργήματα, ἤτοι πρὶν ἢ καθιερωθῇ ὁ ὅρος «ὁ ἐπίσκοπος» διὰ «τὸν προεστῶτα πρεσβύτερον» τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο συνέβη, ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ πρὸ τοῦ 100 (Ἰγνάτιος), ἐν δὲ τῇ Δύσει περὶ τὸ 200 μ.Χ. ἢ ὀλίγον πρότερον.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Frage nach der zeitlichen und örtlichen Beschränkung, im Gebrauch des terminus technicus «ἐπίσκοποι καὶ διάκονοι» in der Urkirche (I. bis Mitte des II. Jahrhunderts), wird hier zum ersten Mal in der Geschichte der Forschung der Kirchenverfassung des Urchristentums klar, als These gestellt und auf Grund der Quellen bewiesen. Denn nur 2 Schriften von den 24, eine des apostolischen (an die Philip.) und eine des nachapostolischen Zeitalters (die Didache, in Ägypten, zwischen 90 - 130 entstanden), haben diesen terminus allein, während die anderen (22) Quellen, entweder sie beide termini technici d.h.

οἱ πρεσβύτεροι und zugleich ἐπίσκοποι ⟨καὶ διάκονοι⟩

oder den terminus «οἱ πρεσβύτεροι», allein (seltener) haben.

Die zeitlich—örtliche Beschränkung im Gebrauch, des, den zweiten Rollen spielenden, doppelten terminus technicus, für den gesamten Klerus, nur im Westen (niemals östlich von Ephesus, sondern westlich, in Ephesus, Philippi, Kreta, Korinth, Rom) wird hier zum ersten Mal durch die, bis ins einzelne gehende Forschung der Geschichte der Ausbreitung des Amtes «der Presbyter» in den Kirchen von Jerusalem bis Rom (34 - 156) nachgewiesen. Diese Presbyter wurden zum ersten Mal in Ephesus zwischen 51 - 54 als Episkopen bezeichnet, und sodann gab es im Westen das Schema «πρεσβύτεροι—ἐπίσκοποι» was über 100 Jahre gegolten hat, obwohl die Amtsbezeichnung «οἱ πρεσβύτεροι» häufiger im Alltagsgebrauch galt. Durch diese Untersuchung wird auch das Problem der Erscheinungsformen der Ämter der Urkirchen vereinfacht. Diese Vereinfachung wird möglich, weil wir das Recht haben den zeitlich und örtlich beschränkten terminus technicus von der Darstellung des Problems

Φίλιπποι (60)	Φίλιπποι (110)
ἐπίσκοποι	πρεσβύτεροι
διάκονοι	(διάκονοι)

[1] Ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ 4η χρῆσις τοῦ ὅρου «οἱ πρεσβύτεροι» διὰ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ρώμης (σελ. 35/6 τῆς 2ας ἐκδόσεως).

zu streichen. Dadurch bleibt nur der rätselhafte terminus technicus der Amtsbezeichnung «οἱ πρεσβύτεροι»
zu erklären, was schon im Communication in Jahre 1956 geschehen ist. Der vierfache Gebrauch und vor allen Dingen die Analyse des Schemas: «die Presbyter» durch folgende Schemata:

Ἰωάννης ὁ πρεσβύτερος — Πολύκαρπος καὶ οἱ
συμπρεσβύτερος — σὺν αὐτῷ πρεσβύτεροι
οἱ πρεσβύτεροι

ὁ πρεσβύτερος — Κλήμης
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πρεσβύτεροι — καὶ οἱ πρεσβύτεροι
οἱ προϊστάμενοι τῆς ἐκκλησίας
d.h. mit ein Wort
οἱ πρεσβύτεροι

die in den Quellen vorhanden sind, beweisen die Wichtigkeit der Beobachtung, dass es eine zeitlich—örtliche Beschränkung im Gebrauch des doppelten terminus technicus «οἱ ἐπίσκοποι καὶ διάκονοι» gibt.—Dagegen hat sich das Amt der Kirchen mit dem terminus technicus «οἱ πρεσβύτεροι» von Osten nach Westen (in vierfachem Gebrauch) ausgebreitet und ist zur Herrschaft gelangt. Man muss aber hinzufügen, dass, während die Urkirche von Antiochia schon vor 100 den terminus technicus «ὁ ἐπίσκοπος» für den vorstehenden Presbyter der Ortskirche einführte, wurden im Westen die älteren Sitten: das Bischofsamt und die Presbyter durch das Wort «οἱ πρεσβύτεροι» und den Bischof nur mit seinem Namen oder mit der Amtsbezeichnung «ὁ πρεσβύτερος» bis zum Ende des II. Jahrhunderts zu bezeichnen, beibehalten.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ

1. Γερ. Ι. Κονιδαρη, Νέαι ἔρευναι πρὸς λύσιν τῶν προβλημάτων τῶν Πηγῶν τοῦ Ἐκκλησ. Πολιτεύματος τοῦ ἀρχικοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ λειτουργοὶ καὶ τὰ λειτουργήματα (34 - 156 μ.Χ.). Τόμος Α'. Εἰσαγωγή· τεῦχ. 1ον. Αἱ νέαι φιλολογικοϊστορικαὶ θέσεις καὶ αἱ πηγαί, 1956. Τεῦχ. 2ον Κατάταξις τῶν πηγῶν. Σχέσις τῶν περιοχῶν καὶ ἱστορικὰ χάσματα.— Τόμ. Γ'. τεῦχ. 2ον. Περίληψις πορισμάτων.

2. — Ἡ φερομένη διαφορὰ μορφῶν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος ἐν τῷ ἀρχικῷ Χριστιανισμῷ (34 - 156 μ.Χ.). Πορίσματα ἐρεύνης. (Πρακτ. Ἀκαδημ. Ἀθηνῶν, τόμ. 32 (1957), σ. 17 - 51. [Περίληψις ἐν Zeitschr. f. Savigny Stiftung, ἔτ. 1958, σ. 337 - 42 (γερμαν.) καὶ ἐν Θεολογίᾳ, τόμ. ΚΗ' (1957) σ. 346 - 53 (γαλλ.)]. — Ἔκδ. Β' συμπεπληρωμένη καὶ βελτιωμένη. Ἐν Ἀθήναις 1959, σελ. 66.

3. — Ἡ σπουδαιότης τῶν περὶ τὸ πολίτευμα τῆς ἀρχεγόνου Ἐκκλησίας ἐρευνῶν καὶ διὰ τὴν Οἰκουμενικὴν κίνησιν (μετὰ στοιχείων τῆς λύσεως). (Τιμητικὸς τόμος Ἀμ. Ἀλιβιζάτου. Ἐν Ἀθήναις 1957, σελ. 189 - 209.

4. ΓΕΡ. Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗ, Warum die Urkirche von Antiochia den «προεστῶτα πρεσβύτερον» als «ἐπίσκοπον» bezeichnete. [Ἀνακοίνωσις ἐν Μονάχῳ. Ὑπὸ δημοσίευσιν ἐν τῷ περιοδ. Münchener Theolog. Zeitschrift].

5. M. SCHMAUS, Dogmatik III, 1. [Σημαντικὸν ἔργον καὶ διὰ τὴν πλουσιωτάτην βιβλιογραφίαν περὶ τοῦ θέματος «Ἐκκλησία»].

*

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Σωκρ. Κουγέας**, ἀνακοινῶν τὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν, εἶπε τὰ ἑξῆς:

Ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ συνάδελφος, καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, κ. Γεράσ. Κονιδάρης, ἀσχολούμενος ἀπὸ πολλοῦ περὶ τὴν ἔρευναν τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι τῆς ἀρχεγόνου Ἐκκλησίας διαφόρων λειτουργικῶν μορφῶν, εἶχεν ἀνακοινώσει αὐτοπροσώπως πρὸ πενταετίας εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πραγματείαν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ προβλήματος τούτου, ἥτις ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ ἔτους 1957 (σελ. 17 - 45) μὲ ὀκτασέλιδον περίληψιν εἰς ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Ἡ πραγματεία ἐκείνη τοῦ κ. Κονιδάρη ἔτυχεν εὐμενῶν κρίσεων εἰς τοὺς διεθνεῖς κύκλους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ὡς δεικνύει, πλὴν ἄλλων, καὶ ἡ πεντασέλιδος γερμανικὴ περίληψις, ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ περίφημον περιοδικόν: Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte, τοῦ ἔτους 1958, Kanonische Abteilung.

Εἰς τὴν πραγματείαν ἐκείνην ἐξητάζετο ἡ φερομένη διαφορὰ τῶν μορφῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος ἐν τῷ ἀρχικῷ Χριστιανισμῷ κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας, αἱ πηγαὶ καὶ αἱ διαφωνίαι περὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτῶν, ὡς πρὸς τοὺς ὅρους ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι (καὶ συμπρεσβύτερος) καὶ ἡ χρῆσις τῶν βαθμῶν τούτων εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ἡ ἔννοια τοῦ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἐπίσκοποι καὶ τοῦ καθ' ἑνικὸν ἐπίσκοπος φερομένου ὅρου, καὶ ἡ σημασία τούτων διὰ τὴν συλλογικὴν ἢ τὴν μοναρχικὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας, ἐν συμπεράσματι δέ, ὅτι ἐπιβληθέντος τοῦ ὅρου ὁ ἐπίσκοπος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀντιοχείας, ἐπεξετάθη οὗτος καὶ εἰς τὴν Δύσιν. Ἀπεδείκνυε δὲ ὅτι τοῦ ὅρου πρεσβύτεροι ἐγίνετο τετραπλῆ χρῆσις.

Εἰς τὴν κατατιθεμένην σήμερον μελέτην, ἥτις ἀποτελεῖ συμπλήρωμα τῆς πρώτης, ὁ κ. Κονιδάρης πραγματεύεται μίαν σημαντικήν, ὡς τὴν χαρακτηρίζει, λεπτομέρειαν, ἀφορῶσαν εἰς τὴν παράστασιν καὶ ἁπλούστευσιν τοῦ προβλήματος τῆς μορφῆς τοῦ Πολιτεύματος τῆς ἀρχεγόνου Ἐκκλησίας. Διὰ τῆς μελέτης ταύτης τίθεται, κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ συγγραφέως, τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἐρεύνῃ τοῦ προβλήματος σαφῶς ζήτημα τοπικοῦ καὶ χρονικοῦ περιορισμοῦ ἐν τῇ χρήσει τοῦ διπλοῦ τεχνικοῦ ὅρου «ἐπίσκοποι καὶ διάκονοι», δι' οὗ παρίσταται ὁ ὅλος κλῆρος ἐν ταῖς

περιοχαῖς δυτικῶς τῆς Ἐφέσου, ἐν αἷς ὅμως ταχέως εἰσῆλθε καὶ καθιερώθη καὶ ἐκυριάρχησεν ὡς πρωτεύων ὁ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπικρατήσας ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀποστόλων, ὅρος «πρεσβύτεροι» ἢ «οἱ πρεσβύτεροι», οὗτινος ἡ τετραπλῆ χρῆσις εἶχεν ἀποδειχθῆ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ 1956.

Ἐν τῇ σήμερον ἀνακοινουμένῃ μελέτῃ, ἐκτιθεμένης συντόμως τῆς ἱστορίας τοῦ ζητήματος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν, ὑποστηρίζεται, ὅτι ὄντως εἶναι περιωρισμένη τοπικῶς καὶ χρονικῶς ἡ χρῆσις τοῦ ἐν λόγῳ ὅρου. Ὁ συγγραφεύς, ἀναφέρων ὡρισμένα κείμενα τῆς Ἀποστολικῆς καὶ Μεταποστολικῆς ἐποχῆς καὶ ἀναλύων τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἀπὸ φιλολογικῆς καὶ ἱστορικῆς πλευρᾶς, ἐπιχειρεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ τοὺς ἐν πολλοῖς αἰνιγματώδεις τούτους ὅρους καὶ διὰ παραθέσεως παραλλήλων σχημάτων, πινάκων καὶ παραπομπῶν, ἀποδεικνύει, ὅτι δὲν ἐδημιουργήθη κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας ὁ ὅρος «συνεπίσκοπος», ἀλλὰ μόνον ὁ ὅρος «συμπρεσβύτερος». Τὸν στενὸν δεσμὸν ἐπισκόπου καὶ πρεσβυτερίου παρίστα ἡ παλαιοτέρα γενεά, ἐν μὲν τῇ Δύσει συχνότερον καὶ ἐπὶ μακρότερον χρόνον διὰ τοῦ μονολεκτικοῦ ὅρου «οἱ πρεσβύτεροι», ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ μόνον ἐπ' ὀλίγον καὶ εἴς τινας περιοχὰς τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐν τῇ Δύσει ὅμως ἐχρησιμοποιήθη παραλλήλως ὡς δευτερεύων ὅρος καὶ ὁ ὅρος «οἱ ἐπίσκοποι». Παρακολουθῶν ὁ συγγραφεὺς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ὅρων χρονολογικῶς καὶ κατὰ περιοχάς, συνάγει, ὅτι εἰς τὰς δυτικῶς τῆς Ἐφέσου περιοχὰς ἴσχυσαν ἐπὶ 100ετίαν περίπου (60-150) οἱ ὅροι «οἱ Πρεσβύτεροι» καὶ «Ἐπίσκοποι», παριστῶντες τὸ «συναμφότερον», ἤτοι τὸν ἐπίσκοπον, μὴ χαρακτηριζόμενον εἰσέτι διὰ τοῦ ὅρου τούτου, καὶ τὸ πρεσβυτέριον ταυτοχρόνως.

Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ γίνω κουραστικὸς μὲ τὴν ἀνάγνωσιν λεπτομερειῶν. Ἡ παράθεσις ὅρων καὶ παραδειγμάτων καὶ οἱ κατὰ μαθηματικὴν οἱονεὶ μέθοδον ἀποδεικτικοὶ συλλογισμοὶ τοῦ συγγραφέως παραλείπονται ὡς δυσπαρακολούθητοι εἰς ἀκρόασιν. Ἂς ἀναμείνωμεν λοιπὸν τὴν εἰς τὰ Πρακτικὰ δημοσίευσιν καὶ ἀνάγνωσιν τῆς ξηρᾶς μὲν ἀλλ' ἀξιολόγου ἐπιστημονικῆς ἐργασίας.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 15ΗΣ ΙΟΥΝΙΟΥ 1961

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΙΩΑΝΝ. ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΥ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΕΚΛΟΓΗ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ

Ἐξελέγη κατὰ τὴν ἰδιαιτέραν συνεδρίαν τῆς Ὁλομελείας ὁ **Κάρολος Ἀλεξανδρίδης,** ὁμότιμος καθηγητὴς τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας ἐν τῇ Τάξει τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΕΛΩΝ

ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ.—Ἡ συχνότης τῆς μειωμένης δράσεως τῆς γλυκοζο 6-φωσφορικῆς ἀφυδρογονάσης ἐν Ἑλλάδι, *ὑπὸ* ***Κ. Β. Χωρέμη, Λ. Ζάννου-Μαριολέα καὶ Χρ. Καττάμη*** *.

Ἡ μειωμένη δρᾶσις τῆς γλυκοζο-6-φωσφορικῆς ἀφυδρογονάσης ἀποτελεῖ κληρονομικὴν ὀντότητα ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρουσαν ἀπὸ πλευρᾶς γενετικῆς πληθυσμῶν (population genetics) (1), ὅσον καὶ αἱ παθολογικαὶ αἱμοσφαιρῖναι, αἱ ὁμάδες αἵματος καὶ τὰ λευκώματα τοῦ ὀροῦ (ἀπτοσφαιρῖναι).

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐρευνῶν φαίνεται ὅτι ἡ ἐνζυματικὴ αὕτη διαταραχὴ μεταβιβάζεται κληρονομικῶς διὰ παθολογικοῦ γονιδίου, ἑδραζομένου εἰς τὸ φυλετικὸν χρωμόσωμα, ὡς ἀτελῶς ἐπικρατῶν χαρακτὴρ (incomplete dominance) (2, 3, 4, 5).

---

* K. B. CHOREMIS, L. ZANNOS - MARICLEA and CHR. KATTAMIS, **The frequency of glucose - 6 - phosphate dehydrogenase deficiency in Greece.**

(Ἐκ τῆς Παιδιατρικῆς Κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν).

Οἱ φορεῖς τῆς ἐνζυματικῆς αὐτῆς διαταραχῆς προδιατίθενται πρὸς αἱμολυτικὰς κρίσεις κατόπιν λήψεως ὡρισμένων χημικῶν ἢ φαρμακευτικῶν οὐσιῶν, ὡς ἡ πριμακίνη, οἱ κύαμοι, ἡ ναφθαλίνη κ.λπ.

Ἡ διαπίστωσις ὅτι ἡ ἐνζυματικὴ αὕτη διαταραχὴ ἀνευρίσκεται εἰς μεγάλην συχνότητα εἰς ὡρισμένας περιοχὰς (ὡς ἡ Σαρδηνία (6, 7), Βελγικὸν Κογκὸ κ.λπ. (8)) γεννᾷ ὡρισμένα ἐρωτήματα σχετιζόμενα πρὸς τὸ ὅλον πρόβλημα τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων. Ὡς δηλαδὴ προκειμένου περὶ τῶν παθολογικῶν αἱμοσφαιρινῶν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα πιθανολογεῖται ὅτι οἱ φορεῖς τῆς κληρονομικῆς ταύτης ἐλαττωματικότητος τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων ὑπερέχουν ἔναντι τῶν ὑγιῶν, εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν ἐξωγενῶν βλαπτικῶν ἐπιδράσεων. Μεταξὺ τῶν τελευταίων συγκαταλέγεται καὶ ἡ ἑλονοσία (9).

Ὅθεν, εὐνόητος, ἡ σημασία τῆς μελέτης τῆς κατὰ τόπους συχνότητος τῆς μειωμένης δράσεως τῆς G-6-PD καὶ παρ' ἡμῖν καὶ τῆς συσχετίσεως ταύτης πρὸς τὴν εἰς τὸ παρελθὸν ἐνδημοῦσαν ἑλονοσίαν (10).

Ἡ Ἑλλάς, ὡς γνωστόν, ἐμαστίζετο ἄλλοτε ἐκ τῆς ἑλονοσίας, ἀλλ' ἡ ἔκτασις καὶ ἡ διάδοσις τῆς νόσου ἦτο διάφορος κατὰ τόπους ἢ περιοχάς. Ἡ ἔρευνα συνεπῶς τῶν φορέων τῆς ἐνζυματικῆς διαταραχῆς εἰς τὴν χώραν μας, καὶ μάλιστα ἡ συγκριτική, μεταξὺ τῶν διαφόρων περιοχῶν γνωστῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ὡς ἑλονοσοπλήκτων θὰ ἦτο ἐκτάκτως ἐνδιαφέρουσα, διαπιστούμεναι δὲ τυχὸν διαφοραὶ ὡς πρὸς τὴν συχνότητα, θὰ συνηγόρουν ἀναμφιβόλως ὑπὲρ τῆς συσχετίσεως τῆς μειωμένης δράσεως τῆς G-6-PD καὶ τῆς ἑλονοσίας.

Μελέτη τῆς συχνότητος τῆς μειωμένης δράσεως τῆς G-6-PD ἐπὶ Ἑλλήνων, ἐγένετο μέχρι σήμερον μόνον ὑπὸ τοῦ Zinkham (1). Οὗτος ἐξετάσας περιωρισμένον ἀριθμὸν Ἀμερικανῶν, ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἀνεῦρε μείωσιν τῆς δράσεως τῆς γλυκοζο-6-φωσφορικῆς ἀφυδρογονάσης, μόνον μεταξὺ τῶν ἐκ Ρόδου καταγομένων Ἑλλήνων. Τὸ εὕρημα τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι, εἰς τὸν ἰατρικὸν κόσμον, ἐπικρατοῦσαν ἀντίληψιν, ὅτι ὁ κυαμισμός, παρὰ τὴν εὐρεῖαν διάδοσιν εἰς τὴν χώραν μας, ἀπαντᾷ ἐν τούτοις εἰς ὡρισμένας περιοχὰς αὐτῆς πολὺ συχνότερον, καὶ εἰς αὐτὰς ἀνήκει καὶ ἡ Ρόδος.

Ἡ παροῦσα ἐργασία ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἀρξαμένης ἤδη ἐρεύνης ἐπὶ τῆς κατὰ περιοχὰς συχνότητος τῆς μειωμένης δράσεως τῆς G-6-PD ἐν Ἑλλάδι.

ΥΛΙΚΟΝ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ

Τὸ ὑλικὸν τῆς παρούσης μελέτης ἐλήφθη ἐξ ὡρισμένων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος, μὲ διάφορον νοσηρότητα καὶ θνησιμότητα ἐξ ἑλονοσίας. Αἱ ἐξετασθεῖσαι ὁμάδες ἦσαν αἱ κάτωθι.

Ὁμὰς πρώτη: 200 ἄρρενες ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, νοσηλευθέντες διὰ διαφόρους ἐλαφρὰς μὴ αἱματολογικὰς νόσους εἰς τὴν Παιδιατρικὴν Κλινικὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ὁμὰς δευτέρα: 130 ἄρρενες φοιτηταὶ Ἰατρικῆς ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Ὁμὰς τρίτη: 310 ἄρρενες, νοσηλευόμενοι ἢ προσελθόντες δι' ἐξέτασιν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον Λευκωσίας, διὰ νοσήματα μὴ αἱματολογικά.

Ὁμὰς τετάρτη: 310 ἄρρενες ἐνήλικες καὶ μαθηταὶ καταγόμενοι ἐκ τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης (περιοχὴ Μεσαρᾶς καὶ πόλεως Ἡρακλείου).

Ὁμὰς πέμπτη: 290 ἄρρενες μαθηταὶ ἡλικίας 8 - 15 ἐτῶν ἐκ τῆς περιοχῆς Πύργου καὶ Ἀμαλιάδος Ἠλείας.

Ὁμὰς ἕκτη: 200 ἄρρενες μαθηταὶ ἡλικίας 8 - 15 ἐτῶν ἐκ τῆς περιοχῆς Ὀρχομενοῦ (Κωπαΐδος),

Ἡ πρώτη καὶ δευτέρα ὁμάς, ἐχρησίμευσαν ὡς μάρτυρες, ἀντιπροσωπεύοντες τὴν πιθανὴν συχνότητα τῆς φαρμακοευαισθησίας ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐν συνόλῳ. Ἡ τρίτη καὶ τετάρτη ὁμὰς ἀφοροῦν ἄτομα προερχόμενα ἐκ περιοχῶν ὅπου ἡ θνησιμότης ἐξ ἑλονοσίας δὲν ἦτο μεγάλη, ἐνῷ οἱ ἐξετασθέντες μαθηταὶ τῆς πέμπτης καὶ ἕκτης ὁμάδος, προέρχονται ἐκ τῶν πλέον γνωστῶν ἑλονοσοπλήκτων περιοχῶν, μὲ μεγάλην θνησιμότητα ἐξ ἑλονοσίας. Ἐπιπροσθέτως ἡ περιοχὴ τῆς ἕκτης ὁμάδος χαρακτηρίζεται καὶ ἐκ τῆς μεγάλης συχνότητος τοῦ στίγματος τῆς δρεπανοκυτταρικῆς ἀναιμίας.

ΠΙΝΑΞ Ι.

ἐμφαίνων τὸν ἀριθμὸν τῶν κατὰ περιοχὰς ἐξετασθέντων ἀτόμων καὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἑκατοστιαίαν ἀναλογίαν τῶν φορέων τῆς μειωμένης δράσεως τῆς G-6-PD.

Ὁμάδες ἐξετασθέντων	Ἀριθμὸς ἐξετασθέντων	Φορεῖς	Ἑκατοστιαία ἀναλογία
Μὴ αἱματολογικοὶ ἀσθενεῖς			
Παιδιατρικῆς κλινικῆς	200	2	0,7 %
Φοιτηταὶ	130	—	
Κύπρος	310	10	3,2 %
Κρήτη (Νομὸς Ἡρακλείου)	206 (310)	6 (9)	2,9 %
Νομὸς Ἠλείας (Πύργος - Ἀμαλιὰς)	290	18	6,2 %
Περιοχὴ Ὀρχομενοῦ	200	29	14,5 %
Σύνολον ἐξετασθέντων	1440		

Διὰ τὴν ἀνίχνευσιν τῆς μειωμένης δράσεως τῆς G-6-PD ἐχρησιμοποιήθη ἡ δοκιμασία Motulsky (11), ἥτις εἶναι ἁπλῆ καὶ τὰ ἀποτελέσματά της θεωροῦνται ἀπολύτως ἱκανοποιητικὰ διὰ τὴν ἀνίχνευσιν εὐαισθήτων ἀρρένων μὴ εὑρισκομένων εἰς κατάστασιν αἱμολυτικῆς κρίσεως. Τὸ αἷμα ἐλαμβάνετο ἄλλοτε μὲν διὰ νύξεως τοῦ δακτύλου, ἄλλοτε δὲ διὰ φλεβοκεντήσεως, ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Ὡς ἀντιπηκτικὸν ἐχρησιμοποιήθη διάλυμα κιτρικοῦ νατρίου καὶ δεξτρόζης.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Τὰ ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης ἀποτελέσματα ἐμφαίνονται εἰς τὸν πίνακα I, εἶναι δὲ τὰ κάτωθι.

Ὁμὰς πρώτη: Μόνον εἰς 2 ἐκ τῶν 200 παιδίων ἡ δοκιμασία ἦτο παθολογική. Ἐκ τῶν ἀτόμων τούτων ἐλάχιστοι κατήγοντο ἐξ Ἀθηνῶν.

Ὁμὰς δευτέρα: Οὐδεὶς ἐκ τῶν 130 φοιτητῶν παρουσίασε διαταραχὴν τοῦ ἐνζύμου. Μόνον 3% τῶν φοιτητῶν κατήγοντο ἐξ Ἀθηνῶν.

Ἡ συχνότης καὶ ἐπὶ τῶν δύο ὁμάδων λαμβανομένων ἀπὸ κοινοῦ εἶναι 0,7%.

Ὁμὰς τρίτη: 10 παρουσίασαν διαταραχὴν τοῦ ἐνζύμου ἐπὶ 310, ἤτοι 3,2%.

Ὁμὰς τετάρτη: Ἐκ τῶν 310 ληφθέντων δειγμάτων αἵματος 104 ἀπερρίφθησαν ὡς ἀκατάλληλα πρὸς ἐξέτασιν, διότι ἐκ λάθους ἐτοποθετήθησαν ἐπί τινας ὥρας ἐντὸς ψυγείου, εἰς θερμοκρασίαν 0°C, καὶ ὑπέστησαν αἱμόλυσιν. Ἐνδιαφέρον πάντως εἶναι ἐν προκειμένῳ ὅτι ἐκ τῶν ἀνωτέρω 104 ἀτόμων τρεῖς ἀνέφερον αἱμοσφαιρινουρίαν ἐκ βρώσεως κυάμων. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων ἐξετασθέντων ἀτόμων 6, ἤτοι 2,9%, ἀνευρέθησαν παθολογικοί.

Ὁμὰς πέμπτη: 18 (6,2%) ἐκ τῶν 290 μαθητῶν ἀνευρέθησαν παθολογικοί.

Ὁμὰς ἕκτη: 29, ἤτοι 14,5%, ἐκ τῶν 200 μαθητῶν παρουσίαζον μειωμένην δρᾶσιν τῆς G-6-PD.

ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ

Σκοπὸς τῆς παρούσης ἐρεύνης ἦτο, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ὁ προσδιορισμὸς τῆς συχνότητος τῆς μειωμένης δράσεως τῆς G-6-PD, κατὰ περιοχάς, καὶ ἡ συσχέτισις ταύτης πρὸς τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν γνωστὴν νοσηρότητα καὶ θνησιμότητα ἐξ ἑλονοσίας (10).

Ἔχει διατυπωθῆ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἡ ἑλονοσία δρᾷ, ὡς καὶ ἐπὶ δρεπανοκυτταρικῆς ἀναιμίας (12), ὡς παράγων ἐπιλογῆς διὰ τὴν διατήρησιν τῆς συχνότητος τῆς μειωμένης δράσεως τῆς γλυκοζο-6-φωσφορικῆς ἀφυδρογονάσης (9). Διὰ τὴν διερεύνησιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐπελέγησαν περιοχαὶ μὲ διάφορον θνησιμότητα καὶ νοσηρότητα ἐξ ἑλονοσίας. Οὕτω αἱ περιοχαὶ Ὀρχομενοῦ καὶ Πύργου Ἠλείας ἐνεφάνιζον μεγάλην

θνητότητα, αἱ νῆσοι (Κύπρος - Κρήτη) μικροτέραν, ἐνῷ οἱ μάρτυρες ἀντιπροσωπεύουν τὸ σύνολον τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελετηθέντων μαρτύρων εἶναι ἴσως μικρός, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἀνευρεθεῖσα μικρὰ συχνότης τῆς ἐνζυματικῆς διαταραχῆς· πιστεύομεν ὅμως ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος νὰ διερευνηθῇ μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ, δὲν δύναται νὰ παρατηρηθοῦν τοιαῦται εὑρεῖαι διακυμάνσεις, αἱ ὁποῖαι νὰ ἐπηρεάσουν τὰ συμπεράσματά μας, δεδομένου ὅτι καὶ αἱ ὑπόλοιποι μελετηθεῖσαι ὁμάδες εἶναι περίπου ἰσάριθμοι τῶν μαρτύρων, ἐνῷ ἡ συχνότης τῆς ἀνευρεθείσης φαρμακοευαισθησίας εἶναι σημαντικῶς διάφορος.

Κατ' ἀρχὰς ἐμελετήθη ἡ συχνότης τῆς ἐνζυματικῆς διαταραχῆς καὶ ἐπὶ 300 ἀρρένων νεογνῶν, διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς μάρτυρες, ἀλλ' ἡ ὁμὰς αὕτη ἀπεκλείσθη ἐκ τῶν ὑστέρων ὡς μὴ συγκρίσιμος πρὸς τὰς ὑπολοίπους, διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι εὐαίσθητα νεογνὰ δυνατὸν νὰ ἀποθάνουν ἐκ πυρηνικοῦ ἰκτέρου, ἢ νὰ ἐπιζήσουν καὶ νὰ ἐμφανίσουν πνευματικὴν καθυστέρησιν (13), ὁπότε ταῦτα δὲν ἀνευρίσκονται διὰ νὰ περιληφθοῦν εἰς τὴν στατιστικήν. Ἡ καλυτέρα βεβαίως μέθοδος θὰ ἦτο ἡ ἀναζήτησις τῆς συχνότητος τῆς ἐνζυματικῆς ταύτης διαταραχῆς εἰς τὸν νεογνικὸν πληθυσμὸν τῶν διαφόρων περιοχῶν, ἀλλὰ τοῦτο, ὡς εὐνόητον, εἶναι πρακτικῶς ἀδύνατον.

Αἱ μελετηθεῖσαι ὅμως ὁμάδες εἶναι συγκρίσιμοι μεταξύ των, περιλαμβάνουσαι ἄτομα τῆς αὐτῆς περίπου ἡλικίας, καὶ δύνανται οὕτω νὰ ἐξαχθοῦν σαφῆ συμπεράσματα ὡς πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλονοσίας ἐπὶ τῆς διατηρήσεως τῆς συχνότητος τῆς ἐνζυματικῆς ταύτης διαταραχῆς, μολονότι ἡ ἀνευρεθεῖσα συχνότης εἶναι πιθανῶς μικροτέρα τῆς πραγματικῆς, διότι δὲν περιλαμβάνει τὰ θανόντα ἐκ τῆς διαταραχῆς ταύτης νεογνά.

Ἐκ τῶν ἤδη ἐκτεθέντων ἀποτελεσμάτων προκύπτει ὅτι ἡ συχνότης τῆς μειωμένης δράσεως τῆς G-6-PD, διαφέρει ἐμφανῶς κατὰ περιοχάς. Οὕτω εἰς Κρήτην καὶ Κύπρον ἀνέρχεται περίπου εἰς 3 %, εἰς τὴν περιοχὴν Πύργου εἰς 6,2 %, καὶ εἰς Ὀρχομενὸν εἰς 14,5 %.

Ἡ εἰς τὸν Ὀρχομενὸν ὑψηλοτέρα συχνότης τῆς ἐνζυματικῆς διαταραχῆς, ὅπου ἡ θνησιμότης ἐξ ἑλονοσίας ἦτο μεγίστη κατὰ τὸ παρελθόν, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἡ ἑλονοσία δρᾷ ὡς παράγων ἐπιλογῆς διὰ τὴν διατήρησιν τῆς συχνότητος τῆς μειωμένης δράσεως τῆς γλυκοζο-6-φωσφορικῆς ἀφυδρογονάσης. Ἐνδιαφέρον εἶναι ἐν προκειμένῳ ὅτι εἰς τὸν Ὀρχομενὸν καὶ τὸ στῖγμα τῆς δρεπανοκυτταρικῆς ἀναιμίας, διὰ τὸ ὁποῖον διετυπώθη τὸ πρῶτον ἡ ὡς ἄνω θεωρία (14, 15), ἀνευρίσκεται ὁμοίως εἰς ὑψηλὴν συχνότητα. Ἀντιθέτως αἱ νῆσοι Κρήτη καὶ Κύπρος μὲ μικροτέραν θνησιμότητα ἐξ ἑλονοσίας, ἐμφανίζουν καὶ μικροτέραν συχνότητα τῆς ἐνζυματικῆς διαταραχῆς. Σημειωτέον ὅτι τὸ στῖγμα δρεπανώσεως εἶναι κατ' οὐσίαν ἀνύπαρκτον εἰς τὰς νήσους ταύτας.

ΣΗΜ.— Θερμότατα εὐχαριστοῦμεν τοὺς συνεργάτας μας, Λίδα Π. Παρασχοπούλου καὶ τοὺς κ. Γ. Κορνιωτάκην καὶ Β. Βαρβαρίτην, βοηθοὺς τῆς Παιδιατρικῆς Κλινικῆς, διὰ τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον των καὶ τὴν παρασχεθεῖσαν ἡμῖν βοήθειαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρούσης ἐρεύνης

Θερμὰς εὐχαριστίας ἐκφράζομεν ἐπίσης εἰς τοὺς κ. Θεμ. Γκοτσίναν, σχολίατρον Πύργου, καὶ Ν. Πολυζώην, σχολίατρον Λεβαδείας διὰ τὴν πολύτιμον συνεργασίαν των.

SUMMARY

The frequency of glucose-6-phosphate dehydrogenase deficiency was determined in certain parts of Greece (Cyprus, Creta, Pyrgos and Petromagoula). 1440 males were examined; of them 330 were used as controls, and represented the Greek population as a whole. The highest frequency was found in Petromagoula (14,5%), a highly malarious area in the past, where the frequency of sickling was also found to be one of the highest in Greece. In Pyrgos and Amalias, with an equally high malaria mortality, the frequency of the enzyme deficiency was 6.2%. It was only 3% in Creta and Cyprus, where malaria mortality was low, and only 0.7% in the control group.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. CHILDS B., and ZINKHAM W. H., Biochemistry of human genetics. Churchill, London 1959, p. 83.
2. BEUTLER E., The hemolytic effect of primaquine and related compounds. A rev. Blood 14, 103, 1959.
3. CHILDS B., ZINKHAM W., BROWNE E. A., KIMBRO E. L., and TORBERT J. V., A genetic study of a defect in glutathione metabolism of the erythrocyte. Bull. Johns Hopkins Hosp. 102, 21, 1958.
4. ALVING A. S., KELLERMEYER R. W., TARLOW A., SCHRIER S. and CARSON P. E., Biochemical and genetics aspects of primaquine sensitive hemolytic anemia. Ann. Intern. Med. 49, 240, 1958.
5. GROSS R. T., and MARKS P. A., A hereditary enzymatic defect in red blood cells: its relation to certain drug-induced hemolytic anemias. Ann. N. Y. Acad. Sci. 75, 106, 1958.
6. SANSONE G., PIGA A. M., e SEGNI G., Il Favismo, Minerva Medica 166, 1958.
7. SANSONE G., e SEGNI G., L'instabilità del glutathione ematico (GSH) nel favismo. Utilizzazione di un test selettivo. Introduzione al problema genetico. Boll. Soc. Ital. Biol. sper. 33, 1057, 1957.
8. CHILDS B., and ZINKHAM W. H., Genetics of primaquine sensitivity (Biochemistry of human genetics, Churchill, London, 1959) p. 92.
9. MOTULSKY A., Glucose-6 phosphate dehydrogenase deficiency, hemolytic disease of the newborn and malaria. Lancet, I, 1168, 1961.
10. ΛΙΒΑΔΑΣ Γ. Α. καὶ ΣΦΑΓΓΟΣ Ι. Κ., Ἡ ἑλονοσία ἐν Ἑλλάδι 1930-1940. Μέρος Α', «Πυρσός», Ἀθῆναι 1940.

11. MOTULSKY A., KRAUT J., THIEME W., and MUSTO D., Biochemical genetics of glucose-6-phosphate dehydrogenase activity. Cli. Rec. Proc. 7, 53, 1959.

12. ALLISON A. C., Population genetics of human hemoglobins. Acta Genet. Statist. Med. 6, 430, 1956/57.

13. DOXIADES S., FESSAS Ph., and VALAES T., Glucose-6-phosphate dehydrogenace deficiency. A new aetiological factor of severe neonatal jaundice. Lancet I, 297, 1961.

14. LEHMANN H., Variations of hemoglobin synthesis in man. Acta Genetica Stat. Med. 6, 413, 1956/57.

15. ALLISON A. C., Aspects of polymorphism in man, Cold. Spr. Harb. Symp. quant. Biol. 10, 239, 1955.

ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΑ.— **Ἡ παρουσία τῶν ἐλεφάντων εἰς τὴν Αἰγηίδα (Über das Vorkommen von Elefanten in der Ägäis),** *ὑπὸ* ***Μαξ. Κ. Μητσοπούλου*** [1].

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΜΗΧΑΝΙΚΗ.—**Ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ λόγου ἐγκαρσίας συστολῆς εἰς τὴν ἐλαστοπλαστικὴν περιοχὴν τῶν μετάλλων,** *ὑπὸ* ***Περικλ. Σ. Θεοχάρη****.

Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Κωνστ. Παπαϊωάννου.

Ἡ παραδοχὴ μεταβλητοῦ λόγου ἐγκαρσίας συστολῆς ἢ λόγου τοῦ Poisson, εἰς τὴν μεταβατικὴν ἐλαστοπλαστικὴν περιοχὴν καταπονήσεως τῶν ὑλικῶν ἐγένετο κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ A. A. Ilyouchin [1]. Ἐν συνεχείᾳ ὁ A. Nadai [2] διηρεύνησε θεωρητικῶς τὸ ζήτημα τῆς ἀνάγκης τῆς συνεχοῦς μεταβολῆς τοῦ λόγου ἐγκαρσίας συστολῆς εἰς τὴν ἐλαστοπλαστικὴν περιοχήν. Παρέστησεν οὗτος τὴν μεταβολὴν τοῦ λόγου ἐγκαρσίας συστολῆς ἀπολύτως πλαστικοῦ ὑλικοῦ διὰ κλάδου ὑπερβολῆς, ἀρχομένου ἐκ τῆς παραμορφώσεως διαρροῆς καὶ τείνοντος ἀσυμπτωτικῶς πρὸς ὁριακὴν τιμὴν ἴσην πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς μονάδος, ἥτις εἶναι ἡ τιμὴ τοῦ λόγου ἐγκαρσίας συστολῆς διὰ πάντα τὰ ὑλικὰ εἰς τὴν πλαστικὴν περιοχήν.

---

[1] Θὰ δημοσιευθῇ κατωτέρω.

* PER. S. THEOCARIS, «On the variation of contraction ratio in the elastoplastic domain of metals».

[1] «Relation between the Theory of Saint Venant-Levy-Mises and the Theory of small elastic-plastic deformation», Prikladnaia Matematika i Mechanika, τόμ. 9, σελ. 207-218, 1945.

[2] «Theory of flow and fracture of solids», Volume I, Mc Graw-Hill Book Co. editor, 1950, pp. 379-387.

Ἡ πειραματικὴ μέθοδος διὰ τὴν μέτρησιν τῆς διανομῆς τῶν εἰδικῶν παραμορφώσεων ἐπιπέδου τινὸς πλακὸς συνίσταται εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τετραγωνικοῦ πλέγματος βήματος 62,5 μ. ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μεταλλικοῦ δοκιμίου κατὰ τὴν ἀφόρτιστον κατάστασιν τοῦ ὑλικοῦ. Τὸ πλέγμα τοῦτο καλεῖται «παραμορφούμενον πλέγμα». Τὸ αὐτὸ πλέγμα ἀποτυποῦται ἐπίσης ἐπὶ φωτογραφικῆς μεμβράνης, ἥτις ἐν συνεχείᾳ ἐπικολλᾶται ἐπὶ ἀπολύτως ἐπιπέδου ὑαλίνης ἐπιφανείας τῇ βοηθείᾳ εἰδικῆς πλαστικῆς συγκολλητικῆς ρητίνης. Τὸ πλέγμα τοῦτο καλεῖται «*πρότυπον πλέγμα*». Ἵνα ἡ πειραματικὴ αὕτη μέθοδος εἶναι κατάλληλος διὰ τὴν ἀκριβῆ μέτρησιν, ὄχι μόνον τῶν πλαστικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐλαστικῶν παραμορφώσεων, τὸ δεύτερον τοῦτο πλέγμα κατασκευάζεται ἔχον ἐλαφρῶς διάφορον βῆμα. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην σχηματίζεται πρὸ τῆς καταπονήσεως τοῦ δοκιμίου μία ἀρχικὴ ἀπεικόνισις συμβολῆς, καλουμένη «moiré», ἥτις προστίθεται διανυσματικῶς εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν προοδευτικὴν παραμόρφωσιν τοῦ δοκιμίου. Κατάλληλος ἐκλογὴ τῆς ἀρχικῆς ταύτης ἀπεικονίσεως ἀπολήγει κατὰ τὴν παραμόρφωσιν τοῦ δοκιμίου εἰς πυκνοτάτην ἀπεικόνισιν συμβολῆς, ἥτις παρέχει μετὰ μεγάλης ἀκριβείας τὴν διανομὴν τῶν συνιστωσῶν τῶν παραμορφώσεων κατὰ τοὺς κυρίους ἄξονας τοῦ δοκιμίου ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ πεδίου του. Ἡ μέθοδος αὕτη καλεῖται «*διαφορικὴ μέθοδος*». Πρῶτος ἀνέφερε τὴν δυνατότητα χρησιμοποιήσεως πλεγμάτων διαφόρου βήματος ὁ P. Dantu εἰς ἀνακοίνωσίν του εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν Ἐπιστημῶν [1].

Ἐξετάσωμεν τὴν γενικὴν περίπτωσιν δύο συστημάτων ἐχόντων ἐλαφρῶς διάφορα βήματα. Ἐκ τῆς ὑπερθέσεως τῶν δύο τούτων πλεγμάτων, σχηματιζόντων μεταξύ των μικρὰν γωνίαν, δημιουργεῖται ἀπεικόνισις συμβολῆς (moiré), τῆς ὁποίας οἱ κροσσοὶ διήκουν μεταξὺ τῶν στίχων τῶν τομῶν τῶν δύο πλεγμάτων, ὡς δεικνύεται εἰς τὸ σχῆμα 1. Ἐκ τοῦ σχήματος τούτου καταφαίνεται ὅτι πρὸς ἕκαστον τοιοῦτο πρότυπον πλέγμα δύναται νὰ συσχετισθῇ ἓν συμμεταβλητὸν διάνυσμα καὶ οἱ δημιουργούμενοι κροσσοὶ συμβολῆς παριστῶσι τὴν συμμεταβλητὴν διανυσματικὴν διαφορὰν τῶν δύο πλεγμάτων. Παριστῶμεν διὰ (κ) καὶ (κ') τὰ ἀπόλυτα συστήματα συντεταγμένων, ἅτινα συνδέονται μὲ τὸ παραμορφούμενον καὶ τὸ πρότυπον πλέγμα ἀντιστοίχως. Ὑπέρθεσις τῶν δύο συστημάτων πρὸ πάσης παραμορφώσεως δημιουργεῖ ἀρχικὴν ἀπεικόνισιν συμβολῆς, προκύπτουσαν ἐκ τῆς συμμεταβλητῆς διανυσματικῆς διαφορᾶς τῶν δύο ἀπολύτων συστημάτων (κ) καὶ (κ'). Ἐὰν τὰ μοναδιαῖα διανύσματα

---

[1] P. Dantu, Utilisation de réseaux pour l'étude expérimentale des phénomènes élastiques et plastiques. Comptes Rendus de l'Académie de Paris, τόμ. 239 σελ. 1769 - 1771 (συνεδρία τῆς 20ῆς Δεκεμβρίου 1954).

τοῦ ἀπολύτου συστήματος (κ′) ἐκφρασθῶσιν ὡς $\overset{\kappa'}{e}_{\lambda'}$, τότε οἱ δημιουργούμενοι κροσσοὶ συμβολῆς θὰ παρίστανται διὰ $\delta\overset{\kappa'}{e}_{\lambda'}$ καὶ δίδονται ὑπὸ τῆς σχέσεως:

$$\delta\overset{\kappa'}{e}_{\lambda'} = -\overset{\kappa'}{e}_{\sigma}\,\overset{\sigma}{u}_{\lambda'} = -\overset{\kappa'}{u}_{,\lambda'} \tag{1}$$

ἔνθα τὸ κόμμα σημαίνει συμμεταβλητὴν διαφόρισιν [1].

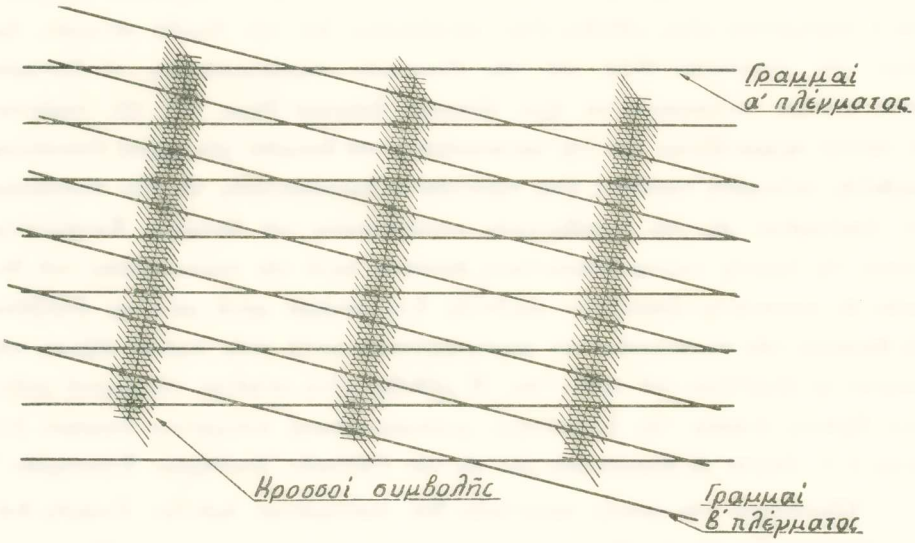

Σχ. 1.

Ἐφ' ὅσον τὸ σύστημα (κ) εἶναι καρτεσιανόν, ἡ σχέσις (1) δύναται νὰ γραφῇ

$$\delta\overset{\kappa'}{e}_{\lambda'} = -u_{\kappa',\lambda'} \tag{2}$$

ἤτις, ἐν συνεχείᾳ, τροποποιεῖται εἰς τὴν (4), διὰ χρησιμοποιήσεως τοῦ συνήθους ὁρισμοῦ τῆς ἀπειροστῆς παραμορφώσεως (3).

$$\varepsilon_{\kappa'\lambda'} = {}^1/_2\,(u_{\kappa',\lambda'} + u_{\lambda',\kappa'}) \tag{3}$$

$$\varepsilon_{\kappa'\lambda'} = -\,{}^1/_2\,(\delta\overset{\kappa'}{e}_{\lambda'} + \delta\overset{\lambda'}{e}_{\kappa'}) \tag{4}$$

Ἐὰν τὸ ἀπόλυτον σύστημα τὸ συνδεόμενον μὲ τὸ παραμορφωθὲν πλέγμα τοῦ δοκιμίου χαρακτηρισθῇ ὡς (κ′′), τότε, ἐκ νέου, δι' ὑπερθέσεως τοῦ παραμορφουμένου

[1] J. A. Schouten, Tensor analysis for physicists, 2nd edition, Oxford, at the Clarendon Press, 1954, σελ. 10 - 17.

πλέγματος τοῦ δοκιμίου καὶ τοῦ προτύπου πλέγματος λαμβάνεται νέα ἀπεικόνισις συμβολῆς, ἥτις δίδεται ὑπὸ τῶν συμμεταβλητῶν διαφορῶν $\delta e_{\lambda''}^{\kappa''}$ καὶ συνεπῶς αἱ μετρούμεναι παραμορφώσεις $\varepsilon_{\kappa''\lambda''}$ ἐκφράζονται, κατ' ἀναλογίαν. ὑπὸ τῆς σχέσεως

$$\varepsilon_{\kappa''\lambda''} = -\,{}^1/_2\,(\delta e_{\lambda''}^{\kappa''} + \delta e_{\kappa''}^{\lambda''}) \tag{5}$$

Ἡ πραγματικὴ παραμόρφωσις, ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν ἐξαίτησιν τοῦ δοκιμίου, δίδεται ὑπὸ τῆς συμμεταβλητῆς διανυσματικῆς διαφορᾶς τῶν δύο συνιστωσῶν. Ὅθεν ἐκφράζεται αὕτη οὕτω:

$$\varepsilon_{\kappa\lambda} = -\,{}^1/_2\,(\delta e_{\lambda''}^{\kappa''} + \delta e_{\kappa''}^{\lambda''}) + {}^1/_2\,(\delta e_{\lambda'}^{\kappa'} + \delta e_{\kappa'}^{\lambda'})$$

$$\varepsilon_{\kappa\lambda} = -\,{}^1/_2\,(\Delta\delta e_{\lambda}^{\kappa} + \Delta\delta e_{\kappa}^{\lambda}) \tag{6}$$

ὅπου τὰ σύμβολα Δ παριστῶσι τὰς διαφορὰς τῶν συμμεταβλητῶν διανυσματικῶν διαφορῶν.

Αἱ συνιστῶσαι τῶν παραμορφώσεων ε_{xi} κατὰ τὰς κυρίας διευθύνσεις τῶν δοκιμίων ($i = 1, 2$) καὶ κατὰ τὴν συμβατικὴν γραφὴν δίδονται ὑπὸ τῶν σχέσεων

$$\varepsilon_{xi} = \frac{\partial u_i}{\partial x_i} + \lambda_i \tag{7}$$

ἔνθα $\partial u_i/\partial x_i$ παριστῶσι τὰς κλίσεις τῶν συναρτήσεων μετατοπίσεων $u_i(x_i)$, καθοριζομένας ὑπὸ τῶν κροσσῶν συμβολῆς εἰς ἀμφοτέρας τὰς διευθύνσεις καὶ λ_i δίδονται ὑπὸ τῆς σχέσεως

$$\lambda_i = e_i / (f_i + e_i) \tag{8}$$

ἔνθα e_i εἶναι τὰ βήματα τῶν γραμμικῶν προτύπων πλεγμάτων καὶ f_i αἱ ἀντίστοιχοι ἀποστάσεις τῶν ἀρχικῶν κροσσῶν τῶν σχηματιζομένων δι' ὑπερθέσεως ἑκάστου τῶν προτύπων πλεγμάτων καὶ τοῦ ἀντιστοίχου παραμορφουμένου πλέγματος πρὸ πάσης παραμορφώσεως τοῦ δοκιμίου. Τὸ θετικὸν σημεῖον ἀντιστοιχεῖ εἰς διαφορὰν μεταξὺ βημάτων τοῦ ἀπαραμορφώτου πλέγματος τοῦ δοκιμίου καὶ τοῦ ἀντιστοίχου προτύπου πλέγματος, ἔχουσαν τὸ αὐτὸ σημεῖον μὲ τὴν ἀναμενομένην παραμόρφωσιν τοῦ δοκιμίου καὶ τὸ ἀρνητικὸν σημεῖον διὰ τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Τρία μεγάλα δοκίμια ἐφελκυσμοῦ κατεσκευάσθησαν ἐξ ἑκάστου τῶν ὑπὸ ἔρευναν ὑλικῶν ἐκ πλακῶν πάχους 2 χιλιοστῶν. Τὰ ἐξετασθέντα κράματα ἦσαν ἅπαντα τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀργιλλίου, ἤτοι:

1) Κρᾶμα ἀργιλλίου τύπου 990A κατὰ ASTM.

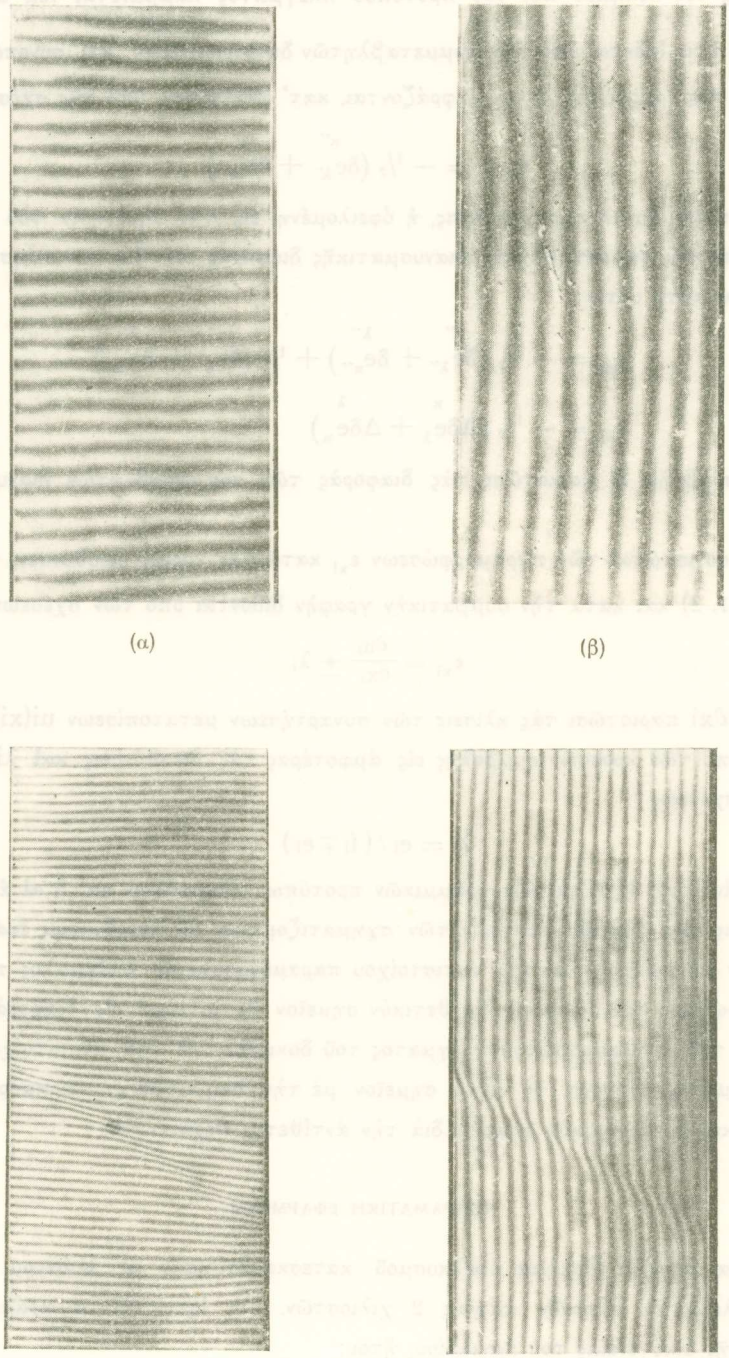

(α) (β)

(γ) Εἰκ. 1. (δ)

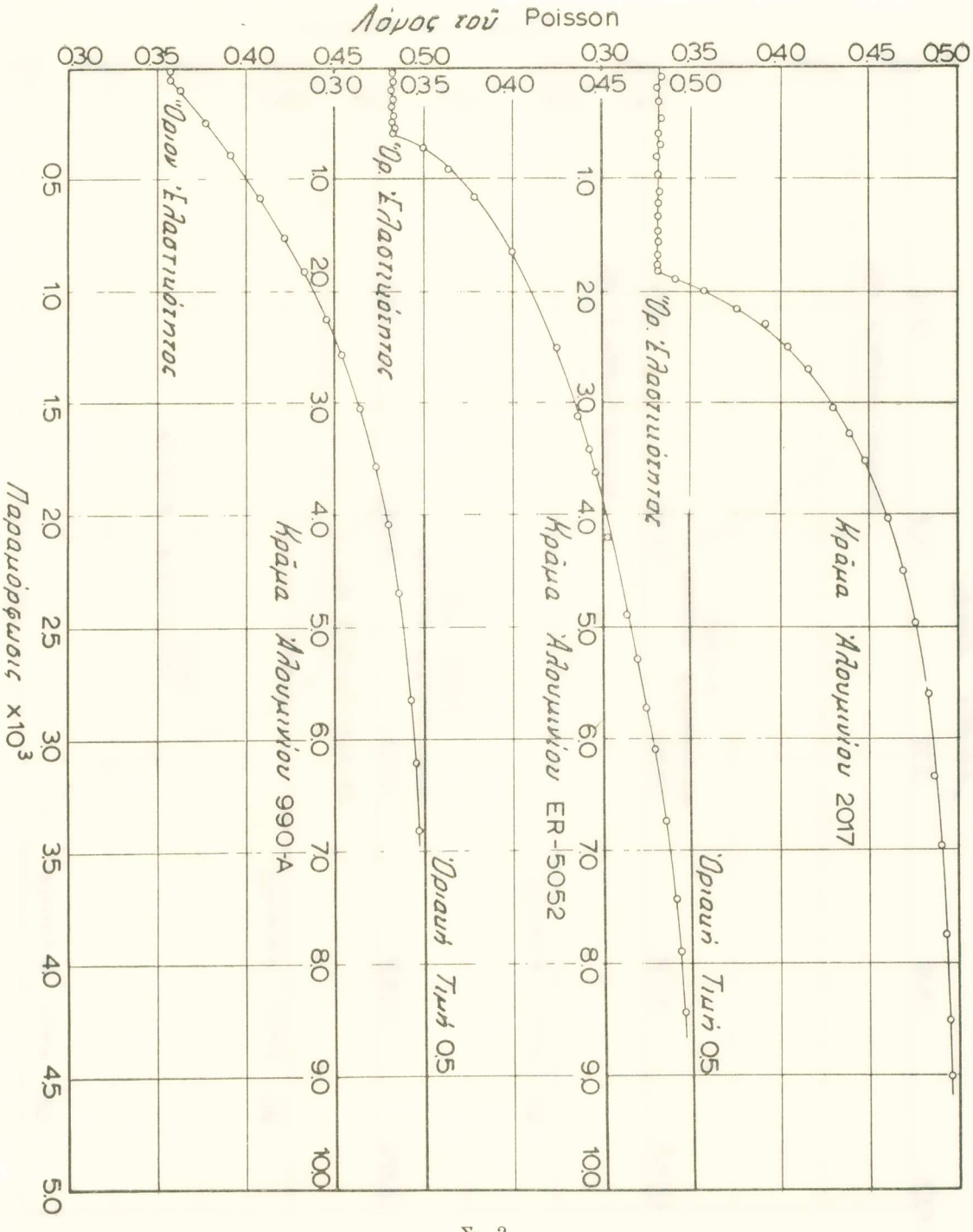
Λόγος τοῦ Poisson
0.30 0.35 0.40 0.45 0.50
Κράμα Ἀλουμινίου 2017
Ὀριακή Τιμή 0.5
Ὅρ. Ἐλαστικότητος
Κράμα Ἀλουμινίου ER-5052
Ὀριακή Τιμή 0.5
Ὅρ. Ἐλαστικότητος
Κράμα Ἀλουμινίου 990-A
Ὅριον Ἐλαστικότητος
Παραμόρφωσις ×10³
0.5 1.0 1.5 2.0 2.5 3.0 3.5 4.0 4.5 5.0
1.0 2.0 3.0 4.0 5.0 6.0 7.0 8.0 9.0 10.0

Σχ. 2.

Λόγος τοῦ Poisson
0.30 0.35 0.40 0.45 0.50
0.35 0.45 0.45 0.50
0.30 0.35 0.40 0.45 0.50
Κράμα Ἀλουμινίου 2017
Ὅριακή τιμή 0.5
Ὅρ. Ἐλαστικότητος
Κράμα Ἀλουμινίου ER-5052
Κράμα Ἀλουμινίου 990-A
Τάσεις χιλ/εκ²
200 400 600 800 1000
500 1000 1500 2000 2500
1000 2000 3000 4000 5000

Σχ. 3.

2) Κρᾶμα ἀργιλλίου - μαγνησίου τύπου ER-5052 κατὰ ASTM.

3) Σκληραργίλλιον τύπου 2017 κατὰ ASTM.

Αἱ διαστάσεις τῶν δοκιμίων ἐπελέγησαν τοιαῦται, ὥστε νὰ παρέχωσι τετραγωνικὴν ἐπιφάνειαν πλευρᾶς 120 χιλιοστῶν, καταπονουμένην εἰς καθαρὸν ἐφελκυσμόν. Τετραγωνικὸν πλέγμα βήματος 62,5 μ. καὶ κατὰ τὰς δύο κυρίας διευθύνσεις ἐξετυπώθη ἐφ' ἑκάστης τῶν ἐπιφανειῶν τούτων, ὥστε αἱ γραμμαί ἑκάστου πλέγματος νὰ εἶναι παράλληλοι πρὸς τὰς κυρίας διευθύνσεις τῶν δοκιμίων.

Γραμμικὰ πλέγματα τοῦ αὐτοῦ βήματος ἀναπαρήχθησαν κατὰ τοιαύτην τάξιν, ὥστε ἡ πλευρὰ τῆς μεμβράνης ἡ φέρουσα τὴν φωτογραφικὴν στρῶσιν νὰ συμπίπτῃ ἀκριβῶς μὲ τὸ τμῆμα τοῦ πλέγματος τὸ ἐκτυπωθὲν ἐπὶ τῶν μεταλλικῶν ἐπιφανειῶν. Ἡ λῆψις τοῦ μέτρου τούτου ὡδήγησεν εἰς σημαντικὴν ἐκλέπτυνσιν τῶν κροσσῶν συμβολῆς, ἐπηρεάζουσαν εὐμενῶς τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἀποτελεσμάτων. Ἀριθμός τις ἐκ τῶν μεμβρανῶν αὐτῶν ὑπέστη κατεργασίαν συστολῆς καὶ αἱ ὑπόλοιποι κατεργασίαν ἐκτάσεως. Ὁ τρόπος ἐκτελέσεως τῶν κατεργασιῶν τούτων θέλει περιγραφῆ εἰς ἑτέραν δημοσίευσιν. Αἱ οὕτω συσταλεῖσαι καὶ ἐκταθεῖσαι φωτογραφικαὶ μεμβράναι προσεκολλήθησαν ἐπὶ ἀπολύτως ἐπιπέδων πλακῶν τῇ βοηθείᾳ εἰδικῆς πλαστικῆς ρητίνης εἰς τρόπον, ὥστε αἱ ἐπιφάνειαί των αἱ φέρουσαι τὸ φωτογραφικὸν γαλάκτωμα νὰ εὑρίσκωνται ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἑκάστην ὑαλίνην πλάκα. Ἡ σειρὰ τῶν συσταλεισῶν πλακῶν ἐχρησίμευσε διὰ τὴν μέτρησιν τῶν ἐπιμήκων ἐφελκυστικῶν παραμορφώσεων τῶν δοκιμίων, ἡ δὲ σειρὰ τῶν ἐκταθεισῶν πλακῶν διὰ τὴν μέτρησιν τῶν ἐγκαρσίων παραμορφώσεων συστολῆς εἰς τὰς διαφόρους βαθμίδας φορτίσεως τῶν δοκιμίων. Κατάλληλος δὲ ἐκλογὴ τῶν ὑπερτιθεμένων προτύπων πλεγμάτων εἰς ἑκάστην βαθμίδα φορτίσεως εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ παρέχῃ τιμὰς εἰς τὸν ὅρον λ_i, αἵτινες ἦσαν τῆς αὐτῆς τάξεως μεγέθους ὡς καὶ ὁ πρῶτος ὅρος τῆς σχέσεως (7). Ἡ διαφορὰ τῶν δύο τούτων ὅρων ἔδιδε τὰς ἀντιστοίχους τιμὰς τῶν ἐλαστικῶν παραμορφώσεων μετὰ μεγάλης ἀκριβείας.

Ἐν τῇ εἰκόνι 1 δίδονται αἱ ἀπεικονίσεις συμβολῆς δοκιμίου ἐκ σκληραργιλλίου τύπου 2017 κατὰ τὰς δύο κυρίας διευθύνσεις ὑπὸ τάσιν ἐλαστικῆς καταπονήσεως (Εἰκ. 1α, β) καὶ ἀπολύτως πλαστικῆς τοιαύτης (Εἰκ. 1γ, δ).

Ἐν τοῖς σχήμασι 2 - 3 δίδονται αἱ μεταβολαὶ τοῦ συντελεστοῦ τῆς ἐγκαρσίας συστολῆς τῶν ἐξετασθέντων ὑλικῶν συναρτήσει ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν ἀναπτυχθεισῶν εἰδικῶν παραμορφώσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν ἐφαρμοσθεισῶν συμβατικῶν τάσεων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐρεύνης συνάγονται τὰ κάτωθι συμπεράσματα:

1) Ἡ διαφορικὴ μέθοδος μηχανικῆς συμβολῆς, ὡς αὕτη ἀνεπτύχθη ἐν τοῖς

ἀνωτέρω, ἀποτελεῖ ἐπέκτασιν τῆς βασικῆς μεθόδου μηχανικῆς συμβολῆς διὰ τὴν μέτρησιν τῶν κυρίων παραμορφώσεων. Ἡ μέθοδος αὕτη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τελευταίαν, ἐπιτρέπει τὸν μετὰ μεγάλης ἀκριβείας καθορισμὸν μικρῶν ἐλαστικῶν παραμορφώσεων καὶ δύναται οὕτω νὰ παράσχῃ ἓν ἐνιαῖον μέσον διὰ τὴν πλήρη μελέτην τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ὑλικῶν ἀπὸ τῆς ἐλαστικῆς περιοχῆς μέχρι τῆς περιοχῆς θραύσεως τοῦ ὑλικοῦ.

2) Ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς πειραματικῆς ταύτης μεθόδου διὰ τὴν μελέτην τῆς μεταβολῆς τῶν παραμορφώσεων εἰς τὴν μεταβατικὴν ἐλαστοπλαστικὴν περιοχὴν τῶν ἐξετασθέντων ὑλικῶν συνάγεται ὅτι ὁ λόγος ἐγκαρσίας συστολῆς παραμένει σταθερὸς καθ' ἅπασαν τὴν ἀπολύτως ἐλαστικὴν περιοχήν. Εἰς τὴν γειτονίαν τοῦ ὁρίου ἐλαστικότητος ἄρχεται αὐξανόμενος. Ἡ μεταβολὴ τοῦ λόγου τούτου συναρτήσει τῆς ἐπιμήκους παραμορφώσεως ἀκολουθεῖ καμπύλην δευτέρου βαθμοῦ, τείνουσαν ἀσυμπτωτικῶς πρὸς τὴν τιμὴν 0,5, ἥτις εἶναι ἡ τιμὴ τοῦ λόγου ἐγκαρσίας συστολῆς διὰ πάντα τὰ ὑλικὰ εἰς τὴν πλαστικὴν περιοχήν.

SUMMARY

The phenomenon of mechanical interference of two screens of a density of 400 lines per inch is used for the measurement of the components of strains along the two principal axes of tension members of several materials. The two reference screens have a slide variation of path between them, which results to an initial interference pattern, called «moiré». This pattern is added or subtracted to the moiré pattern, due to the deformation of the specimen. The method, called differential method, is convenient to measure small elastic deformations, as well as large plastic deformations, depending on the variation between the paths of the two reference screens. The accuracy of the method is considerable and it depends on the proper choice of the difference of the paths.

The theory of the differential method is developed and formulas are given expressing the components of strains in relation to the paths of the reference patterns and the corresponding moiré patterns.

The method is applied to the measurement of the components of strains of tension members made from several metals and alloys, subjected to a pure tension loading program, from the elastic up to fully plastic state of deformation.

The variation of contraction ratio of the materials tested was studied in the transition elasto-plastic domain. It was found that the value of contraction ratio was constant along all the purely elastic path of loading. The change of this ratio started at the neighborhood of the elastic limit and its variation with strain followed a second degree curve, tending asym-

potically to the limit value of one half of the incompressible materials. Curves showing this variation with stress and strain are given for the metals and alloys tested.

ACKNOWLEDGMENT.— The experimental study, from which this communication is extracted, was sponsored by the U. S. Department of the Army, European Research Office, under Contract DA-91-591-EVC-1632. The whole investigation will be presented in the next Congress of the American Society for Testing Materials.

*

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Κωνστ. Παπαϊωάννου,** ἀνακοινῶν τὴν ὡς ἄνω μελέτην, εἶπε τὰ ἑξῆς.

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἐργασίαν τοῦ ἐκτάκτου Καθηγητοῦ καὶ Διευθυντοῦ τοῦ Ἐργαστηρίου Ἀντοχῆς Ὑλικῶν τοῦ Ε. Μ. Πολυτεχνείου κ. Περικλέους Σ. Θεοχάρη ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ λόγου ἐγκαρσίας συστολῆς εἰς τὴν ἐλαστοπλαστικὴν περιοχὴν τῶν μετάλλων».

Ὁ κ. Θεοχάρης τυγχάνει διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Βρυξελλῶν καὶ τῶν Παρισίων, εἰργάσθη δὲ ἐρευνητικῶς ἐπὶ ὀκταετίαν εἰς μεγάλα ἐρευνητικὰ κέντρα Ἀντοχῆς τῶν Ὑλικῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Ἰδιαιτέρως, ὡς προσκεκλημένος ἐπικουρικὸς ἐρευνητὴς Καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Brown τῶν Η.Π.Α., ἠσχολήθη, πλησίον τοῦ Καθηγητοῦ Prager, θεμελιωτοῦ τῆς θεωρίας τῆς πλαστικότητος, εἰς σύγχρονα προβλήματα τῆς πλαστικότητος τῶν μετάλλων.

Ὁ κ. Θεοχάρης ἔχει ἤδη δημοσιεύσει, εἰς περιοδικὰ διεθνοῦς φήμης, ἀξιολόγους ἐργασίας εἰς τὰ πεδία τῆς πειραματικῆς ἀντοχῆς τῶν ὑλικῶν καὶ τῆς θεωρίας τῆς ἐλαστικότητος.

Διὰ τῆς παρούσης ἐργασίας του ὁ κ. Θεοχάρης συμπληροῖ τὴν θεωρητικὴν μελέτην τῆς διαφορικῆς μεθόδου μηχανικῆς συμβολῆς, ἣν διὰ πρώτην φορὰν διετύπωσεν ὁ γάλλος ἐπιστήμων P. Dantu καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων. Ἡ μέθοδος αὕτη ἀφορᾷ εἰς τὴν μελέτην τῶν παραμορφώσεων τῶν ὑλικῶν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως δύο πλεγμάτων ἀναφορᾶς, ἐξ ὧν τὸ ἓν ἀποτυπούμενον ἐπὶ τοῦ δοκιμίου παραμορφοῦται, ἐνῷ τὸ ἕτερον ἐπὶ ὑαλίνης πλακὸς παραμένει ἀμετάβλητον. Ἡ μηχανικὴ συμβολὴ τῶν δύο πλεγμάτων ὁδηγεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν κροσσῶν ἐξ ὧν προσδιορίζονται αἱ ἐλαστικαὶ καὶ πλαστικαὶ παραμορφώσεις.

Ὁ κ. Θεοχάρης διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ μαθηματικοῦ συμβολισμοῦ διετύπωσε γενικὸν μαθηματικὸν τύπον, ἐκ τοῦ ὁποίου προσδιορίζονται αἱ συνιστῶσαι τῶν παραμορφώσεων συναρτήσει τῶν βασικῶν στοιχείων τῶν πλεγμάτων.

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέροντα εἶναι καὶ τὰ συμπεράσματα ἐκ τῆς πειραματικῆς ἐρεύνης τοῦ κ. Θεοχάρη, ἡ ὁποία ἐγένετο εἰς τὸ ἐργαστήριον Ἀντοχῆς Ὑλικῶν τοῦ Ε. Μ. Πολυτεχνείου.

Ἡ πειραματικὴ αὕτη ἔρευνα ἀφορᾷ εἰς τὴν μελέτην τῆς μεταβολῆς τοῦ λόγου ἐγκαρσίας συστολῆς εἰς τὴν μεταβατικὴν ἐλαστοπλαστικὴν περιοχὴν τῶν ἐξετασθέντων μετάλλων. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1945 ὁ Ρῶσος Καθηγητὴς A. A. Ilyouchin εἶχε τονίσει τὴν ἀνάγκην τῆς ἐρεύνης τῆς μεταβολῆς τοῦ λόγου τούτου εἰς τὴν μεταβατικὴν ἐλαστοπλαστικὴν περιοχὴν καταπονήσεως, ὁ δὲ Nadai, τὸ 1950, διετύπωσε τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ λόγου ἐγκαρσίας συστολῆς εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην παρίσταται γραφικῶς ὑπὸ ὑπερβολῆς.

Ἐκ τῆς πειραματικῆς ἐρεύνης τῆς μεταβολῆς τῶν παραμορφώσεων εἰς τὴν μεταβατικὴν ἐλαστοπλαστικὴν περιοχὴν τῶν ἐξετασθέντων ὑλικῶν, δι' ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου τῆς μηχανικῆς συμβολῆς, συνάγονται τὰ κάτωθι συμπεράσματα.

α) Ὁ λόγος τῆς ἐγκαρσίας συστολῆς παραμένει σταθερὸς καθ' ἅπασαν τὴν περιοχὴν τῆς ἐλαστικῆς παραμορφώσεως τῶν ὑλικῶν.

β) Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὁρίου ἐλαστικότητος ἄρχεται αὐξανόμενος. Ἡ μεταβολὴ τοῦ λόγου τούτου συναρτήσει τῆς ἐπιμήκους παραμορφώσεως ἀκολουθεῖ καμπύλην β΄ βαθμοῦ, τείνουσαν ἀσυμπτωτικῶς πρὸς τὴν τιμὴν 0,5, ἥτις εἶναι ἡ τιμὴ τοῦ λόγου τούτου διὰ πάντα τὰ ὑλικὰ εἰς τὴν πλαστικὴν περιοχήν.

Ἡ ἐργασία ἐν λεπτομερείᾳ θὰ καταχωρισθῇ εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας.

Τὴν ἐργασίαν ταύτην μετὰ λεπτομερῶν πινάκων ἐκ τῶν πειραματικῶν δεδομένων θὰ ἀνακοινώσω καὶ εἰς τὸ ἐν Atlantic City συνερχόμενον συνέδριον, τὸ ὁποῖον ὀργανώνει ἡ Ἀμερικανικὴ Ἑταιρεία Ἀντοχῆς Ὑλικῶν ἀπὸ τῆς 25ης προσεχοῦς Ἰουνίου μέχρι 1ης Ἰουλίου 1961.

ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΑ.— Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Τυρρηνίου εἰς τὴν νῆσον Κάρπαθον (Πρόδρομος ἀνακοίνωσις), *ὑπὸ* ***Κωνστ. Ἀναπλιώτου****. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Μαξ. Κ. Μητσοπούλου.

Μελετῶντες ἀπὸ τοῦ παρελθόντος θέρους τὸ Νεογενὲς τῆς Καρπάθου ἀνεύρομεν, πλὴν τοῦ Ἀστίου, τοῦ κατ' ἐξοχὴν πλουσίου εἰς χαρακτηριστικὰ μεγαλοαπολιθώματα τῆς βαθμίδος ταύτης, καὶ πλειστοκαινικὰ θαλάσσια ἰζήματα τῆς τυρρηνίου βαθμίδος.

---

* K. ANAPLIOTIS, Les dépôts pléistocènes à Strombus bubonius LK. dans l'île de Karpathos.

Τὴν παρουσίαν τούτων ἐπιστοποιήσαμεν εἰς τὸ μεσημβρινὸν τμῆμα τῆς νήσου καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς κάτω Ἀμφιάρτης παρὰ τὸ ἀεροδρόμιον καὶ τὸν λαιμὸν τοῦ ἀκρωτηρίου Καστέλλου. Τὰ νεώτατα ταῦτα θαλάσσια ἰζήματα ἐπικάθηνται ἀσυμφώνως ἐπὶ τοῦ Νεογενοῦς. Αἱ ἐν λόγῳ ἀποθέσεις σημειοῦνται εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ A. Martelli (1916) συνταχθέντα γεωλογικὸν χάρτην τῆς νήσου ὡς σύγχρονοι θαλάσσιοι σχηματισμοὶ (panchine recenti).

Βραδύτερον ὁ A. Desio (1931) (l.c., p. 374 καὶ 383) τὰς ἀποθέσεις ταύτας τὰς χαρακτηρίζει εἰς τὸν χάρτην αὐτοῦ ὡς ἰζήματα τοῦ ἀνωτέρου Νεοζωϊκοῦ («panchine» del Neozoico superiore), χωρὶς ὅμως νὰ ἀναφέρῃ μεταξὺ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀναγραφομένης πανίδος καὶ καθοδηγητικοὺς ἀντιπροσώπους.

Τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ ἀπολιθωματοφόροι αὗται ἀποθέσεις εἰς πλεῖστα σημεῖα τῆς περιοχῆς εὑρίσκονται εἰς τὸ ὕψος τῶν 25 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς σημερινῆς στάθμης τῆς θαλάσσης καὶ φέρουν ἁπτὰς ἀποδείξεις μιᾶς παλαιᾶς γραμμῆς ἀκτῶν ἔνθα μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀφθονοῦν καὶ αἱ ὑπὸ τῶν λιθοδόμων δημιουργηθεῖσαι χαρακτηριστικαὶ ὀπαί, μᾶς ἐκίνησε τὸ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Ὡς ἐκ τούτου ἐξητάσαμεν μετὰ προσοχῆς τὴν ὅλην περιοχὴν πρὸς τυχὸν ἀνεύρεσιν καθοδηγητικῶν μορφῶν, ἵνα δυνηθῶμεν καὶ καθορίσωμεν τὴν ἀκριβῆ γεωλογικὴν ἡλικίαν τῶν ἀποθέσεων.

Ἐπισκεφθέντες ἐκ νέου καὶ διὰ τετάρτην φορὰν τὴν νῆσον, πλὴν τῆς πλουσιωτάτης παλαιοπανίδος, ἥτις ζῇ ἔτι καὶ σήμερον, ἀνεύρομεν χαρακτηριστικοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Τυρρηνίου καὶ κυρίως πολυάριθμα ἄτομα, διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοῦ Strombus bubonius LK.

Ἡ ἐντὸς τοῦ χονδροκοκκώδους ἀσβεστολιθικοῦ ψαμμίτου ἐνυπάρχουσα πανὶς ἀποτελεῖται κυρίως ἐξ ἐλασματοβραγχίων, γαστεροπόδων, κοραλλίων καὶ θυσσανοπόδων. Ἡ ἐν ἀρίστῃ καταστάσει ἀπαντῶσα πανὶς ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κάτωθι ἀντιπροσώπων:

I. Ἐλασματοβράγχια.

1. *Arca noe L.*
2. » *barbata L.*
3. *Glycymeris pilosus L.*
4. » *bimaculatus L.*
5. *Pecten jacobaeus L.*
6. *Chlamys varia L.*
7. » *pes-felis L.*
8. *Spondylus gaederopus L.*

9. *Radula lima L.*
10. *Ostrea edulis L.*
11. » *cochlear* POLI,
12. *Cardium oblongum* GMELIN,
13. » *tuberculatum L.*
14. *Venus verrucosa L.*
15. *Meretrix (Callista) chione L.*

II. **Γαστερόποδα.**

16. *Fissurella italica* DEFR.
17. *Patella coerulea L.*
18. *Astralium (Bolma) rugosum L.*
19. *Cerithium vulgatum* BR.
20. *Turritella tricarinata* BROCCHI. var. *communis* RISSO,
21. *Natica (Mammilla) lactea* GUILDING,
22. » *helicina* BROCCHI,
23. » *millepunctata LK.*
24. *Aporrhais pes pelicani L.*
25. *Strombus bubonius LK. (S. Mediterraneus* DUCLOS)
26. *Cypraea purum* GMELIN,
27. *Ranella (Bursa) gigantea LK.*
28. *Murex trunculus L.*
29. *Columbella rustica L.*
30. » *scripta L.*
31. *Euthria cornea L.*
32. *Mitra ebenus LK.*
33. *Conus testudinarius* MARTINI
34. » *mediterraneus* BRUGUIERES,
35. *Nassa mutabilis L.*
36. *Cyclonassa neritea L.*
37. *Vermetus semisurrectus* BIV.

III. **Κοράλλια.**

38. *Cladocora cespitosa* GUALT.

IV. **Θυσσανόποδα.**

39. *Balanus* sp.

Ὅλη ἡ ἀνωτέρω πανὶς μᾶς δίδει τὴν ἐντύπωσιν ἀρτιγόνων ἀντιπροσώπων. Τὰ δὲ Glycymeris, Meretrix, Spondylus καὶ Strombus εἶναι τὰ κυριαρχοῦντα ἀπολιθώματα τῶν ἰζημάτων. Τὰ εἴδη τοῦ πίνακος αὐτοῦ ζοῦν ἀκόμη καὶ σήμερον, πλὴν τῶν εἰδῶν Strombus bubonius, Natica lactea καὶ Conus testudinarius, τὰ ὁποῖα ἔπαυσαν νὰ ζοῦν σήμερον εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ θεωροῦνται ὡς καθοδηγητικὰ ἀπολιθώματα τῶν στρωμάτων τοῦ Τυρρηνίου.

Ἐπίσης ὡς χαρακτηριστικὸν ἀπολίθωμα τῶν στρωμάτων αὐτῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ τὸ εἶδος Spondylus gaederopus, τοῦ ὁποίου αἱ εὑρεθεῖσαι μεγάλαι μορφαὶ ἔπαυσαν καὶ αὐταὶ νὰ ζοῦν σήμερον εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ ζοῦν μόνον εἰς τροπικὰ κλίματα.

Τὸ εἶδος Strombus bubonius LAMARCK (=S. Mediterraneus DUCLOS) θεωρεῖται ὡς ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ μορφὴ τῶν τυρρηνίων στρωμάτων, ἡ δὲ ἀφθονία τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ εἰς τὰ στρώματα αὐτὰ ἔδωσε λαβὴν εἰς τοὺς γεωλόγους νὰ τὰ ὀνομάσουν στρώματα μὲ Strombus.

Τεταρτογενῆ στρώματα μὲ Strombus ἔχομεν παρὰ τὴν Μεσόγειον εἰς τὴν Νίκαιαν, εἰς τὸ Μονακό, εἰς τὸν Τάραντα, εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὴν Τύνιδα, εἰς τὴν Ἀλγερίαν, εἰς τὴν Βαρκελώνην, εἰς τὰς Βαλεαρίδας νήσους κλπ.

Τὸ εἶδος τοῦτο εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Gaudry εἰς τὴν Κύπρον, ὑπὸ τοῦ Jousseaume καὶ C. Deperet εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Μ. Κ. Μητσοπούλου εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Περαχώρας.

Σήμερον δὲν ζῇ εἰς τὴν Μεσόγειον, ἀλλὰ εἰς θερμὰ κλίματα παρὰ τὴν Σενεγάλην καὶ τὰς νήσους τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου εἰς βάθος 15 - 100 μέτρων.

Τὸ εἶδος Natica (Mammilla) lactea GUILDING θεωρεῖται καὶ αὐτὸ ὡς μία μορφὴ ἀπὸ τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς τοῦ Τυρρηνίου. Μέχρι σήμερον δὲ δὲν ἀνευρέθη εἰς Μειοκαινικοὺς καὶ Πλειοκαινικοὺς μεσογειακοὺς σχηματισμοὺς ἀλλὰ ἀναπτύσσεται μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν στρωμάτων μὲ Strombus.

Ὁ Gignoux καὶ Seguenza τὸ ἀναφέρουν εἰς τὸ Τυρρήνιον τοῦ Τάραντος καὶ Ravagnese. Ὁ Gignoux ἐπίσης εἰς τὰ περίχωρα τῆς Νικαίας.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀναφέρεται εἰς τὰ τυρρήνια στρώματα τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου ὑπὸ τοῦ Ph. Jousseaume, εἰς τὸ Τυρρήνιον τῆς Περαχώρας ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Μ. Κ. Μητσοπούλου καὶ εἰς τὸ Τυρρήνιον τῆς περιοχῆς Ἄρβης τῆς νήσου Κρήτης ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Π. Ψαριανοῦ.

Σήμερον δὲν ζῇ εἰς τὴν Μεσόγειον ἀλλὰ εἰς τροπικὰ κλίματα, ὡς εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Σενεγάλης, εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου, εἰς τὰς Καναρίους νήσους κλπ.

Τὸ εἶδος Conus testudinarius MARTINI εἶναι καὶ αὐτὸ ἐπίσης μία ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικὰς μορφὰς τοῦ Τυρρηνίου. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ καθη-

γητοῦ Μ. Κ. Μητσοπούλου εἰς τὰ τυρρήνια στρώματα τῆς Περαχώρας. Σήμερον καὶ τὸ εἶδος αὐτὸ δὲν ζῇ εἰς τὴν Μεσόγειον ἀλλὰ εἰς τὰς Ἀτλαντικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς.

RÉSUMÉ

Dans la présente communication l'auteur signale et décrit l'existence des couches de Quaternaire marin (Tyrrhénien) qu'il a decouvert dans la partie méridionale de Karpathos dans la région de Kato Amphiarte près de l'Aérodrome et dans la gorge du cap Castellou.

Ces sédiments se trouvent dans plusieurs points à une hauteur de 25 mètres au dessus du niveau de la mer; ce sont surtout des grès à gros grains.

Les couches pleistocènes ont été déposées en discordance sur le Néogène; la faune est relativement riche et se compose de 39 espèces de Lamellibranches, Gastéropodes, Coraux et Thyssanopodes.

D'après la présence abondante des représentants tyrrhéniens caractéristiques, comme par exemple ceux de Strombus bubonius, Natica lactea et Conus testudinarius ainsi que de grands individus de Spondylus gaederopus, l'auteur conclut que ces couches sont pleistocènes et même plus précisement tyrrhéniens.

Πίναξ I.

Spondylus gaederopus LINNÉ.

Πίναξ II.

Strombus bubonius LK.

Πίναξ III.

Εἰκ. 1α, 1β. Natica (Mammilla) lactea GUILDING.— Εἰκ. 2α, 2β. Natica (Mammilla) lactea GUILDING. - Εἰκ. 3. Conus testudinarius MARTINI.

Πίναξ IV.

Εἰκ. 1. Τυρρήνια στρώματα (ὕψους ἀπὸ τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης 25 μέτρων) πάχους 2 μέτρων ἐπικείμενα τοῦ Πλειοκαίνου (Ἀστίου).
Λαιμὸς Καστέλλου Κάρπαθος. Φωτογραφία τοῦ συγγραφέως.

Εἰκ. 2. Ἀσβεστόλιθοι Ὠλονοῦ - Πίνδου ὡς παλαιὰ γραμμὴ ἀκτῶν φέρουσα πολυαρίθμους ὀπὰς λιθοδόμων καὶ εἰς ὕψος 25 μέτρων ἀπὸ τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης.
Λαιμὸς Καστέλλου Καρπάθου. Φωτογραφία τοῦ συγγραφέως.

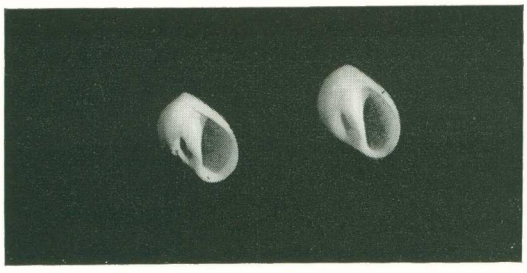

Εἰκ. 1α, 1β.

Εἰκ. 2α, 2β.

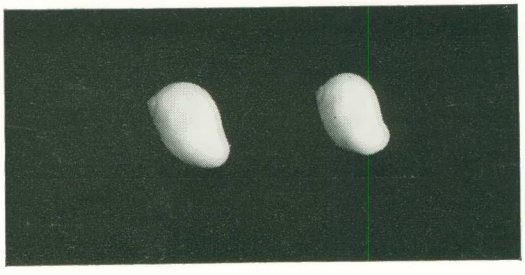

Εἰκ. 3.

Εἰκ. 1.

Εἰκ. 2.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. CASTANY, G. et OTTMANN, F. (1957).— Le Quaternaire marin de la Mediterranée occidentale. — Revue de géographie physique et de géologie dynamique. (2 Série), Vol. I, Fasc. 1, p. 46 - 55, Paris.

2. CREUTZBURG, N. (1961).— Über junge Verschüttungserscheinungen auf der Insel Kreta und ihre Beziehungen zum Klima des Pleistozäns.— Ann. Géol. d. pays Hell. **12** (1961), p. 1 - 11, Taf. I - IV, Athen.

3. GUERDA, BARCELO, J. (1957).— Fauna marina del Tirreniense de la Bahia de Palma (Mallorca).— Bol. de la Sociedad de Historia Natural de Baleares. **3**, p. 3 - 76, con laminas I - V. Palma de Mallorca.

4. DEPERET, CH. (1913).— Observations sur l'histoire géologique pliocène et quaternaire du golfe et de l'isthme de Corinthe.—C. R. Ac. d. Sc. 156 (1913), p. 427 ff., Paris.

5. GIGNOUX, M. (1913).— Les formations marines pliocènes et quaternaires de l'Italie du Sud et de la Sicile. Ann. Univ. d. Lyon. Nouv. Sér. I, Fasc. 36, Paris.

6. MITZOPOULOS, M. K. (1933).—Le Quaternaire marin (Tyrrhénien) dans le presqu'île de Perachora.— Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν **8** (1933), p. 286 - 292, Ἀθῆναι.

7. MARTELLI, ALESSANDRO (1916).— Appunti geologici sull'isola di Scarpanto. -- Boll. della Società Geol. Italiana. **35** (1916), p. 215 - 234, Roma.

8. ΨΑΡΙΑΝΟΣ, Π. (1961).— Αἱ τυρρήνιοι ἀποθέσεις τῆς νήσου Κρήτης. Ann. Géol. d. pays Hellén. **12** (1961), p. 12 - 17, Taf. V, Athènes.

★

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Μάξ. Μητσόπουλος** κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς ἀνωτέρω ἐργασίας εἶπε τὰ κάτωθι.

Εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην ἐξετάζονται αἱ πλειστοκαινικαὶ ἀποθέσεις τοῦ μεσημβρινοῦ τμήματος τῆς νήσου Καρπάθου, αἱ ὁποῖαι παρετηρήθησαν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν περιοχὴν κάτω Ἀμφιάρτης παρὰ τὸ ἀεροδρόμιον καὶ εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἀκρωτηρίου Καστέλλου.

Τὰ πλειστοκαινικὰ στρώματα ἔχουν ἀποτεθῆ ἀσυμφώνως ἐπὶ τῶν νεογενῶν στρωμάτων καὶ συνίστανται ἀπὸ χονδρόκοκκον ἀσβεστολιθικὸν ψαμμίτην περικλείοντα μίαν πλουσιωτάτην πανίδα ἀπὸ 39 εἴδη ἐλασματοβραγχίων, γαστεροπόδων, κοραλλίων καὶ θυσσανοπόδων.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης ἀνακοινώσεως βασιζόμενος εἰς τὰ εὑρεθέντα χαρακτηριστικὰ εἴδη Strombus bubonius, Natica lactea, Conus testudinarius καὶ Spondylus gaederopus καταλήγει μετὰ βεβαιότητος εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ πλειστοκαινικὰ αὐτὰ στρώματα ἀνήκουν ἀναντιρρήτως εἰς τὴν βαθμίδα τοῦ Τυρρηνίου (Couches à Strombus).

ΣΗΜ.—Ἡ φωτογράφησις τῶν ἀπολιθωμάτων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου κ. Δημ. Πατρίδου. Τὸ ὑλικὸν εὑρίσκεται κατατεθειμένον εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Γεωλογικοῦ καὶ Παλαιοντολογικοῦ Μουσείου. Αἱ εἰκόνες, ἐφ' ὅσον δὲν γίνεται ἰδιαιτέρα μνεία, ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς φυσικὰς διαστάσεις τῶν δειγμάτων.

ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΑ.— Περὶ τῆς ἀνευρέσεως παλαιοζωικῶν στρωμάτων εἰς τὴν ὀροσειρὰν Πατέρα - Ἀττικῆς, *ὑπὸ* ***Θωμᾶ Σπηλιαδῆ*** *. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Μαξ. Μητσοπούλου.

Κατὰ τὴν διάρκειαν κοιτασματολογικῆς ἀναγνωρίσεως καὶ γεωλογικῆς χαρτογραφήσεως τοῦ φύλλου χάρτου Μέγαρα - Ἐρυθραί, κλίμακος 1 : 50000, διεπιστώθη διὰ πρώτην φορὰν ἡ παρουσία εἰς διαφόρους θέσεις τοῦ ὀρεινοῦ συγκροτήματος Πατέρα παλαιοζωικῶν στρωμάτων ὑπὸ τὴν γνωστὴν πετρολογικὴν μορφὴν τῶν παλαιοζωικῶν ἐμφανίσεων εἰς Πάρνηθα, Ὅσιον Μελέτιον, Αἰγάλεων-Σκαραμαγκᾶν καὶ Σαλαμῖνα.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω θέσεις τῆς περιοχῆς Ἀττικῆς τὸ παλαιοζωικὸν εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τὰς ἐργασίας τῶν C. Renz (6), Γ. Βορεάδη (2, 3) καὶ Ἰωάνν. Τρικκαλινοῦ (7) καὶ ἐμφανίζεται τοῦτο ὡς σχηματισμὸς ἀβαθοῦς θαλάσσης ὑπὸ τὸν τύπον τῶν ἀργιλλικῶν σχιστολίθων, ψαμμιτῶν, γραουβακκῶν, κροκαλοπαγῶν καὶ ἀσβεστολιθικῶν φακῶν. Ταυτοχρόνως εἰς διαφόρους θέσεις ἀπαντοῦν ἐκρηξιγενῆ πετρώματα, τῶν ὁποίων ἡ ἡλικία καθωρίσθη ὑπὸ τοῦ Κ. Κτενᾶ (4) ὡς ἀνωπερμική.

Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς μορφὴν καὶ μὲ ὅλας τὰς ἀνωτέρω ποικιλίας πετρωμάτων ἀνευρέθη τὸ Παλαιοζωικὸν εἰς διαφόρους θέσεις τοῦ ὄρους Πατέρα, αἵτινες κεῖνται εἴτε ἐγγὺς καὶ δυτικῶς τοῦ χωρίου Μάνδρα, εἴτε βορείως τῶν Μεγάρων καὶ ἀποτελοῦν μίαν ἅλυσιν ἐμφανίσεων εἰς τὴν περίμετρον κυρίως τοῦ ὡς ἄνω ὀρεινοῦ ὄγκου. Ἡ ἀνεύρεσις καὶ μελέτη αὐτῶν ἔδειξεν ἀφ' ἑνὸς τὴν συνέχειαν καὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ παλαιοζωικοῦ ὑποβάθρου ἀπὸ Πάρνηθος διὰ μέσου τοῦ Πατέρα πρὸς Γεράνεια ὄρη, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν μικρὰν σχετικῶς κάθετον ἀνάπτυξιν τῶν μεσοζωικῶν ἰζημάτων, ἅτινα ἀντιπροσωπεύονται ἀπὸ τὰς διαπλάσεις τοῦ μέσου - ἀνωτέρου Τριαδικοῦ καὶ ἀνωτέρου Κρητιδικοῦ.

Δεχόμεθα ἐξ ἄλλου τὴν ἐξ ἐπικλύσεως θέσιν τῶν μεσοζωικῶν αὐτῶν ἀσβεστολίθων ἐπὶ τοῦ παλαιοζωικοῦ ὑποβάθρου, τὴν ὁποίαν δέχονται καὶ οἱ Κ. Κτενᾶς καὶ Γ. Μαρῖνος δι' ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Τὸ μεσοζωικὸν — τριαδικοὶ ἀσβεστόλιθοι μὲ diploporen καὶ megalodon — εἴτε ἔρχεται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τῶν σαφῶς ἀναγνωριζομένων στρωμάτων τοῦ παλαιοζωικοῦ, εἴτε μεσολαβεῖ μεταξὺ αὐτῶν εἷς βυσινόχρους ἀργιλλικὸς σχιστόλιθος πάχους ὀλίγων ἑκατ. ἕως τριῶν μέτρων καὶ ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Renz ἀνήκει εἰς τὸ Βερφένιον.

Παραλλήλως διεπιστώθη κατὰ τὴν μελέτην τῆς ὡς ἄνω περιοχῆς ἡ ἐκδήλωσις μικρᾶς κλίμακος ἐπωθήσεων καὶ κάμψεων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον τόσον τῶν ὑπερκειμένων τοῦ Παλαιοζωικοῦ ἀσβεστολίθων, ὅσον καὶ τοῦ παλαιοζωικοῦ πυρῆνος τῶν

---

* **THOMAS SPILIADIS, Sur la découverte des terrains paléozoïques dans la chaîne de montagnes de Patéra en Attique.**

πτυχῶν οὕτως, ὥστε εἰς πλείστας θέσεις ἀνευρέθη τὸ παλαιοζωικὸν ἐπικείμενον τῶν τριαδικῶν ἀσβεστολίθων, ὅπως εἰς τὰς τοποθεσίας «Σπηλιὰ τοῦ Κόλια» καὶ «Πηγάδι τοῦ Μαργέτη», βορειοανατολικῶς τοῦ παλαιοῦ οἰκισμοῦ Βένιζα τῶν Μεγάρων ἢ καὶ

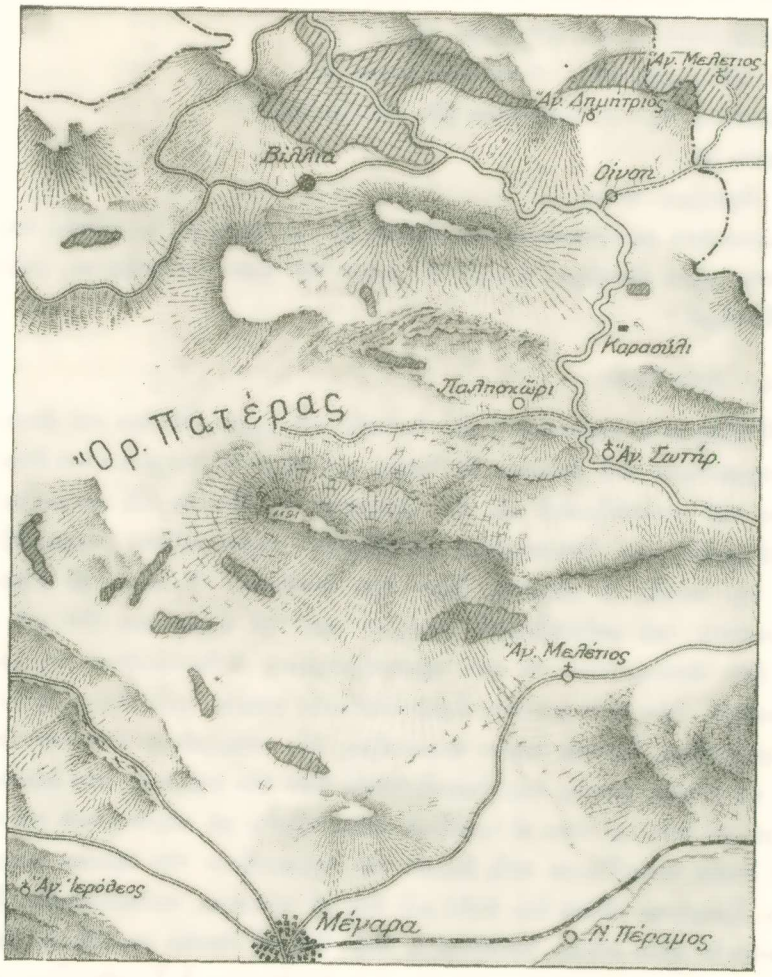

Τμῆμα ἐκ τοῦ Μορφολογικοῦ χάρτου Ἀττικῆς - Βοιωτίας τῶν Διον. καὶ Βασ. Λουκοπούλου ἐπὶ κλίμακος 1:150.000. Σημειοῦνται ἐπ' αὐτοῦ διὰ γραμμοσκιάσεων αἱ θέσεις ἀνευρέσεως τῶν παλαιοζωικῶν ἐμφανίσεων.

ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ χαρτογραφηθέντος φύλλου - ὕψωμα Κεραμίδι καὶ Μεγάλο Χωράφι ΒΑ τοῦ χωρίου Χασιὰ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς Πάρνηθος.

Ἡ ἡλικία τῶν ἀνευρεθέντων παλαιοζωικῶν στρωμάτων καθορίζεται βάσει τῶν προσδιορισθέντων μέχρι τοῦδε ἀπολιθωμάτων εἰς κάτω - ἄνω Περμική. Ἀναμφι-

βόλως ἡ περαιτέρω ἐργαστηριακὴ ἐπεξεργασία τοῦ παλαιοντολογικοῦ ὑλικοῦ θὰ βοηθήσῃ διὰ τὴν λεπτομερεστέραν στρωματογραφικὴν διάρθρωσιν τῶν ἐκτεταμένων αὐτῶν ἐμφανίσεων τοῦ παλαιοζωικοῦ εἰς τὴν ὀροσειρὰν Πατέρα.

Ἐκ τῶν προσδιορισθέντων ἀπολιθωμάτων ἀναφέρω τὰ κάτωθι:

Carintiaphyllum suessi Heritsch 1936.

Lituola - Climacammina - Globivalvulina Sp.

Rugofusulina Sp. - Pachyphloia Sp. Reichelina;

Tetrataxis Sp.

Mizzia - Βρυόζωα - Φύκη.

Κατωτέρω περιγράφονται λεπτομερῶς αἱ παλαιοζωικαὶ ἐμφανίσεις τὰς ὁποίας διὰ πρώτην φορὰν ἀνεύρομεν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ χαρτογραφηθέντος φύλλου Μέγαρα - Ἐρυθραί.

1) Θέσις: *Ἁγία Τριάς.*

Ἡ θέσις αὕτη εὑρίσκεται 9 χιλ. δυτικῶς τοῦ χωρίου Μάνδρα καὶ ἀποτελεῖ τὴν πλέον σημαντικὴν ἀπὸ ἐπόψεως ἐκτάσεως καὶ ποικιλίας πετρωμάτων ἀνευρεθεῖσαν ἐμφάνισιν τοῦ παλαιοζωικοῦ εἰς τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Πατέρα. Οἱ παλαιοζωικοὶ σχηματισμοὶ μετὰ τῶν ὑπερκειμένων μεσοζωικῶν ἀσβεστολίθων σχηματίζουν λεκάνην, τῆς ὁποίας ὁ μέγιστος ἄξων ἔχει διεύθυνσιν Α-Δ, ὁ δὲ μικρὸς Β-Ν. Αἱ ἐμφανίσεις τοῦ παλαιοζωικοῦ ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ ὑψόμετρον 500 καὶ φθάνουν ἕως τὸ 650. Ἀποτελοῦνται δὲ ἀπὸ σχιστοψαμμίτας, ἀσβεστολιθικὰ καὶ χαλαζιακὰ κροκαλοπαγῆ, λίαν ἐκτεταμένους ἀσβεστολιθικοὺς φακούς, γραουβάκας καὶ πρασινωποὺς κερατοφύρας. Γενικῶς ἔχομεν παρατάξεις τῶν στρωμάτων ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ κλίσεις βορείας ἕως βορειοδυτικάς. Ἐπὶ τῶν παλαιοζωικῶν ἐπίκεινται ἀπὸ τὸ ὑψόμετρον 650 καὶ ἄνω οἱ τριαδικοὶ ἀσβεστόλιθοι μὲ diploporen καὶ megalodon, οἱ ὁποῖοι συνεχίζονται πρὸς βορρᾶν καὶ σχηματίζουν τὴν ὑψίστην κορυφὴν τοῦ Πατέρα, Προφήτης Ἠλίας (ὑψ. 1191 μ.). Εἰς τὸ σύστημα, παλαιοζωικὸν - Τριαδικὸν διακρίνεται ἓν μέγα ρῆγμα διευθύνσεως ΒΔ - ΝΑ, τὸ ὁποῖον ταυτίζεται περίπου μὲ τὸν μέγιστον ἄξονα τῆς λεκάνης, ἐνῷ δύο ἄλλα διευθύνσεως Β-Ν καθορίζουν τὰ ἄκραῖα χείλη αὐτῆς, τὸ ἓν πρὸς δυσμάς, τὸ δ' ἕτερον πρὸς ἀνατολάς. Κατὰ θέσεις κάτωθεν τῶν τριαδικῶν ἀσβεστολίθων ὑπάρχει εἷς βυσινόχρους ἀργιλλικὸς σχιστόλιθος — τὰ βερφένια στρώματα κατὰ Renz — ὁ ὁποῖος ἐνίοτε ἐπίκειται ἀσβεστολιθικοῦ λατυποπαγοῦς, εἰς τὰς λατύπας τοῦ ὁποίου ἀνευρίσκεται πλῆθος χαρακτηριστικῶν ἀπολιθωμάτων. Τοῦτο λαμβάνει σημαντικὴν ἐξάπλωσιν κυρίως εἰς τὸν ἀνατολικὸν λοφίσκον, κάτωθεν τῶν ἐρειπίων τοῦ παλαιοῦ φρουρίου, ὅπου τὸ πάχος του ὑπερβαίνει τὰ 30 μέτρα. Λόγῳ τεκτονικῶν πιέσεων αἱ λατύπαι αὐτοῦ ἔχουν συμπιεσθῆ καὶ προσα-

νατολισθῆ, ἐνῷ τὸ ὅλον σύστημα παρουσιάζει σαφῆ στρῶσιν καὶ ἐπίκειται λευκοῦ χαλαζιακοῦ ψαμμίτου, τὸ πάχος τοῦ ὁποίου δὲν ἐξηκριβώθη.

Ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ἀπολιθωμάτων ἐντὸς τῶν λατυπῶν ἀνεγνωρίσθησαν τομαὶ κοραλλίων, αἱ ὁποῖαι τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ καθηγ. κ. Μ. Μητσοπούλου ἐδόθησαν διὰ προσδιορισμὸν εἰς τὸν καθηγ. Alex v. Schouppe, ὅστις εἰς τὴν ἀπάντησίν του γράφει ὅτι πρόκειται διὰ τὸ carintiaphyllum suessi Heritsch 1936. Τὸ γένος τοῦτο εἶναι γνωστὸν, τόσον ἐκ τοῦ ἀνωτέρου Λιθανθρακοφόρου τῶν Καρνικῶν Ἄλπεων, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ κατ. Περμίου. Εἰδικώτερον τὸ εἶδος τοῦτο carint. suessi εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ κατ. Περμίου. Συμπεραίνει ὅμως ὅτι τὸ προσδιορισθὲν δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνῆκον ὄχι εἰς τὸ ἀνωτ. Πέρμιον ἀλλὰ εἰς τὸ κατώτερον-κάτω Πέρμιον. Πλὴν ὅμως τῶν κοραλλίων ἀνευρίσκονται εἰς τὰς λατύπας τομαὶ ἐκ τῶν fusulinidae καὶ miliolidae, ἀνάλογοι τῶν ὁποίων ἀπαντοῦν μαζὶ μὲ πλῆθος ἐκ τῶν mizzia, κρινοειδῶν καὶ βραγχιονοπόδων εἰς ἀσβεστολίθους τοῦ λίαν ἐκτεταμένου φακοῦ, ὅστις ἔχει διεύθυνσιν ΒΔ - ΝΑ, μῆκος 400 περίπου μέτρων, ἐγκλείεται δὲ ἐντὸς σχιστοψαμμιτῶν, οἱ ὁποῖοι εἰς τὸ κατώτερόν των τμῆμα ἐξελίσσονται εἰς λευκοὺς χαλαζιακοὺς ψαμμίτας καὶ διακόπτεται ἢ μετατοπίζεται κατὰ θέσεις ἀπὸ σειρὰν ρηγμάτων. Τὸ πάχος του πολλάκις ὑπερβαίνει τὰ 20 μέτρα. Ἀπὸ δείγματα τῶν ἀσβεστολίθων τοῦ φακοῦ τούτου κατεσκευάσθη μέγας ἀριθμὸς τομῶν, εἰς τὰς ὁποίας, τόσον ὁ καθηγητὴς M. Reichel, ὅσον καὶ ὁ συνάδελφος Ν. Μαραγκουδάκης, ἐπεβεβαίωσαν τὴν παρουσίαν τομῶν ἐκ τῶν miliolidae, fusulinidae καὶ mizzia καὶ προσδιώρισαν εἴδη τινά, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὸ Πέρμιον. Συνεκεντρώθη ἐπίσης μέγας ἀριθμὸς μεγαλοαπολιθωμάτων, τῶν ὁποίων δὲν ἐπετεύχθη ἀκόμη ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμός. Ἡ μελέτη τοῦ συγκεντρωθέντος παλαιοντολογικοῦ ὑλικοῦ συνεχίζεται.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω σχηματισμῶν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς λεκάνης καὶ πρὸ τοῦ παρεκκλησίου τῆς Ἁγ. Τριάδος εἰς τὰ σύνορα τῶν τριαδικῶν ἀσβεστολίθων καὶ τοῦ παλαιοζωικοῦ συναντῶνται ἐκρήξεις πρασίνου κερατοφύρου λίαν ἐξαλλοιωμένου. Εἰς ἄλλας θέσεις τῆς περιοχῆς ὁ τύπος αὐτοῦ ποικίλλει καὶ αἱ διαστάσεις εἶναι μεγαλύτεραι.

2) *Κεντρικὸν τμῆμα τοῦ νοτίου Πατέρα.*

Εἰς τὰς κατωτέρω ἀναφερομένας θέσεις, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται ἐπὶ μιᾶς ζώνης 2 - 3 χιλιομέτρων βορείως τῶν Μεγάρων καὶ εἰς ἀπόστασιν 9 - 10 χιλιομέτρων, ἀνεύρομεν ἐκτεταμένας ἐμφανίσεις ἡφαιστειακῶν κυρίως πετρωμάτων. Κυριαρχοῦν δύο τύποι: οἱ λευκοπράσινοι χαλαζιακοὶ κερατοφύραι καὶ οἱ κεραμόχροοι μελαφύραι. Ἐξ ἄλλου ἀπαντοῦν τεφρόχροοι, λεπτοπλακώδεις ἀσβεστόλιθοι, χαλαζιακὰ κροκαλοπαγῆ,

ἀργιλλικοὶ καὶ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι. Τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων θέσεων ὅπου ἀνευρίσκεται τὸ παλαιοζωικὸν ὑπὸ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην μορφὴν εἶναι τὰ ἑξῆς.

α) Παλιοπήγαδο Καρατζάδες: Πρασινωπὸς κερατοφύρης.

β) Ἀναγάρισμα Μεγάλου Κορομῆλι: Πρασινωποὶ κερατοφύραι καὶ κεραμόχροοι μελαφύραι.

γ) Λάκκα Καρατζάδες: Πρασινωποὶ κερατοφύραι.

δ) Γκουστέρη Σπηλιὰ - Κορομῆλι: Ἐρυθρόχροοι ἡφαιστῖται.

ε) Πηγάδια Σταμέλου: Ἀργιλλικοὶ καὶ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι, χαλαζιακὰ κροκαλοπαγῆ καὶ τεφρομέλανες ἐστρωμένοι ἀσβεστόλιθοι μὲ κλίσιν ΒΔ.

ς) Πλάκα ἢ Λάκκωμα (ὕψ. 700 μ.): Ἐκτεταμέναι ἐμφανίσεις μελαφύρου - κερατοφύρου εἰς ἐπαφὴν μὲ μέλανας ἀσβεστολίθους.

Ἡ ποικιλία καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀνευρεθέντων ἐκρηξιγενῶν ἐντὸς τῶν ὁρίων παλαιοζωικοῦ - τριαδικοῦ ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον ἀντικείμενον μελέτης.

3) *Νοτιοδυτικοὶ πρόποδες Πατέρα.*

Εἰς λίαν ἐκτεταμένην περιοχήν, ἥτις ἄρχεται ἀπὸ τὸ κέντρον σχεδὸν τῆς δυτικῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Πατέρα καὶ ἐπεκτείνεται πρὸς νότον ἕως τὰς ἀλουβιακὰς καὶ νεογενεῖς ἀποθέσεις τῆς λεκάνης τῶν Μεγάρων - Ἀλεποχωρίου, τὸ παλαιοζωικὸν ὑπόβαθρον ἀποκαλύπτεται εἴτε λόγῳ ρηγμάτων εἴτε ἀποσαθρώσεως εἰς πλείστας θέσεις καὶ μὲ τὴν γνωστὴν πετρολογικὴν ποικιλίαν αὐτοῦ.

Οὕτω εἰς μίαν ἐκ τῶν δύο μεγάλων δολινῶν τῆς ὡς ἄνω περιοχῆς, τὸ *Μικρὸ Βαθυχῶρι*, τὸ παλαιοζωικὸν ἀποτελεῖ τὸ ὑπόβαθρον καὶ μέρος τῆς ΒΑ καὶ ΝΔ παρυφῆς τῆς δολίνης, ἐνῷ ἡ παρουσία αὐτοῦ δέον νὰ ἀναμένεται κάτωθεν τῶν διλουβίων ἀποθέσεων τῆς ἑτέρας μεγάλης δολίνης τοῦ *Μεγάλου Βαθυχωρίου*.

Εἰς τὰ ὑψώματα πέριξ τοῦ Μικροῦ Βαθυχωρίου τὸ παλαιοζωικὸν ἐμφανίζεται ἐκ νέου, ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν θέσιν *Κορώνα* (ὕψ. 760 μ.), ὅπου οἱ σχηματισμοὶ αὐτοῦ μὲ κυριαρχοῦν πέτρωμα τοὺς ἡφαιστίτας διελαύνουν τὸ ὕψωμα εἰς ἐναλλασσομένας ζώνας, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὰς κάτωθι χαρακτηριστικὰς τοποθεσίας:

Λάκκα Γκράβαρη, βορείως τῆς Βένιζας. Λεπτοπλακώδεις ἀσβεστόλιθοι τοῦ Περμίου: γραουβάκαι καὶ κερατοφύραι.

Πηγάδι Μαριέτη, ΒΑ τῆς Βένιζας. Ἐκτεταμένα χαλαζιακὰ κροκαλοπαγῆ εἰς ἐπαφὴν μὲ λεπτοπλακώδεις φαιοὺς ἀσβεστολίθους διευθύνσεως Α-Δ καὶ βορείας κλίσεως.

Σπηλιὰ τοῦ Κόλια, ἀνατολικῶς τῆς προηγουμένης ἐμφανίσεως. Χαλαζιακὰ κροκαλοπαγῆ — αἱ κροκάλαι ἀπὸ γαλακτόχρουν, ἐρυθρωπὸν καὶ μέλανα χαλαζίαν — καὶ κερατοφύραι.

Εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν εἶναι ἐμφανὴς ἡ ἐπώθησις τοῦ παλαιοζωικοῦ ἐπὶ τῶν τριαδικῶν ἀσβεστολίθων.

Σπηλιὰ τοῦ Τσεβελέκα καὶ *Στέρνα τοῦ Μαλέα* κάτωθεν τῆς Πέτρας τοῦ Μεγάλου Κρύφτη. Παλαιοζωικοὶ ἀσβεστόλιθοι καὶ κερατοφύραι. Εἰς ἓν σημεῖον πρασινωπὸν ἐκρηξιγενὲς ὁμοιάζον μακροσκοπικῶς πρὸς διάβασιν. Γενικῶς αἱ περιγραφεῖσαι ἐμφανίσεις τοῦ παλαιοζωικοῦ κεῖνται ἐπὶ μιᾶς ζώνης παραλλήλου σχεδὸν πρὸς τὸ βύθισμα τῆς λεκάνης τῶν Μεγάρων - Ἀλεποχωρίου, τὸ ὁποῖον χωρίζει τὸν ὀρεινὸν ὄγκον τοῦ Πατέρα ἀπὸ τὰ Γεράνεια ὄρη. Πιθανὸν νὰ ἐμφανίζεται τὸ παλαιοζωικὸν καὶ ἀκόμη δυτικώτερον εἰς τὴν προέκτασιν τῆς ζώνης αὐτῆς πρὸς τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Κιθαιρῶνος - Ἑλικῶνος.

4) *Βορειοανατολικοὶ πρόποδες Πατέρα.*

Εἰς τὴν ζώνην αὐτὴν τῆς ὀροσειρᾶς Πατέρα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ τὸ ἀκραῖον βόρειον τμῆμα αὐτοῦ διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται τὸ ἕτερον μέγα βύθισμα τῆς κοιλάδος τῶν Σκούρτων - Μάζι - Πόρτο Γερμενοῦ, ἀνευρέθη ἐκ νέου τὸ νεοπαλαιοζωικὸν εἰς τὰς κάτωθι θέσεις.

Πηγάδι Νταρδίστι, 12 χιλ. ΒΔ τοῦ χωρίου Μάνδρα. Φαιομέλανες ἐστρωμένοι ἀσβεστόλιθοι βορειοδυτικῆς διευθύνσεως μὲ mizzia, πρασινωποὶ κερατοφύραι καὶ ἀργιλλικοὶ σχιστόλιθοι.

Πηγάδι Μάσκαρι, βορείως τῆς προηγουμένης θέσεως καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,5 χιλ.: Ἀργιλλικοὶ σχιστόλιθοι καὶ κερατοφύραι.

Ἅγ. Κωνσταντῖνος - Πουρνάρι ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Ἀθηνῶν - Θηβῶν μεταξὺ τοῦ 42ου καὶ 43ου χιλιομέτρου: Λευκοπράσινος κερατοφύρης.

5) *Ἅγιος Ἰωάννης.*

Εἰς τὰς δυτικὰς κλιτῦς τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ ἐντὸς τῆς κοιλάδος πρὸς Πόρτο Γερμενό: Ἐμφάνισις παλαιοζωικοῦ κερατοφύρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχουν ἀποτεθῆ μεγάλοι ὄγκοι ἐρυθρωπῶν κερατολίθων.

6) *Ρέμα τῆς Κάζας.*

Τὰ γνωστὰ ἀπὸ τὸν C. Renz παλαιοζωικὰ στρώματα τοῦ Ὁσίου Μελετίου συνεχίζονται δυτικώτερον καὶ διὰ τοῦ ρήγματος τῆς Κάζας ἀνέρχονται σχεδὸν ἕως τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος Δρυὸς Κεφαλαί. Ἐκτεταμέναι ἐμφανίσεις κερατοφύρου καὶ λεπτοπλακωδῶν ἐρυθρωπῶν ἢ φαιομελάνων ἀσβεστολίθων τοῦ Περμίου, οἱ ὁποῖοι κλίνουν ΝΔ. Ἐπ' αὐτῶν μεσοτριαδικοὶ λευκοὶ ἀσβεστόλιθοι, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰ ἀνώτερα τμήματά των καθίστανται σκοτεινόχροοι, λεπτοπλακώδεις καὶ ἐντόνως μυλονιτοποιημένοι (θέσις Νταμάρια).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι διὰ τῶν ἀνευρεθέντων νέων ἐμφανίσεων τοῦ ἀνωτέρου παλαιοζωικοῦ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀττικῆς ὁλοκληροῦται, ἀφ' ἑνὸς ἡ ἀκριβὴς χαρτογράφησις τοῦ παλαιοζωικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ καταδεικνύεται ἡ εὐρυτάτη αὐτοῦ ἐξάπλωσις κάτωθεν τῶν μεσοζωικῶν ὑψωμάτων τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς.

RÉSUMÉ

Dans la région de la chaîne de montagnes de Patéra qui se trouve à l'ouest de l'Attique et entre les monts de Cithéron et Gérania, l'auteur a trouvé des affleurements très étendus du Paléozoïque, qui pour la première fois sont mis à jour.

Ces couches retrouvées du Paléozoïque sont du même type petrologique et du même âge que celles à Parnès, Ossios Mélétios, Aigaléo, Skaramanga (de l'Attique) connues jusqu'à présent.

Elles sont constituées de schistes argileux, grès, graouwaques, conglomérats avec de lentilles calcaires très étendues.

Elles composent l'anneau conjonctif du socle paléozoïque entre Parnès - Cithéron et des montagnes de Gérania.

Ces affleurements paléozoïques du massif de Patéra dénotent une extension importante du Paléozoïque à l'Attique, sous les sédiments mésozoïques, qui les couvrent, vu la transgression.

D'ailleurs il a été attesté pendant le levé géologique de la région Mégara - Erythrai (échelle 1 : 50000) dans lequel est compris la chaîne de montagnes de Patéra, que le mésozoïque est représenté par le Trias et le Crétacé supérieur, c'est-à-dire le Jurassique et le Crétacé, y manquent, et que les calcaires noirs, stratifiés du Cithéron, pour lesquels on croyait qu'ils appartenaient au Jurassique sont eux-aussi des membres de la série du Trias lui-même.

D'où il en est formulé aussi l'opinion de la présence probable du Paléozoïque encore plus à l'ouest, c'est-à-dire au pied du Cithéron et Helikon vers le sud, étant donné de la petite croissance verticale des calcaires du Trias (leur plus grande épaisseur à Patéra attégnant les 300 m. environ).

Les gisements des affleurements paléozoïques ci-haut mentionnés, qui sont situés sur deux zones d'une direction E - O, sur les deux penchants de Patéra (Prophitis Elias 1191 m.) et sur les lisières de deux grands éffondrements téctoniques, d'un côté celui de Mégara - Alépochorion et de l'autre de Mazion - Porto Germéno, sont cités en détail dans le texte grec.

De ces calcaires et brèches a été concentré un grand nombre de micro et macrofossiles dont l'étude complète n'est pas encore terminée.

De toute façon il est démontré d'après la faune déterminée jusqu'à présent, que leur âge est celui du Permien (inférieur-supérieur).

ΘΩΜΑ ΣΠΗΛΙΑΔΗ.— ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΕΥΡΕΣΕΩΣ ΠΑΛΑΙΟΖΩΙΚΩΝ ΣΤΡΩΜΑΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΡΟΣΕΙΡΑΝ ΠΑΤΕΡΑ - ΑΤΤΙΚΗΣ

Pachyphloia Sp.

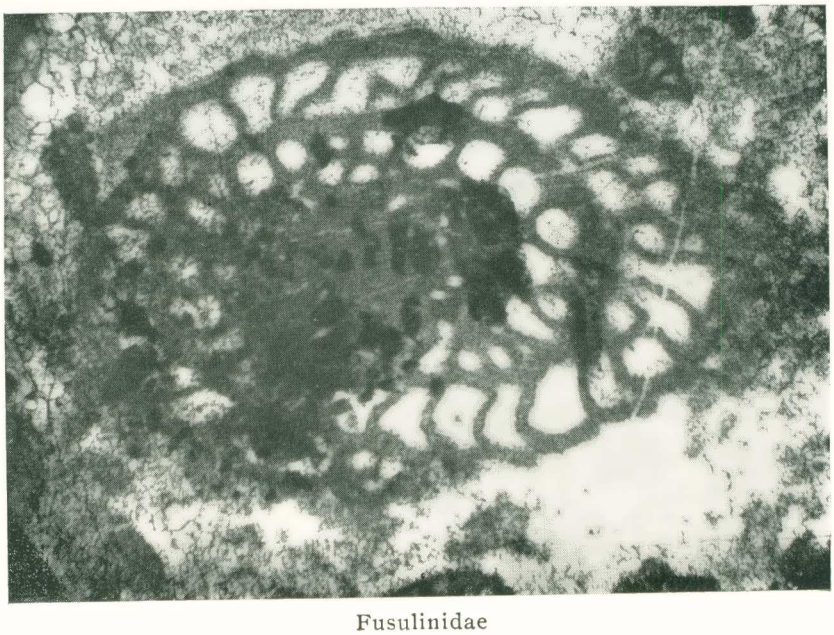

Fusulinidae

ΘΩΜΑ ΣΠΗΛΙΑΔΗ.— ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΕΥΡΕΣΕΩΣ ΠΑΛΑΙΟΖΩΙΚΩΝ ΣΤΡΩΜΑΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΡΟΣΕΙΡΑΝ ΠΑΤΕΡΑ - ΑΤΤΙΚΗΣ

Climacammina Fusulinidae.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΑΡΩΝΗΣ Γ., Οἱ βωξῖται τῆς περιοχῆς Ἐλευσῖνος Μάνδρας - Ἀθῆναι, ΙΓΕΥ, τόμ. III, 1953.
2. ΒΟΡΕΑΔΗΣ Γ., Αἰγάλεως ἐν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ., τόμ. Β', σελ. 443 καὶ 444. Ἀθῆναι 1927.
3. ΒΟΡΕΑΔΗΣ Γ., Ἡ Γεωλογία τῆς Σαλαμῖνος. Β'. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Ἀνθρακολιθικοῦ. Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 4 (1929) σελ. 123 - 127.
4. ΚΤΕΝΑΣ Κ., L'âge des formations volcaniques du massif de Parnès (Attique). G. R. Som. d.l. Soc. Géol d. France, Paris 1924, p. 216.
5. ΜΑΡΙΝΟΣ Γ., Ἡ ἐξάπλωσις τοῦ ἀπολιθωματοφόρου Περμίου εἰς Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Εὔβοιαν. Ἀθῆναι, ΙΓΕΥ, 1958.
6. RENZ C., Stratigraphie von Griechenland, ΙΓΕΥ, 1955.
7. RENZ C. καὶ TRIKKALINOS I., Ἡ παρουσία τοῦ Περμίου εἰς τὸν Αἰγάλεων παρὰ τὰς Ἀθήνας. Annales Géologiques des Pays Helléniques. Ἀθῆναι 1948.
8. ΣΠΗΛΙΑΔΗΣ Θ., Συμβολὴ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς γεωλογίας τῆς περιοχῆς Μεγαρίδος. Πρακτ. τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, τόμ. 35 (1960) σ. 265.
9. ΣΠΗΛΙΑΔΗΣ Θ., Γεωλογικαὶ καὶ κοιτασματολογικαὶ ἔρευναι εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς Κεντρικῆς Εὐβοίας (Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ). Annales Géologiques des Pays Helléniques, Ie Série, t. IX, 1958.

*

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Μάξ. Μητσόπουλος,** κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς ἀνωτέρω ἐργασίας, εἶπε τὰ κάτωθι.

Τὸ Νεοπαλαιοζωικὸν τῆς Ἀττικῆς εἶναι γνωστὸν χάρις εἰς τὰς ἐργασίας τῶν C. Renz, Γ. Βορεάδου καὶ Ἰ. Τρικκαλινοῦ.

Εἰς τὴν παροῦσαν ἀνακοίνωσιν ὁ κ. Θ. Σπηλιαδῆς περιγράφει τὴν διὰ πρώτην φορὰν ἀνεύρεσιν ἐκτεταμένων ἐμφανίσεων παλαιοζωικῶν στρωμάτων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Πατέρα, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς Ἀττικῆς, μεταξὺ Κιθαιρῶνος καὶ Γερανείων ὀρέων. Τὰ ἀνευρεθέντα νεοπαλαιοζωικὰ στρώματα εἶναι τοῦ αὐτοῦ πετρολογικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς αὐτῆς ἡλικίας πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ ἐκ τῆς Πάρνηθος - Ὁσίου Μελετίου - Αἰγάλεω - Σκαραμαγκᾶ. Ταῦτα συνίστανται ἐξ ἀργιλλικῶν σχιστολίθων, ψαμμιτῶν, γραουβακῶν, κροκαλοπαγῶν, ἀσβεστολιθικῶν φακῶν καὶ ἀποτελοῦν τὸν συνδετικὸν κρίκον τοῦ παλαιοζωικοῦ ὑποβάθρου Πάρνηθος - Κιθαιρῶνος καὶ Γερανείων ὀρέων.

Τὸ Νεοπαλαιοζωικὸν τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Πατέρα ἀποδεικνύει τὴν σημαντικὴν ἐξάπλωσιν παλαιοζωικῶν στρωμάτων εἰς τὴν Ἀττικήν, ἅτινα ὑπόκεινται τῶν μεσοζωικῶν ἰζημάτων.

Κατὰ τὴν γενομένην γεωλογικὴν χαρτογράφησιν ὑπὸ κλίμακα 1:50000 τοῦ φύλλου Μέγαρα - Ἐρυθραὶ διεπιστώθη ἐπιπροσθέτως, ὅτι τὸ Μεσοζωικὸν ἀντιπρο-

σωπεύεται ὑπὸ τοῦ Τριαδικοῦ καὶ τοῦ ἀνωτέρου Κρητιδικοῦ, ἐνῷ τὸ Ἰουρασικὸν καὶ τὸ κατώτερον Κρητιδικὸν τελείως ἐλλείπουν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπακριβῆ ἡλικίαν τῶν παλαιοζωικῶν στρωμάτων, ταῦτα, βάσει τῶν τρηματοφόρων καὶ τοῦ Carinthiaplyllum suessi, θεωροῦνται ὅτι ἀνήκουν εἰς τοὺς κατωτέρους ὁρίζοντας τοῦ ἀνωτέρου Περμίου.

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΑ.— Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐτησίων καὶ τῆς θαλασσίας αὔρας ἐπὶ τῆς ἡμερησίας πορείας τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας ἐν Ἀθήναις, *ὑπὸ* ***Λεων. Ν. Καραπιπέρη*** **.* Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάνν. Ξανθάκη.

Αἱ ἐπιδράσεις τῶν ἐτησίων καὶ τῆς θαλασσίας αὔρας ἐπὶ τῶν μετεωρολογικῶν συνθηκῶν τῶν περιοχῶν εἰς ἃς πνέουν εἶναι σημαντικαί. Προκειμένου περὶ τῶν ἐτησίων, ἐὰν μὲν οὗτοι φθάνουν εἰς μίαν περιοχὴν ὡς θαλάσσιοι ἄνεμοι, ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐλάττωσιν τῆς θερμοκρασίας καὶ τὴν αὔξησιν τῆς ὑγρασίας, ἐὰν δὲ ὡς χερσαῖοι, τὴν αὔξησιν τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ξηρότητος τοῦ ἀέρος. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θαλασσίαν αὔραν, ἡ εἰσβολὴ ταύτης αὐξάνει σημαντικῶς τὴν ὑγρασίαν καὶ ὑποβιβάζει αἰσθητῶς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀέρος.

Εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν θερμὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τοὺς ἀπὸ Ἰουλίου μέχρι καὶ τοῦ Σεπτεμβρίου μῆνας ἐπικρατοῦν οἱ ἐτησίαι ἐναλλασσόμενοι πολλάκις μετὰ τῆς θαλασσίας αὔρας, εἰς ἃς περιπτώσεις τὸ ρεῦμα τῶν ἐτησίων εἶναι ἀσθενὲς ἢ καὶ ἐλλείπει τελείως.

Καὶ οἱ μὲν ἐτησίαι φθάνουν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν πλειονότητα τῶν περιπτώσεων ὡς θερμοὶ καὶ ξηροὶ ἐκ ΒΒΑ κυρίως διευθύνσεως (1, 5), ἡ δὲ αὔρα ὡς θαλάσσιος ἄνεμος ἐκ ΝΝΔ τὸ πλεῖστον διευθύνσεως, ὅστις αὐξάνει σημαντικῶς τὴν ὑγρασίαν καὶ τροποποιεῖ οὐσιωδῶς τὴν ἡμερησίαν πορείαν τοῦ στοιχείου τούτου (2, 4, 5).

Εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην ἐξετάζεται ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐτησίων καὶ τῆς αὔρας ἐπὶ τῆς ἡμερησίας πορείας τῆς ὁλικῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῇ βάσει παρατηρήσεων τῆς περιόδου 1953 - 1959, γενομένων δι' ἀκτινογράφου Gorzynski (Richard III) εἰς τὸν ἀκτινομετρικὸν Σταθμὸν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀστεροσκοπείου, τὸ ὑψόμετρον τοῦ ὁποίου ἀνέρχεται εἰς 100 μ. περίπου καὶ ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀπόστασις εἰς 5 χιλιόμετρα.

---

* L. N. CARAPIPERIS, **On the influence of the Etesians and sea-breeze on the diurnal variation of the total solar radiation in Athens.**

Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τῆς ὡς ἄνω περιόδου ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν μόνον ἐκεῖναι, αἵτινες ἀνεφέροντο εἰς ἡμέρας κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων οἱ ἐτησίαι ἢ ἡ αὔρα δὲν διεκόπτοντο ὑπὸ ἄλλων ἀνέμων ἢ δὲν ἐνηλλάσσοντο μεταξύ των καὶ ἐφ' ὅσον ἡ μέση νέφωσις τῆς ἡμέρας ἦτο μικροτέρα τοῦ $^1/_8$, ἤτοι κατὰ τὴν διάρκειαν αἰθρίων ἡμερῶν, ἵνα ἀποκλεισθῇ ἡ ἐπίδρασις τῆς νεφώσεως ἐπὶ τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας, ἥτις εἶναι λίαν σημαντική (3).

Εἰς τὸν πίνακα I δίδονται αἱ μέσαι ὡριαῖαι τιμαὶ τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας εἰς cal. gr. cm^{-2}. min^{-1} διὰ τὸ ἀπὸ τῆς 6^{ω} μέχρι καὶ τῆς 18^{ω} διάστημα, τόσον κατὰ τὰς ἡμέρας ἐτησίου ὅσον καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας αὔρας, ὡς καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν τιμῶν τούτων.

ΠΙΝΑΞ I.

Μέσαι ὡριαῖαι τιμαὶ τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας μὲ ἐτησίαν καὶ αὔραν.

	Ἰούλιος			Αὔγουστος			Σεπτέμβριος		
	Ε	Α	Δ	Ε	Α	Δ	Ε	Α	Δ
06^{ω}	0,150	0,144	0,006	0,093	0,089	0,004	0,023	0,015	0,008
07	0,399	0,361	0,038	0,318	0,299	0,019	0,209	0,152	0,057
08	0,666	0,601	0,065	0,590	0,536	0,054	0,482	0,399	0,083
09	0,884	0,823	0,061	0,828	0,740	0,088	0,738	0,629	0,109
10	1,091	1,034	0,057	1,024	0,953	0,071	0,914	0,807	0,107
11	1,202	1,160	0,042	1,130	1,088	0,042	1,014	0,980	0,034
12	1,255	1,218	0,037	1,174	1,145	0,029	1,071	1,058	0,013
13	1,231	1,200	0,031	1,157	1,118	0,039	1,045	1,008	0,037
14	1,117	1,102	0,015	1,055	0,997	0,056	0,954	0,915	0,039
15	0,940	0,931	0,009	0,871	0,819	0,052	0,765	0,749	0,016
16	0,730	0,724	0,006	0,705	0,695	0,010	0,525	0,520	0,005
17	0,486	0,471	0,015	0,381	0,354	0,027	0,262	0,250	0,012
18	0,246	0,217	0,029	0,154	0,119	0,035	0,050	0,025	0,025

Ἐκ τοῦ πίνακος I ὡς καὶ ἐκ τῶν κατωτέρω διαγραμμάτων (Σχ. 1 - 6), ἅτινα ἐχαράχθησαν βάσει τῶν τιμῶν τοῦ ἐν λόγῳ πίνακος, προκύπτει ὅτι ὑπὸ τὴν πνοὴν τῶν ἐτησίων ἡ ἔντασις τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας εἶναι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας μεγαλυτέρα ἢ κατὰ τὰς ἡμέρας αὔρας καὶ ὅτι ἡ ὑπεροχὴ αὕτη εἶναι μεγαλυτέρα κατὰ τὰς προμεσημβρινὰς ὥρας. (Διαγρ., ἀρ. 1 - 3) *.

* Ἡ λεπτὴ γραμὴ εἰς τὰ διαγράμμα 1, 2, 3 καὶ 7 παριστᾷ τὴν πορείαν τῆς ἀκτινοβολίας μὲ αὔραν καὶ ἡ παχυτέρα μὲ ἐτησίαν.

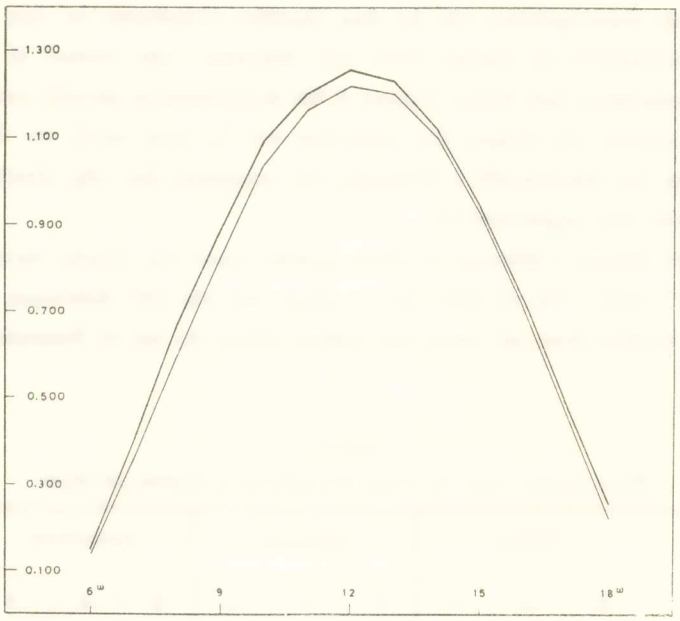

Σχ. 1.—Ἡμερησία πορεία τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας μὲ ἐτησίαν καὶ αὔραν κατὰ μῆνα Ἰούλιον.

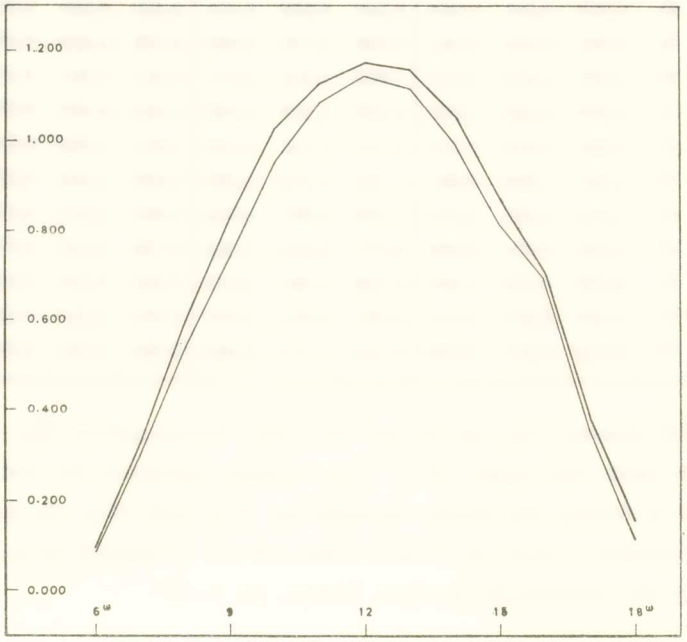

Σχ. 2.—Ἡμερησία πορεία τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας μὲ ἐτησίαν καὶ αὔραν κατὰ μῆνα Αὔγουστον.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς ἡμερησίας πορείας, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν αἱ διαφοραὶ τῶν ἀντιστοίχων ὡριαίων τιμῶν τοῦ ἐν λόγῳ στοιχείου μὲ ἐτησίαν καὶ αὔραν, προκύπτει ὅτι αὕτη κατὰ μὲν τὸν Ἰούλιον παρουσιάζεται ἁπλῆ μὲ μέγιστον κατὰ

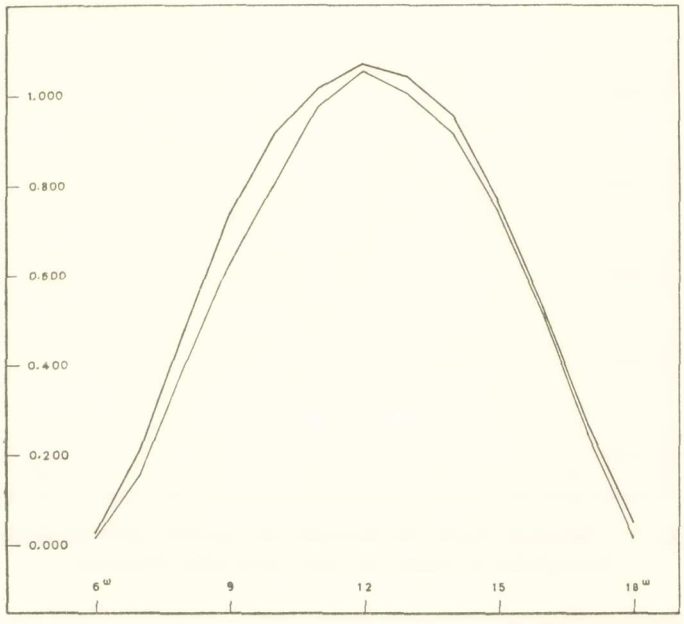

Σχ. 3.—Ἡμερησία πορεία τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας μὲ ἐτησίαν καὶ αὔραν κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

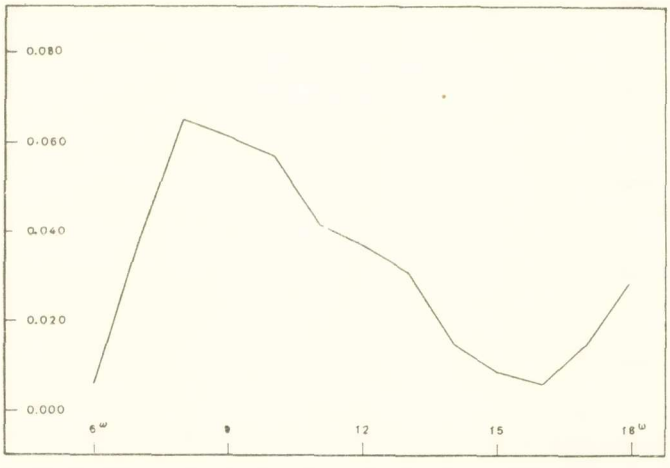

Σχ. 4.—Ἡμερησία πορεία τῶν διαφορῶν τῶν ὡριαίων τιμῶν τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας μὲ ἐτησίαν καὶ αὔραν κατὰ μῆνα Ἰούλιον.

τὴν 8^{ω} καὶ ἐλάχιστον κατὰ τὴν 16^{ω}, ἐνῷ κατὰ τοὺς μῆνας Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον ἡ ἡμερησία πορεία τῶν ἐν λόγῳ διαφορῶν παρουσιάζει διπλῆν κύμανσιν μὲ πρωτεῦον μέγιστον τὴν 9^{ω} καὶ δευτερεῦον τὴν 14^{ω} καὶ μὲ πρωτεῦον καὶ δευτερεῦον ἐλάχιστον

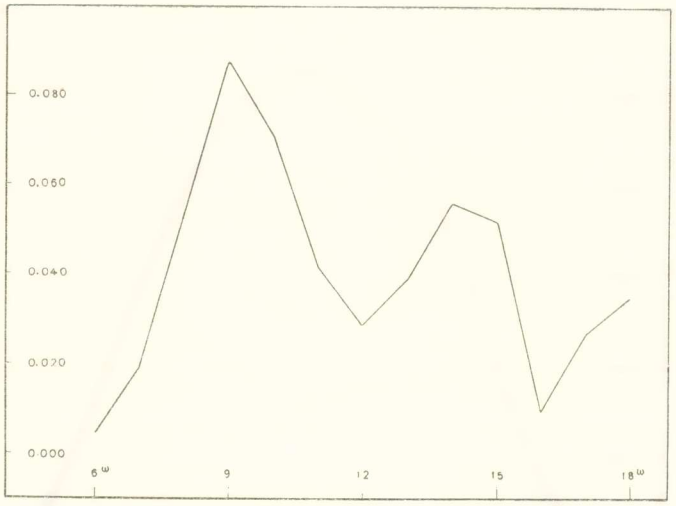

Σχ. 5.—Ἡμερησία πορεία τῶν διαφορῶν τῶν ὡριαίων τιμῶν τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας μὲ ἐτησίαν καὶ αὔραν κατὰ μῆνα Αὔγουστον.

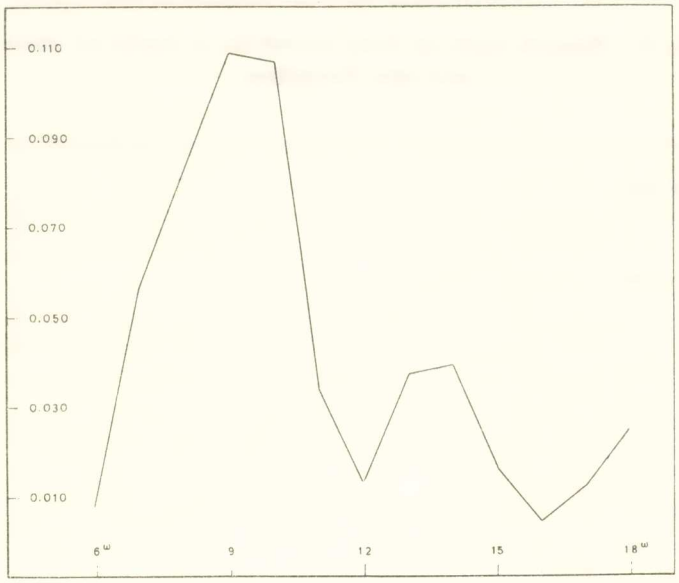

Σχ. 6.—Ἡμερησία πορεία τῶν διαφορῶν τῶν ὡριαίων τιμῶν τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας μὲ ἐτησίαν καὶ αὔραν κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

κατὰ τὴν 16ω καὶ 12ω ἀντιστοίχως εἰς ἀμφοτέρους τοὺς μῆνας. (Διαγρ., ἀρ. 4 - 6).

Ἡ ἡμερησία πορεία τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας ἐξητάσθη καὶ ἐπὶ τῇ βάσει διαδοχικῶν ἡμερῶν ἐτησίου καὶ αὔρας, ἐφ' ὅσον πάλιν ἡ μέση νέφωσις ἑκάστης ἡμέρας ἦτο μικροτέρα τοῦ $^1/_8$. Πρὸς τοῦτο ὑπελογίσθησαν αἱ ὡριαῖαι τιμαὶ τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας δι' ὁλόκληρον τὸ ἀπὸ 1ης Ἰουλίου μέχρι 30ῆς Σεπτεμβρίου διάστημα, χωριστὰ διὰ τὰς ἡμέρας ἐτησίου καὶ αὔρας, αἱ μέσαι τιμαὶ τῶν ὁποίων δίδονται εἰς τὸν πίνακα II ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀντιστοίχων διαφορῶν των.

ΠΙΝΑΞ II.

Μέσαι ὡριαῖαι τιμαὶ τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας διαδοχικῶν ἡμερῶν ἐτησίου καὶ αὔρας (Περίοδος 1 Ἰουλίου - 30 Σεπτεμβρίου).

Ε	0,101	0,323	0,589	0,837	1,031	1,134	1,185	1,161	1,046	0,856	0,647	0,390	0,169	Ἐτησίας
Α	0,096	0,307	0,543	0,758	0,964	1,090	1,153	1,132	1,036	0,850	0,634	0,370	0,140	Αὔρα
Δ	0,005	0,016	0,046	0,079	0,067	0,044	0,032	0,029	0,010	0,006	0,013	0,020	0,029	Διαφορὰ

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τιμῶν τοῦ πίνακος II ἐχαράχθησαν καὶ τὰ διαγράμματα 7 καὶ 8 ἐκ τῶν ὁποίων συνάγεται καὶ πάλιν ὅτι μὲ ἐτησίαν αἱ ὡριαῖαι τιμαὶ τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας εἶναι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας μεγαλύτεραι ἢ μετ' αὔρας, αἱ δὲ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν τιμῶν τῶν διαφόρων ὡρῶν παρουσιάζουν ἁπλῆν πορείαν μὲ μέγιστον κατὰ τὴν 9ω καὶ ἐλάχιστον κατὰ τὴν 15ω.

Ὡς πρὸς τὰ αἴτια τῆς ὑπεροχῆς τῆς ἐντάσεως τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας ὑπὸ τὴν πνοὴν ἐτησίων, ταῦτα εἶναι διάφορα· μεταξὺ ὅμως τούτων τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ ποσότης τῶν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ὑδρατμῶν, ἥτις εἶναι μεγαλυτέρα κατὰ τὰς ἡμέρας αὔρας ἢ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐτησίου. Πράγματι ἡ ὑπεροχὴ τῆς μέσης ἡμερησίας τιμῆς τῆς ἀπολύτου ὑγρασίας κατὰ τὰς ἡμέρας ἐτησίου ἔναντι τῆς τῶν ἡμερῶν αὔρας ἔχει κατὰ τοὺς τρεῖς ὑπὸ ἐξέτασιν μῆνας τὰς κάτωθι τιμάς.

Ἰούλιος 2,28 Αὔγουστος 2,05 Σεπτέμβριος 2,96

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς μικρὰς διαφορὰς τὰς σημειουμένας κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας, αὗται δέον νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἐντάσεως τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας κατὰ τὰς ἡμέρας ἐτησίου λόγῳ τοῦ αἰωρουμένου κονιορτοῦ, ὅστις ὑπὸ τὴν πνοὴν τῶν ἐτησίων εἶναι πυκνότερος ἀπ' ὅ,τι ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς αὔρας, ἰδίως κατὰ τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας, ὅτε ὁ ἐτησίας παρουσιάζει τὴν μεγαλυτέραν του ἔντασιν.

Τέλος, ὡς πρὸς τὴν σημειουμένην αὔξησιν τῶν διαφορῶν ἀπὸ τῆς 17ω περίπου, αὕτη δέον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἀπότομον καὶ μεγάλην αὔξησιν τῆς ἀπολύτου ὑγρασίας κατὰ τὰς ἡμέρας αὔρας ἀπὸ τῆς 15ης ὥρας.

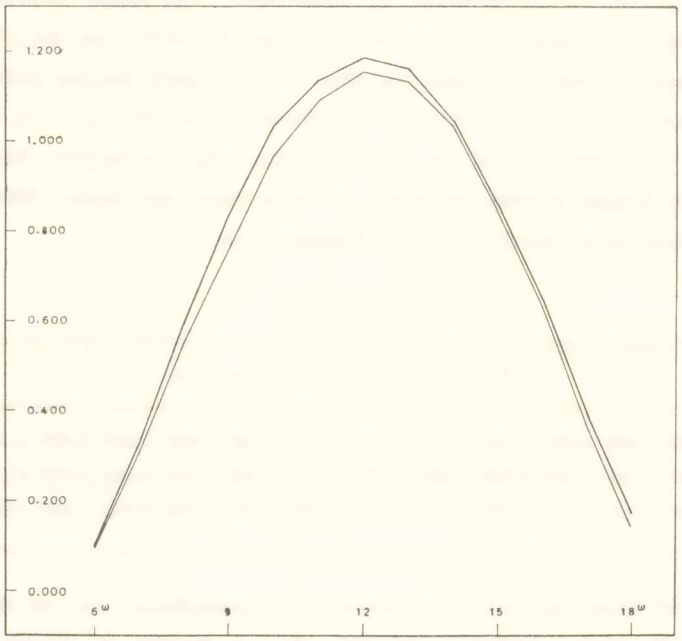

Σχ. 7. — *Ἡμερησία πορεία τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας μὲ ἐτησίαν καὶ αὔραν· (περίοδος Ἰουλίου - Σεπτεμβρίου).*

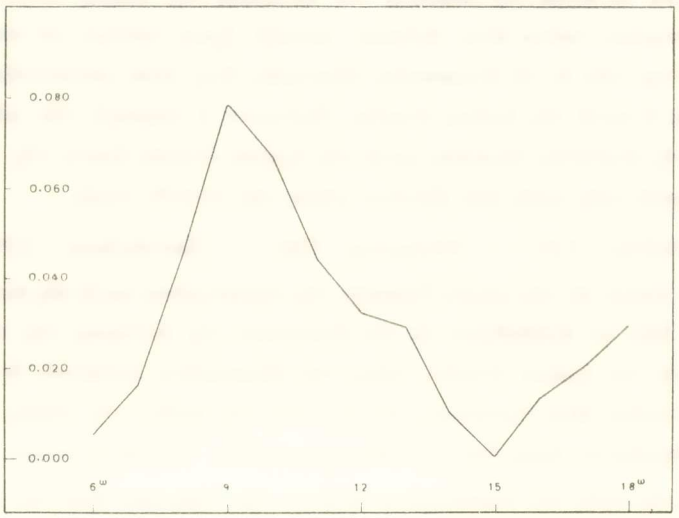

Σχ. 8.—*Ἡμερησία πορεία τῶν διαφορῶν τῶν ὡριαίων τιμῶν τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας μὲ ἐτησίαν καὶ αὔραν· (περίοδος Ἰουλίου - Σεπτεμβρίου).*

Ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἐντάσεως τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας κατὰ τὰς ἡμέρας ἐτησίου συνάγεται καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ὁλικῶν ἡμερησίων ποσῶν τοῦ στοιχείου τούτου κατὰ τὰς ἡμέρας ἐτησίου καὶ αὔρας, ἐκ τῆς ὁποίας προέκυψαν αἱ κάτωθι τιμαί.

	Ἰούλιος	Αὔγουστος	Σεπτέμβριος
Ἐτησίας	602 84	549,29	452,52
Αὔρα	567,02	489,03	424,26
Διαφοραὶ	35,82	60,26	28,26

SUMMARY

The influence of the Etesians as well as of the sea - breeze on the diurnal march of the total solar radiation is examined on the base of observations made in clear days by a Gorzynski solarigraph in the actinometric station of the National Observatory of Athens during the period 1953 - 1959.

It was found that the intensity of the total radiation under the blowing of Etesians is greater than under the blowing of sea - breeze and also that the differences between the values of total radiation of the same hours in the Etesians and sea - breeze days, present a single or a double diurnal oscillation.

The diminution of total radiation throughout sea - breeze days is mainly due to the absolute humidity which is greater in Athens under the blowing of the sea - breeze than under the blowing of the Etesians.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΚΑΡΑΠΙΠΕΡΗΣ ΛΕΩΝ, Ἐπὶ τῆς συχνότητος καὶ περιοδικότητος τῶν ἐτησίων ἐν Ἀθήναις. Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, τόμ. 20, 1945, σ. 126 - 134.
2. ΚΑΡΑΠΙΠΕΡΗΣ ΛΕΩΝ., Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐπιδράσεων τῶν ἐτησίων καὶ τῆς θαλασσίας αὔρας ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας καὶ ὑγρασίας τοῦ ἀέρος τῶν Ἀθηνῶν. Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, τόμ 29, 1954, σ. 420 - 425.
3. ΚΑΡΑΠΙΠΕΡΗΣ ΛΕΩΝ., Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας ἐν Ἀθήναις. Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, τόμ. 36, 1961, σ. 168 - 178.
4. KARAPIPERIS LEON., Diurnal variation of relative humidity on sea - breeze days in Athens. Met. Mag., Vol. 82, 1953.
5. CARAPIPERIS LEON., Influence of the Etesian winds on the summer temperature in Athens. Met. Mag., Vol 82, 1953
6. KARAPIPERIS PHOTIOS, The diurnal march of vapor pressure on sea - breeze days at Athens, Greece. Q.J.R. Met. Soc., Vol. 78, 1952.

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Ἰωάνν. Ξανθάκης** κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς μελέτης ταύτης εἶπε τὰ κάτωθι.

Εἰς τὴν μελέτην ταύτην ἐξετάζεται ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐτησίων καὶ τῆς θαλασσίας αὔρας ἐπὶ τῆς ἡμερησίας πορείας τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρατηρήσεων τῶν γενομένων εἰς τὸν ἀκτινομετρικὸν Σταθμὸν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀστεροσκοπείου κατὰ τὴν περίοδον 1953 - 1959 δι' ἀκτινογράφου Gorzynski.

Τὰ κύρια συμπεράσματα ταύτης εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1) Ἡ ἔντασις τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας ὑπὸ τὴν πνοὴν ἐτησίων εἶναι μεγαλυτέρα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἀφ' ὅ,τι κατὰ τὰς ἡμέρας αὔρας.

2) Αἱ μεγαλύτεραι διαφοραὶ παρατηροῦνται κατὰ τὰς πρὸ τῆς μεσημβρίας ὥρας.

3) Αἱ διαφοραὶ τῶν ἀντιστοίχων ὡριαίων τιμῶν παρουσιάζουν ἁπλῆν πορείαν κατὰ Ἰούλιον καὶ διπλῆν κατὰ τὸν Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον.

4) Τὰ αἴτια τῆς ὑπεροχῆς τῆς ὁλικῆς ἀκτινοβολίας κατὰ τὰς ἡμέρας ἐτησίου ὀφείλονται κυρίως εἰς τὸ ὅτι ἡ ποσότης τῶν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ὑδρατμῶν εἶναι μεγαλυτέρα κατὰ τὰς ἡμέρας αὔρας ἢ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐτησίου, αἱ δὲ μικραὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν ἀντιστοίχων ὡριαίων τιμῶν κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας εἰς τὸν αἰωρούμενον κυρίως κονιορτὸν ὅστις εἶναι πυκνότερος κατὰ τὰς ἡμέρας ἐτησίου κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ἰδίως ὥρας.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ.—Περὶ τὴν χρονολόγησιν τῆς εἰκόνος Παναγίας τῆς Μεσοπαντιτίσσης, *ὑπὸ* ***Μαρίας Σ. Θεοχάρη*** *. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀναστ. Ὀρλάνδου.

Ἡ εἰκὼν Παναγίας τῆς Μεσοπαντιτίσσης, ἡ κοσμήσασά ποτε τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Τίτου Χάνδακος τῆς Κρήτης καὶ μεταφερθεῖσα ἐκεῖθεν εἰς Βενετίαν ἐν ἔτει 1669, ἀπόκειται σήμερον ἐν τῷ ἐνετικῷ ναῷ τῆς Santa Maria della Salute, διὸ καὶ Παναγία τῆς Ὑγείας ἀποκαλεῖται ὑπὸ τῶν Βενετῶν [1]. Ἡ εἰκὼν αὕτη διαστάσεων 1,45×0,95 παριστᾷ τὴν Θεοτόκον βρεφοκρατοῦσαν κατὰ τὸν τύπον τῆς Ὁδη-

---

* MARIA S. THEOCHARIS, Sur la datation de l'icône de la Vierge Messopanditissa.

[1] Περὶ τῆς ἐκ Χάνδακος μεταφορᾶς τῆς εἰκόνος ἀναφέρουν αἱ τοῦ ναοῦ τῆς Santa Maria della Salute περιγραφαί. Βλ. G. A. MOSCHINI, La Chiesa e il Seminario di Santa Maria della Salute in Venezia descritti da . . . , Venezia 1842, σελ. 36. ΑΝΩΝΥΜΟΥ, Il tempio della Salute eretto per voto de la Republica Veneta XXVI - V - MDCXXX, Venezia 1930, σελ. 69. Παλαιὰν χαλκογραφίαν τῆς εἰκόνος βλ. εἰς ΑΝΩΝΥΜΟΥ, Venezia favorita da Maria. Relazione delle imagini miracolose di Maria conservate in Venezia, Padova 1758, σ. 92.

γητρίας μετὰ δύο σεβιζόντων ἀγγέλων ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς Αὐτῆς [2] (Πίναξ Ι).

Περὶ τῆς εἰκόνος ἔγραψεν ἄλλοτε ὁ Gerola ἐν τῷ 2ῳ τόμῳ τῶν Monumenti Veneti dell'isola di Creta [3], ἔνθα, μεταξὺ τῶν συντόμων πληροφοριῶν περὶ μεταφορᾶς τῆς εἰκόνος καὶ τοποθετήσεως αὐτῆς μετ' ἐπισημότητος εἰς τὸν ναὸν τῆς Santa Maria della Salute, ἀναφέρει καὶ ἔγγραφον ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ τῆς λιτανείας τῆς εἰκόνος ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1379 [4]. Τὴν ἀκριβῆ χρονολόγησιν τῆς εἰκόνος ὁ Gerola θεωρεῖ ἀδύνατον, ἐπειδὴ αὕτη εἶχεν ἐπανειλημμένως ἐπιχρωματισθῆ, ἐκαλύπτετο δὲ κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τῆς μεταλλικῆς ἐσθῆτος. Πάντως δὲν θεωρεῖ ταύτην προγενεστέραν τοῦ 11ου αἰῶνος, ὡς τὴν φαντάζονται αἱ λαϊκαὶ παραδόσεις.

Ὁ αὐτὸς Gerola ἐν ἑτέρῳ δημοσιεύματι [5], ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξετάζει τὰ μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν ἐκ Χάνδακος εἰς Βενετίαν μεταφερθέντα ἔργα τέχνης, παραθέτει καὶ ἔγγραφον μαρτυροῦν περὶ τῆς Beatissima Vergine miracolosa di San Tito. Ἐνδιαφερόμενος ὅμως κυρίως διὰ τὰ ἀντικείμενα τῆς λατινικῆς λατρείας καὶ δὴ διὰ τοὺς πίνακας ἐξεχόντων Ἰταλῶν ζωγράφων – Tiziano, Tintoreto, Palma –, οἵτινες ἐκόσμουν τοὺς ἐν Κρήτῃ ναοὺς τῶν λατινικῶν ταγμάτων, παρέρχεται τὰς πληροφορίας περὶ τῆς βυζαντινῆς εἰκόνος.

Τὰ ὑπάρχοντα ἔγγραφα εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας καὶ εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην ὡς καὶ τὰ Βιβλία Ἀπογραφῆς τῶν ἑνετικῶν ναῶν Ἁγίου Μάρκου καὶ Santa Maria della Salute [6] πληροφοροῦν ἡμᾶς ἐπαρκῶς περὶ τῆς ἱστο-

[2] Ἡ εἰκὼν θεωρεῖται σήμερον παλλάδιον τῆς Βενετίας, ἑορτάζεται δὲ μετ' ἐξαιρετικῆς μεγαλοπρεπείας τὴν 21ην Νοεμβρίου, ἑορτὴν τῶν Εἰσοδίων. Μόνον κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν εἶναι αὕτη ὁρατὴ εἰς τὸ κοινόν, καλυπτομένη κατὰ τὰς ἄλλας ὥρας ὑπὸ βήλου. Τὴν 23ην Ἀπριλίου 1922 ἐν εἰδικῇ τελετῇ ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Καρδιναλίου Πατριάρχου Βενετίας Pietro La Fontaine μὲ βαρυτίμους φωτοστεφάνους, προσφορὰν τοῦ λαοῦ τῆς Βενετίας: «Il vostro Patriarca con umile mano porrà sulla fronte della Vergine Madre e del Figliolo divino, effigiati nella tavola dell'Altare Maggiore, *le corone preziose* decretate dal Rev.mo Capitolo Vaticano...» ἐκ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Καρδιναλίου Πατριάρχου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 19 Μαρτίου 1922.

[3] G. Gerola, Monumenti veneti dell'isola di Creta, τόμ. II, σελ. 302.

[4] «et extrahere anconam in qua est picta ymago beate Marie Virginis *die qua sit processio*». Βλ. G. Gerola, ἔνθ' ἀνωτ., ὅπου ὅμως δίδεται τὸ ἔτος 1397 ἀντὶ τοῦ πραγματικοῦ 1379. Τοῦτο ὀφείλεται ἀσφαλῶς εἰς τυπογραφικὸν λάθος, ἀφοῦ ἡ χρονολογία ἀναγινώσκεται ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου, Ἐπίσης καὶ ἡ σχετικὴ παραπομπὴ δίδεται λανθασμένη ἀντὶ τῆς ὀρθῆς: Senato Misti, Reg. 36, φύλλ. 80α. Περίληψιν τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου ἔδωκε καὶ ὁ F. Thiriet, Régestes des délibérations du Senat de Venise concernant la Romanie, tome I, 1329 - 1399, Paris 1958, ἀριθμ. 599.

[5] G. Gerola, Gli oggetti sacri di Candia salvati a Venezia, Atti dell'Accademia degli Agiati in Rovereto, serie III, IX, 3 - 4, Rovereto 1903.

[6] Εὐχαριστῶ θερμῶς τὸν καθηγητὴν τοῦ Πατριαρχικοῦ Σεμιναρίου Βενετίας αἰδ. Antonio Niero, ὅστις μετὰ προθυμίας ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μου τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν εἰκόνα ἔγγραφα.

ρίας τῆς εἰκόνος, οὐχὶ μόνον ἀφ' ἧς στιγμῆς μετεφέρθη αὕτη εἰς Βενετίαν, ἀλλὰ καὶ πρότερον, ὅτε, ὑπὸ τὴν Ἑνετικὴν κυριαρχίαν, ἐτιμᾶτο ὡς θαυματουργὸς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Τίτου τοῦ Χάνδακος, ὑπό τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Λατίνων. Οὕτω: ἔγγραφον τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας, χρονολογούμενον ἀπὸ 15ης Ἀπριλίου 1515, μαρτυρεῖ περὶ τῆς *λιτανείας* τῆς εἰκόνος ἐν Χάνδακι, ἥτις ἐγένετο, πλὴν τῶν μεγάλων ἑορτῶν, καὶ καθ' ἑβδομάδα, ἑκάστην Τρίτην [7]· Τὴν λιτανείαν ταύτην ὑπεχρεοῦντο νὰ παρακολουθήσουν καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι ἱερεῖς καὶ πρωτοπαπάδες ἐπὶ ποινῇ καταβολῆς *προστίμου τεσσάρων ὑπερπύρων* δι' ἑκάστην ἀπουσίαν των. Ἐξηροῦντο τῆς ποινῆς μόνον οἱ ἔχοντες ρητὴν ἄδειαν τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης (βλ. κατ. ἔγγρ. Α').

Ἐξ ἄλλου ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 96 (=Colloc. 34) χειρογράφου Morosini-Grimani τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μουσείου Correr μανθάνομεν περὶ τοῦ ἑτεροκλήτου πλήθους, ὅπερ κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν μεγάλων ἑορτῶν συνωθεῖτο πέριξ τῆς εἰκόνος, «ἥτις ἠκτινοβόλει ἐκ τῶν πλουσίων ἀναθημάτων Ἑλλήνων τε καὶ Λατίνων» [8], ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς μάλιστα δὲν ἐδίσταζον νὰ μεταφέρωσι καὶ αὐτὰς τὰς κλίνας τῶν ἀσθενῶν παρὰ τὸ εἰκονοστάσιον τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνος.

Ποῖα ἦσαν τὰ πλούσια ταῦτα ἀναθήματα ἐν ἔτει 1670, ὅτε δηλαδὴ ἡ εἰκὼν ἐτοποθετήθη ἐν τῷ ναῷ τῆς Salute [9], πληροφορούμεθα ἐκ τοῦ Βιβλίου Ἀπογραφῆς τῶν ἱερῶν σκευῶν τοῦ ναοῦ τῆς Santa Maria della Salute, εἰς τὸ ὁποῖον κατέγραψε ταῦτα ὁ σκευοφύλαξ τοῦ ναοῦ τὴν 11ην Νοεμβρίου 1670, ἡμέραν καθ' ἣν παρέλαβε τὴν εἰκόνα ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ σκευοφύλακος τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Κατὰ τὴν λεπτομερῆ ταύτην περιγραφήν, ὁ κάμπος τῆς εἰκόνος ἦτο κεκαλυμμένος δι' ἀργυρᾶς ἐσθῆτος, τὸ δὲ μεγαλύτερον μέρος τοῦ σώματος τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Βρέφους, ὡς καὶ τῶν δύο ἀγγέλων, ἦτο ἐπενδεδυμένον διὰ πλακῶν χρυσοῦ. Φωτοστέφανοι ἐκ χρυσοῦ, ἐξ ὧν εἷς ἔφερε τὸν θυρεὸν τοῦ Ἐξοχωτάτου Morosini, καθὼς καὶ διαδήματα καὶ πολύτιμοι λίθοι, ἐν οἷς χαλκηδόνιοι, γρανάται, καρνιόλιοι, ρουβίνια, σμάραγδοι, σάπφειροι καὶ μαργαρῖται διαφόρων μεγεθῶν, ἐκόσμουν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς εἰκόνος, ἥτις ἔφερεν ἐπὶ πλέον τριάκοντα καὶ ἐννέα ἀναθήματα ἐκ πλακῶν χρυσοῦ (βλ. κατ. ἔγγρ. Δ').

---

[7] Μεγάλαι σιδηραῖ δοκοὶ αἵτινες διατηροῦνται μέχρι σήμερον, προσηρμοσμέναι εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν τῆς εἰκόνος, θὰ ἐχρησίμευον ἀσφαλῶς διὰ νὰ τὴν ἀνασηκώνουν κατὰ τὴν περιφοράν.

[8] Περί τινων ἐκ τῶν ἀναθημάτων τούτων βλ. κατωτ., ἔγγρ. Β' καὶ Γ'

[9] Ἡ εἰκών, θεωρηθεῖσα ὑπὸ τῆς Βενετικῆς Γερουσίας ὡς «εἰκὼν ἰδιαιτέρας εὐλαβείας» (come effigie di particolar divotione e venerazione), μετεφέρθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Salute καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὸ κεντρικὸν τοῦ ναοῦ Βῆμα, εἰς τὸ Altar Maggiore, οἱ δὲ ἐπίτροποι διετάχθησαν νὰ ἐπιμεληθοῦν τῆς κατασκευῆς εἰκονοστασίου, καταλλήλου πρὸς ἐναπόθεσιν αὐτῆς. Βλ. G. GEROLA, Gli oggetti sacri di Candia. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Monumenti Veneti, ἔνθ' ἀν, σελ. 302.

Τὰς εἰδήσεις αὐτὰς συνοψίζει ἀναφορὰ ἀπὸ 9ης Μαρτίου 1670 τοῦ Angelo Λenier, βικαρίου τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Τίτου Χάνδακος, εἰς ἣν οὗτος ἐκθέτει ὅσας γινώσκει πληροφορίας περὶ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ κειμηλίων. Τὰς πληροφορίας περὶ τοῦ ναοῦ ἀντλεῖ, ὡς λέγει, ἐκ παλαιᾶς Relazione «*Περὶ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Τίτου*», γραφείσης ὑπὸ *Γεωργίου Σκλέντζα* καὶ τυπωθείσης ἐν Βενετίᾳ τῷ 1546 [10]. Ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου μαρτυρεῖται ὅτι ὁ ναός, ἔργον τεχνιτῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὑπῆρξε μητρόπολις τοῦ Χάνδακος μέχρι τοῦ ἔτους 1204, ὅτε, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Λατίνων, περιῆλθεν οὗτος εἰς τὸν λατινικὸν ρυθμὸν διατηρήσας τὴν αὐτὴν προσωνυμίαν. Τῷ 1544 ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός.

Διὰ τὴν εἰκόνα τῆς Μεσοπαντιτίσσης ὁ Venier ἀναφέρεται εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Andrea Cornaro (Historia Candiana), ὅστις γράφει ὅτι αὕτη μετεφέρθη μετ' ἄλλων σεβασμίων εἰκόνων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Κρήτην, κατὰ τὴν Εἰκονομαχίαν. Διὰ τὸ πῶς περιῆλθεν αὕτη εἰς χεῖρας τῶν Λατίνων, ὁ Venier ὁμολογεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλη τις μαρτυρία εἰμὴ μόνον ἡ παράδοσις, καθ' ἣν μετὰ τὴν μακραίωνα διαμάχην μεταξὺ Βενετῶν καὶ Ἑλλήνων, οἱ τελευταῖοι οὗτοι ὡρκίσθησαν πίστιν εἰς τὴν Βενετίαν. Τότε, διὰ νὰ ἐπισφραγίσουν τὴν εἰρήνην, παρεχώρησαν καὶ τὴν εἰκόνα, ἥτις ἔκτοτε ἔλαβε τὴν προσωνυμίαν Μεσοπαντίτισσα, «τουτέστιν Μεσίτρια» (Mediatrice).

Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος, ἡ Ἐνετικὴ Γερουσία ὑπεχρέωσε τὸν πρωτόπαπαν καὶ πρωτοψάλτην νὰ τελοῦν καθ' ἑκάστην Τρίτην περιφορὰν τῆς εἰκόνος ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Τίτου εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, ἔνθα ὥρισε νὰ ἀναπέμπωνται δεήσεις ὑπὲρ τοῦ Δόγη Ἐκεῖθεν ἡ εἰκὼν μετεφέρετο εἰς ἄλλας ἐκκλησίας, ἑλληνικάς, ἐν αἷς ἐτελοῦντο λειτουργίαι ὑπὲρ ἰδιωτῶν. Αἱ ἐκ τῶν λειτουργιῶν τούτων «ἐλεημοσύναι» διενέμοντο κατόπιν μεταξὺ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Τίτου καὶ τῶν τελούντων τὴν περιφοράν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐψάλλετο ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ Ἁγίου Τίτου πολυχρόνιον ὑπὲρ τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου.

Ἐν τέλει τοῦ ἐγγράφου προσθέτει ὁ Venier ὅτι τὸ ἔθιμον τῆς περιφορᾶς διετηρήθη μέχρι τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ὅτι ἡ εἰκών, ἥτις ἀρχικῶς ἐστερεῖτο παντὸς στολίσματος ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, ἐκαλλωπίσθη σὺν τῷ χρόνῳ δι' ἀναθημάτων τῶν πιστῶν καὶ δωρεῶν τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας (βλ. κατωτ. ἔγγρ. Ε').

Ἐκ τῶν πληροφοριῶν τοῦ Angelo Venier, αἱ περὶ τῆς περιφορᾶς τῆς εἰκόνος

---

[10] Τὸ βιβλίον δὲν ὑπάρχει ἐν ταῖς μεγάλαις Βιβλιοθήκαις. Περὶ τοῦ χειρογράφου θὰ διαπραγματευθῶ ἀλλαχοῦ.

καθ' ἑκάστην Τρίτην ἐπιβεβαιοῦνται ἐκ τοῦ παρατιθεμένου κατωτέρω ἐγγράφου Α', ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἐγγράφου τοῦ Gerola [11]. Τὸν δὲ καλλωπισμὸν τῆς εἰκόνος ὑπὸ τῶν Λατίνων μαρτυροῦν τὰ ἔγγραφα Β', Γ'.

Ἐκ τῶν λοιπῶν εἰδήσεων, ἡ συνδέουσα τὴν ἐμφάνισιν τῆς εἰκόνος εἰς Κρήτην πρὸς τὴν Εἰκονομαχικὴν ἔριδα εὕρηται πράγματι ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Andrea Cornaro, Historia di Candia [12], δὲν δύναται ὅμως νὰ θεωρηθῇ ὡς μαρτυρία ἀξιόπιστος καὶ διότι αὕτη εἶναι νεωτέρα, ἀλλὰ κυρίως διότι ἀποτελεῖ κοινὸν τόπον εἰς τοὺς συγγραφεῖς, οἵτινες ἐπιδιώκουν νὰ παρουσιάσουν εἰκόνας ὡς παλαιὰς καὶ σεβασμίας.

Ἡ σχέσις τῆς εἰκόνος πρὸς τὴν ἐν λόγῳ Ἑνετοκρητικὴν διαμάχην καὶ ἡ ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης ἐτυμολογία τοῦ ἐπωνύμου τῆς Θεοτόκου συμφωνεῖ ἐξ ἄλλου πρὸς τὰ ἐν τῷ Μαρκιανῷ κώδικι: Ital. Cl. VII, ὑπ' ἀριθ. 525 (Coll. 7497) [13] ἀναφερόμενα. Γίνεται λόγος ἐκεῖ περὶ τῆς μακρᾶς ἔριδος μεταξὺ Βενετῶν καὶ Ἀρχοντορωμαίων [14], ἥτις ἤρχισε μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ 1204 καὶ διήρκεσεν ἐπὶ 58 ὅλα ἔτη. Ἐν ἔτει 1264 ὑπεγράφη συνθήκη μεταξὺ τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης Marco Dandolo

---

[11] Βλ. ἀνωτ, σελ. 271 σημ. 4 καὶ σελ. 272.

[12] Cod Marc. Ital., Cl. VI, ἀριθμ. 286 (= Colloc. 5985), βιβλ. 7ον, φύλλ. 54. Ἔτι ἀνέκδοτος. «Constantino detto Conpronimo sucesse nel Impero di Constantinopoli nell'anno 741 dopo la morte Leon Isauro suo Padre . . . In questo tempo e nelle precedetti persecutioni delle dette Imagini furono portasse molte da Constantinopoli in diversi luoghi e in Creta dove ancora ci sono, la magior parte della Gloriosa Vergine, le quali si vengono nelle chiese e nelle case private con gran divotione et alcune di esse sono miracolose, come particolarmente quella di S. Tito chiesa cathedrale della città di Candia detta da Greci Messopanditissa et quella di Santa Maria de Miracoli nella Piazza Interiore et ancora quella di Santa Maria Accortizzionià».

[13] Cod. Marc. Ital., Cl. VII, ἀριθμ. 525 (= Colloc. 7497), σελ. 13r-13v. Racconto di varie cose successe nel Regno di Candia dall' anno 1182, che si sono ribellati dalla devozione dell' impero Greco, sino all' anno 1669 che restò al potere dell'impero Ottomano, compilato dal Sig. Ant. Trivan, publ. Nodaro Ducale: «Stabilita la pace il mese di Febbraio l'anno 1264, fra il Diletissimo Nob. Viro G. Marco Dandolo, Duca di Candia, per il Ser.mo Dominio Veneto e gli Arcondopuli Constantinopolitani, con universale assenso del popolo, fu giurata sincera e buona pace et ubbidienza verso la Republica Serenissima di Venezia, e per maggior sicurezza si son protestati esser per l'avenire fidelissimi suoi amici et devoti sudditi, inanzi l'imagine della sempre Gloriosa Vergine Santa Maria, intitolata in Greco Messopanditissa, cioè Mediatrice di pace d'ambi le parti ; in segno di ciò fu girata la sua sanctissima imagine processionalmente per tutta la città, col seguito di tutto il popolo d'ambidue le parti, dei Greci e Latini, di religiosi e secolari, benedicendo e ringraziando tutti la Divina Providenza per l'ispirazione di quest' alma pace».

[14] Περὶ τῶν Ἀρχοντορωμαίων ἢ Ἀρχοντόπουλλων τούτων βλ. E. Gerland, Histoire de

καὶ τῶν εὐγενῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν τῆς νήσου [15]. Οἱ εὐγενεῖς οὗτοι ἐδήλωσαν ὅτι θὰ εἶναι εἰς τὸ μέλλον πιστοὶ φίλοι καὶ ἀφωσιωμένοι ὑπήκοοι τῆς Γαληνοτάτης. Τὴν δήλωσιν, λέγει ὁ κῶδιξ, ἔκαμαν ἐνώπιον τῆς Πανενδόξου Θεοτόκου, ἥτις ἑλληνιστὶ ἀποκαλεῖται *Μεσοπαντίτισσα*, δηλ. «μεσάζουσα, διὰ τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν δύο μερίδων» (mediatrice di pace d'ambi le parti). Κατόπιν τούτου ἡ εἰκὼν περιεφέρθη ἐν λιτανείᾳ εἰς τὴν πόλιν, ἀκολουθουμένη ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ, Ἑλλήνων τε καὶ Λατίνων, ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, εὐλογούντων καὶ εὐχαριστούντων τὴν Θείαν Πρόνοιαν διὰ τὴν ὑπέροχον αὐτὴν εἰρήνην.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγονται τὰ ἑξῆς:

1) Ἡ εἰκὼν ὑπῆρξεν ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας εὐλαβείας ἐν Κρήτῃ [16], ἀφοῦ ὁλονὲν ἀπασχολεῖ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, καὶ ἀφοῦ αἱ Ἑνετικαὶ ἀρχαὶ ἐπιμένουν τόσον διὰ τὴν περιφορὰν καὶ τὴν συνοδείαν αὐτῆς ὑπὸ Ἑλλήνων παπάδων. Τὸ ὅτι αἱ ἐκ τῆς λιτανείας «ἐλεημοσύναι» θὰ ἀπετέλουν ἀσφαλῶς ὑπολογίσιμον ἔσοδον τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι αὕτη τόσας κατέβαλλε φροντίδας διὰ τὸν στολισμὸν τῆς εἰκόνος.

2) Διὰ τὸ ἐπώνυμον τῆς Μεσοπαντιτίσσης ἡ ἐτυμολογία τῆς *Μεσιτρίας* (Mediatrice) ἣν παρέχουν αἱ παραδόσεις καὶ οἱ κώδικες δὲν εἶναι παραδεκτή. Τὸ Ἀρχεῖον τοῦ ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας μᾶς δίδει ἐκ Κρητικῶν ἐγγράφων: τὸ ἐπίθετον *μεσοπαντίτης:* ὁ κατοικῶν εἰς τὶς μέσα μπάντες, τόπους, τὸ δὲ ρῆμα *μεσοπαντίζω:* φθάνω βαδίζων εἰς τὸ μέσον τοπικῆς τινος περιοχῆς. Προφανῶς λοιπὸν τὸ ἐπώνυμον ἐδόθη εἰς τὴν Θεοτόκον ἐκ τοῦ *τόπου* ὅπου εὑρίσκετο ἡ εἰκὼν κατὰ τὸ Μουχλιώτισσα, Καταπολιανή, Μαυριώτισσα, Πλατανιώτισσα κλπ.

3) Διὰ τὴν χρονολόγησιν τῆς εἰκόνος, τὸ ἔτος 1264, ἂν καὶ τὰ οἰκεῖα ἔγγραφα εἶναι νεώτερα, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς terminus post quem. Ὁ καθαρισμός, τὸν ὁποῖον ἐπεχείρησε πρὸ μηνῶν τὸ Πατριαρχικὸν Σεμινάριον, ἴσως ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἀκριβῆ χρονολόγησιν τῆς εἰκόνος, τὴν ὁποίαν ἡ παράδοσις ἀποδίδει, ὡς καὶ τόσας ἄλλας (Ἀρτωκοστᾶ, Κύκκου, Μεγάλου Σπηλαίου), εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν.

---

la noblesse crétoise au moyen âge, Paris 1907, σελ. 16 - 40, καὶ τελευταίως Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΝ, εἰς Ε.Ε.Β.Σ., τόμ. 26 (1956), σελ. 272 - 273.

[15] Ἡ συνθήκη αὕτη ἐγένετο οὐχὶ τὸν Φεβρ. τοῦ 1264, ὡς ἀναφέρει ὁ Trivan, ἀλλὰ τῷ 1299: βλ. ΣΤ. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ, Συνθήκη μεταξὺ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας καὶ Ἀλεξίου Καλλιέργου, Ἀθηνᾶ, τόμ. 14 (1902), σελ. 308 - 309 καὶ Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, Ἡ συνθήκη Ἑνετῶν - Ἀλεξίου Καλλέργη, καὶ οἱ συνοδεύοντες αὐτὴν κατάλογοι, Κρητ. Χρον., τόμ. 3 (1949), σελ. 267.

[16] Περὶ τῆς εὐλαβείας τῶν Κρητῶν πρὸς τὴν εἰκόνα μαρτυροῦν καὶ τὰ ἀντίγραφα αὐτῆς. Βλ. Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, Ἡ ἰδιόγραφος διαθήκη Γρηγορίου ἱερέως τοῦ Μαρᾶ τοῦ Κρητὸς (1704), Κρητ. Χρον., τόμ. 14 (1960), σ. 70. Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο μὲ ἐπιγραφήν: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γρηγορίου ἱερέως Μαρᾶ τοῦ Κρητός* εὑρίσκεται ὑπεράνω τοῦ τέμπλου τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ἐν Βενετίᾳ.

ΕΓΓΡΑΦΑ*

Α'.

Περὶ τῆς περιφορᾶς τῆς εἰκόνος καθ' ἑκάστην Τρίτην. (15 Ἀπριλίου 1515).

(Archivio di Stato di Venezia — Procuratia de Supra, B. 142, Proc. 295, fasc. 1, φύλλ. 10α).

Exemplum ex Libro deli Ordini fatti per li magnifici misseri Zuan Nadal Salamon, et Marco Antonio Calbo sindici.

Die XV Aprilis 1515.

Havendo per li superior ordini nostri regolato et provisto a molte et varie cose dall' onipotente Dio inspiratone, conveniente etiam ne par a gloria et honor dela etternità Sua proveder che tutti li obligati a celebrar il culto suo divino ad honorem omnipotentiae Suae, mancar non debino cumulatissime di far il debito suo, però enixe ordinemo, et firmiter statuimo che ogni marti et ogni altro giorno del'anno in questa città per la optima consuetudine, si farà procession alcuna, tutti li papa et preti qualli di questa città siano obligati venir, come è debito suo, insieme con il suo protopapa ad honorar et compagnar quella, sotto pena per ogni volta a cadaun che mancasse di ipperperi 4, uno deli qual sia dello executor, et uno del protopapa suo, et li duo siano del Ospidal dela Pietà, reservando qualche causa di manifesta necesità, overo di qualche necesario suo negotio per il qual l'avesse licentia dal clarissimo Ducha, aliter non li vagli excusation alcuna nè si li possi sub debito sacramento rimetter over mondificar ditta pena...

Β'.

Ἐντολὴ τοῦ Λατίνου Ἀρχιεπισκόπου τῆς Κρήτης Giovanni Querini, ὅπως τελειωθῇ ἡ χρυσῆ ἐσθὴς τῆς εἰκόνος. (28 Αὐγούστου 1659).

(A.S.V.— Procuratia de Supra, B. 142, Proc. 245, fasc. 3, φύλλ. 11α).

A di 28 Agosto 1659.

Dovendosi dar fine al lavoro della lastra d'oro, che si trova sopra l'effigie della Madonna di questa chiesa cathedrale, Sua Santità Illustrissima et Reverendissima però termina, che dalla thesoreria sia somministrate quelle lastre d'oro, che nella medema si ritrovano per l'efetto sudetto, per-

* Ἐτηρήθη ἡ ὀρθογραφία τῶν ἐγγράφων, ἀνελύθησαν σιωπηρῶς αἱ συντομογραφίαι καὶ ἐρρυθμίσθη ἡ στίξις συμφώνως πρὸς τὸ νόημα τοῦ κειμένου.

che poi, se altro or fosse necessario per il total compimento di detto lavoro, s'habbi a supplire con tante doppie d'oro di quelle che sono dentro la stessa thesoreria.

Giovanni Archivescovo di Candia.

Γ'.

Ἐντολὴ τοῦ Λατίνου Ἀρχιεπισκόπου τῆς Κρήτης, Giovanni Querini, ὅπως κατασκευασθοῦν ἐκ δωρεᾶς τοῦ Ἐξοχωτάτου Bembo φωτοστέφανος καὶ κηροπήγια διὰ τὴν εἰκόνα. (16 Μαΐου 1662).

(A.S.V. Procuratia de Supra, B. 142, Proc. 245, fasc. 3, φύλ. 9α).

Noi et cetera

Comandemo a voi, molto reverendo don Angello Sagredo, canonico depputato alla tesoraria, che dobbiate cavar dalla medema li reali tredici, numero 13, portati dal signor Cancellier dell' eccellentissimo signor General Bembo et li medemi consegniar all' orevese et far una corona alla Beata Vergine di questa nostra catedralle secondo l'intencione di detto signor Cancellier. Et di più cavar quelle doi lampide di arggento vecchie picolle, et le altre di arggento levate già dall' imaggine sudette et altri invodi picolli di arggento che si atrovano in questa tesoraria, per esser il tutto dislatto da l'oreffice medemo et ridoto in doi candiglieri di arggento per uso della nostra chiesa, faendo pesare il tutto, notare nelli vostri libri et fare le solite ordinarie ricepute per vostra cautione. In et cetera.

Dalla Cancelleria Arciepiscopale, li 16 maggio 1662.

Giovanni Arcivescovo di Candia

Δ'.

Καταγραφὴ ὑπὸ τοῦ σκευοφύλακος τοῦ ναοῦ τῆς Santa Maria della Salute τῶν ἀναθημάτων τῆς εἰκόνος. (20 Νοεμβρίου 1670).

(A.S.V.— Procuratia de Supra, B. 153, Proc. 309, φύλλ. 13α 13β. Πρβλ. καὶ τὴν καταγραφὴν ὑπὸ Angelo Venier ὑπὸ ἡμερ. 16 Φεβρ. 1670: G. Gerola, Gli oggetti sacri, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 7).

Φύλλ. 13α. Una Madonna coperta la maggior parte della detta di lastra d'oro con corone, voti e pietre di più sorte.

Cioè: Una corona d'oro con Arma dell'Ecc. mo Signor Capitan Zeneral Moresin.

Due pietre, una granata et una calcidonia.

Altra corona della detta di lastra d'oro sopra rame con pietre di cor-

niola tra grande é picole, n° 9.

Pietre di pastra che inmita il smeraldo, n° 33.

Dette di vero che inmita il rubin, n° 30.

Dette saffili azuri foradi in panizola, n° 3.

Una detta rosa quadra in panizola, n° 1.

Una amatista bislonga in panizola, n° 1,

Granate quatro in panizola, n° 4.

Un balaso nel mezo della detta corona, n° 1.

Due pietre rose false in panizola, n° 2.

Perle n° sette, cioè quatro bottoni e tre picole, n° 7.

Nella corona di Nostro Signor un zogieleto picolo con tre balasi e quatro perle, cioè tre bottoni et una perla, n° 4.

Una colombina d'oro smaltatta, n° 1.

Dalle parte due pietre rose di crestal, n° 2.

Due paniziole con pietre di pasta azure.

Nelli zii pietre rose di crestal, n° 10.

Dette di pasta azure, n° 5.

Nelle zime quatro pietresine di pasta verde, n° 4.

Due filzete di perle da onza intramezate con margarite false, n° 2.

Al colo di Nostro Signor un fileto di perlete, n° 12.

Φύλλ. 13β. Nel peto del Nostro Signor una pietra bianca falsa bislonga in panizola.

Al colo della Vergine una pietra rubineto in panizola, sotto il detto una pietra rosa falsa.

Nel petto della detta una pietra zafil azuro chiaro in panizola.

A man drita della detta due pietre rose quadre in panizola.

Un zogieleto con tre pietre dette in cuogoletti.

Quatro granatine in panizola et altra rosa falsa in panizola nel mezo del detto.

Sotto il detto un altro zogieleto con una pietra rosa falsa.

Voti di lastra d'oro zutilli disposti sopra il detto quadro n° 39, e due Angeli d'oro dalle parti.

Un diadema atorno il capo della Beata Vergine.

Un frontizo d'argento da zanizero dorato. Nel fondo del detto quadro lastretta d'argento.

1670: a 20 Novembre. Ho ricevuto io D. Giacomo Giuliani Diacono titolare e Sacrestan in S. Marco dal S. Bernardo Tagliapietra custode il quadro della B. V. di Candia in tutto e per tutto come di sopra per dover consignar la dimani alli padre Somaschi della B.V. della Salute.

1670: a di 21 Novembre. Ho ricevuto io D. Giovanni Girolamo Forebi Somasco in nome dal Preposito indisposto dal sopradetto S. Giacomo Giuliani la sudetta Imagine fornita come nel presente Inventario. Ho adetto di mane propendo.

Ε'.

Ἀναφορὰ τοῦ Angelo Venier, πρῴην βικαρίου τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ Ἁγίου Τίτου Χάνδακος, περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ναοῦ καὶ τῆς εἰκόνος. (9 Μαρτίου 1670).

(A.S V.—Procuratia de Supra per la chiesa di S. Marco, B. 79 (80), φύλλ. 83α-84β).

A di 9 Marzo 1670.

Φύλλ. 83α. In confirmità di comandanti di V. E. intorno all' autenticatione delle Reliquie della chiesa cathedrale di Candia portate da me, Angelo Venier, Canonico et Vicario Generale della medessima, et consegnate nel santuario della chiesa di S. Marco di questa dominante, dico primiciamente che per quanto si puo rilevare da una relatione anticha dell' incendio della chiesa cathedrale di S. Tito fatta per Georgio Sclenza e stampata qui a Venezia, l'anno 1546, copia della quale manuscritta si e conservata nell' Archivio nostro, la chiesa preditta di S. Tito fu antichissima metropoli di Candia fabricata da Constantinopolitani et posseduta nel ritto Greco per lungo tempo, pervenuta poi nel rito latino coll' aquisto del Regno da questa Serenissima Republica sotto l'anno 1204 senza mutar il titolo di essa chiesa. Questa essendo restata per divino miracolo incendiata et in manco di due hore riddota tutta in cenere sotto l'anno 1544, ne ritrovate mai scritture o memorie della medessima chiesa anteriori a quel tempo, tenevimo per certo et cosi deve credersi che siano rimaste abbrugiate confirmando di maggiormente da tutti li libri et scritture nostre che principiano solo doppo l'incendio predito quindi è che noi per sola traditione immemorabile habbiamo creduto et venerato dette Sacre Reliquie per quelle che asserimo essere.

Φύλλ. 83β. Non mancano nulla di meno alcune memorie, scritture o libri da quali si può abastanza ricavare la loro autentichezza. Et cominciando prima dall' imagine miracolizissima di nostra Signora intitolata con nome greco Messopanditissa, misser Andrea Cornaro nella sua Historia Candiana, nel libro 7 a karte 54, narra che nel tempo di Constantino detto Copronimo che successe nel imperio constantinopolitano doppo la morte di Leone Isaurio, suo Padre, l'anno 741, fu fatto il 7° Concilio falso constantinopolitano, in cui, a compiacenza del detto Iconomaco et empio Imperatore Copronimo, fu determinato che da tutte le chiese si levassero le sacre Imagine, quel concilio poi fù annulato del 768 sotto il Pontificato di Stefano 3°. In quel tempo dunque delle persecutioni dell' Imagini furono trasportate molte da Constantinopoli in diversi luochi et in particolare in Candia dove ancora vi sono, la maggior parte sono della Gloriosa Vergine Maria Madre di Christo nostro Signore, le quali si vengono nella chiese et in le case private con gran divotione et alcune di esse sono miracolose, come particolarmente quella di S. Tito, cathedral chiesa nella città di Candia, detta da Greci Messopanditissa. Queste sono l'istesse parole dell' historico sopradetto.

Φύλλ. 84α. Come poi sia capitata nella nostra chiesa o per dir meglio a quelli del ritto latino, essendo certamente pittura greca et posseduta da Greci, non habbiamo alcuna memoria immaginabile in carta, ben si per traditione, cosi da Greci come da latini, comunemente vien asserito, che doppo molte ribellione suscitate da quelli del ritto greco in Candia, finalmente nell' ultima ribellione hanno giurato sopra questa Imagine una fidelta perpetua a S. Serenità, e per avra del lovo fedele vassallagio et in signum perpetui federis hanno dato alli latini questa benedeta Imagine chiamata da quella volta Messopanditissa, che in Italiano significa Mediatrice, volendo inferire che la medessima si habbi frapposto a quella unione pacifica. In memoria di che l'eccelentissimo Senato per più parti ha obbligato perpetuamente il protopapa et protopsalta per nome di tutti li Greci venir a levar processionalmente dalla medessima Chiesa ogni martidi quella Imagine et portarla in piazza avanti la porta di S. Marco et ivi far il laudo di S. Serenità; doppo di che si portava in diverse Chiese greche a celebrar messe per voti di particolari, dando per ogni messa d'elemosina centimo uno che si spartiva tra essi et la Chiesa medessima et nel tornar a riponerla entrando per la porta della Cathedrale cantavano ancora il laudo di Monsignore Arci-

Φύλλ. 84β. vescovo, il, che sempre hanno inalterabilmente osservato fino

mai a gli ultimi giorni della resa di quella Piazza. Avertendo pero che questa Icona era in tolla nuda senza un minimo ornamento d'oro o d'argento, ma col progresso di tempo à pocco à pocco ed con voti di christiani et danari della nostra chiesa arrichita et ornata in quella forma che si vede al presente...

RÉSUMÉ

L'icône, transportée de Crète en 1669, est conservée aujourd'hui dans l'église Santa Maria della Salute, à Venise. Une brève notice lui avait été consacrée par *G. Gerola,* (Monumenti veneti dell'isola di Creta, p. 302), concernant les conditions de son arrivée en Italie et sa mise en place sur le maître-autel de l'église venitienne.

L'auteur, à l'aide des documents conservés aux Archives et aux bibliothèques de Venise, essaie de retracer l'histoire de l'icône crétoise à qui la tradition attribue une haute antiquité.

Les principales pièces consultées sont les suivantes:

1) Copie du «Libro degli Ordini», en date du 15 Avril 1515, sur la procession de l'icône: La procession avait lieu, dans la ville de Candie, tous les mardis; le clergé orthodoxe ainsi que le protopapa et protopsalte étaient tenus à la suivre – sauf permission expresse du Duc de Crète – sous peine d'amende de 4 hyperpères pour chacune de leurs absences.

2) Deux documents signés par l'archevêque latin de Candie, *Giovanni Querini,* en date du 28 Août 1659 et 16 Mai 1662. L'archevêque ordonne au chanoine Angello Sagredo, trésorier de la cathédrale de Candie, la préparation pour l'icône d'une couronne et d'une plaque de recouvrement en or.

3) Inventaire dressé par le sacristain de l'église Santa Maria della Salute des ex-votos (plaques d'or et pierres précieuses) qui décoraient l'icône au moment de sa déposition dans l'église venitienne.

4) Rapport d'Angelo Venier, ex- chanoine et vicaire général de la cathédrale de Saint Tite de Candie, fait à la demande du Sénat de Venise, en date du 9 Mars 1670, sur l'antiquité de reliques crétoises rapportées à Venise. Après consultation du livre de *Giorgio Sclenza* «*Dell'incendio della chiesa cathedrale di S. Tito*» edité à Venise, en 1546, le chanoine donne les renseignements qu'il y a recueilli: l'icône aurait été cédée par les Crétois aux Latins après la longue rebellion de Callergis et pour sceller la paix entre ce dernier et les Venitiens. Le surnon de *Messopanditissa* que les documents italiens traduisent par «*Mediatrice*» aurait été attribué à la Vierge à cette occasion. Suivent les renseignements sur la procession de l'icône, sur sa vénération par les Latins et les Grecs, sur le grand nombre des ex-votos, renseignements qu'on connaît déjà par les pièces d'archives précédentes.

L'auteur arrive aux conclusions suivantes:

1) L'icône fut l'objet d'une grande vénération en Crète: le souci des

autorités Venitiennes a régler minutieusement les détails de la procession, l'obligation du clergé orthodoxe à y prendre part, le soin de l'archevêque latin pour sa parure en témoignent. Il en ressort d'autre part que les revenus assurés à l'église latine par les dons faits à l'icône par les fidèles Crétois devaient être appréciables.

2) L'étymologie du surnom de Messopanditissa, donnée par les pièces d'archives (toutes tardives) est inacceptable. L'adjectif désigne, en dialecte crétois, celui qui habite à l'intérieur d'une région. Il est probable que le surnom a été attribué à la Vierge d'après la localité où elle fut adorée à l'exemple de Mouchliotissa, Katapoliani etc.

3) Le document le plus ancien sur la procession de l'icône date du 4 Juillet 1379 mais à cette époque l'icône était déjà vieille et vénérée. La date de 1264 où elle fut cédée aux Latins, quoique attestée par des pièces tardives, doit être acceptée comme un terminus post quem.

*

Ὁ Ἀκαδημαϊκός κ. **Ἀναστ. Ὀρλάνδος** ἀνακοίνωσε τὴν ὡς ἄνω ἐργασίαν διὰ τῶν κάτωθι.

Ἡ λαμπρά, παλαιά, ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ μαθήτριά μου, Δνὶς Μαρία Θεοχάρη, εἶχε καὶ ἄλλοτε ἀσχοληθῆ μὲ ἔργα βυζαντινῆς τέχνης, εὑρισκόμενα σήμερον εἰς Βενετίαν. Πρὸ ἔτους ἐδημοσίευσεν εἰκόνα τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων, φέρουσαν μάλιστα καὶ τὴν προσωπογραφίαν ἑνὸς ἐκ τῶν Καντακουζηνῶν. Τῆς εἰκόνος ταύτης καθώρισε τὴν προέλευσιν ἐκ τῆς πάλαι ποτὲ ἀκμαίας μονῆς Παναγίας τῆς Ἀρτωκοστᾶς ἐν Κυνουρίᾳ.

Ἐν τῇ σήμερον ἀνακοινουμένῃ μελέτῃ, ἡ Δνὶς Θεοχάρη παρουσιάζει ἑτέραν βυζαντινὴν ἐν Βενετίᾳ ἀποκειμένην εἰκόνα, τὴν καλουμένην ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν Παναγίαν τῆς Ὑγείας, ἥτις εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ παλλάδιον τοῦ Χάνδακος τῆς Κρήτης, ἡ Παναγία ἡ Μεσοπαντίτισσα.

Ἡ Δνὶς Θεοχάρη, χάρις εἰς καρποφόρους ἐρεύνας εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας καὶ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας Μαρκιανὴν καὶ Correr, συνέλεξε πληροφορίας, αἵτινες μᾶς διαφωτίζουν ἐπαρκῶς περὶ τῆς ἱστορίας τῆς «θαυματουργοῦ» θεωρουμένης ταύτης εἰκόνος, ὡς λ.χ. τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν λιτανείαν τῆς εἰκόνος ἐν Χάνδακι καθ' ἑκάστην Τρίτην ἢ περὶ τοῦ πλήθους, ὅπερ συνωθεῖτο πέριξ τῆς εἰκόνος κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν μεγάλων ἑορτῶν, περὶ τῶν πλουσίων ἀναθημάτων τὰ ὁποῖα ἐκόσμουν τὴν εἰκόνα της κλπ. Συνδυάζουσα ἡ συγγραφεὺς τὰς ἐκ τῶν ἀρχείων εἰδήσεις πρὸς τὰς διατηρουμένας παραδόσεις συνάγει πιθανὰ συμπεράσματα διὰ τὴν χρονολόγησιν τῆς εἰκόνος καὶ διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιθέτου τῆς Θεοτόκου Μεσοπαντιτίσσης.

Ἡ Εἰκὼν τῆς Μεσοπαντιτίσσης μετὰ τὸν καθαρισμόν.

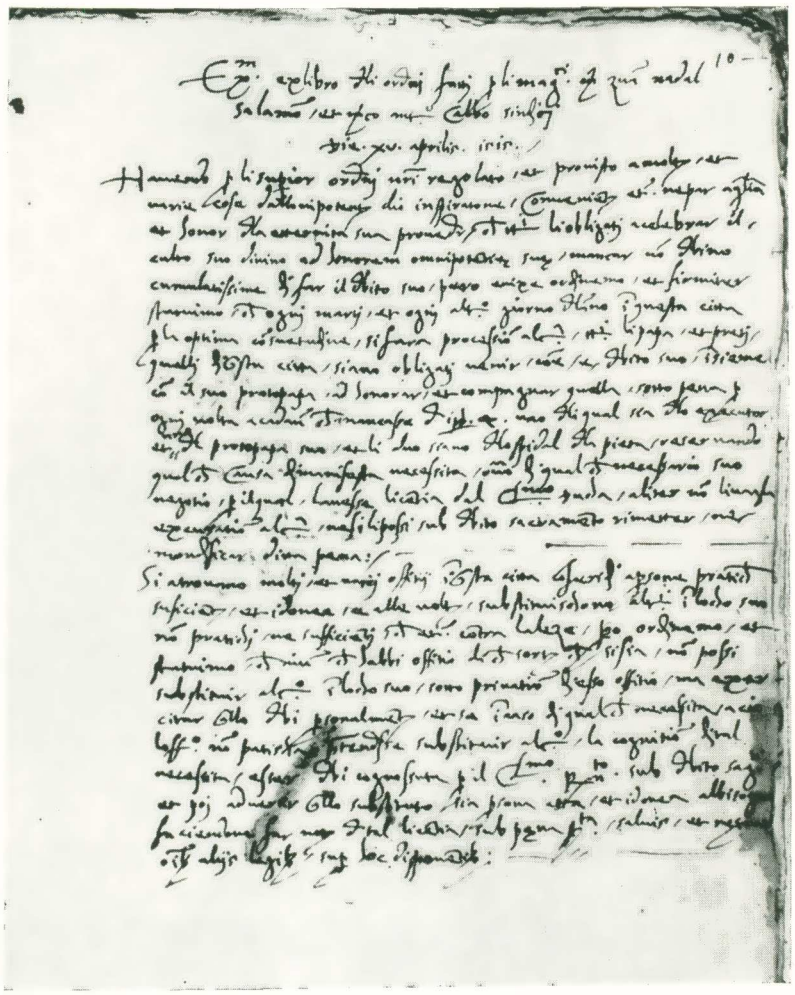

Τὸ ὑπ' ἀρ. Α' ἔγγραφον.

A.S.V.— Procuratoria de supra per jus patroni, B. 142, Proc. 295, fasc. 1, φύλλ. 10α.

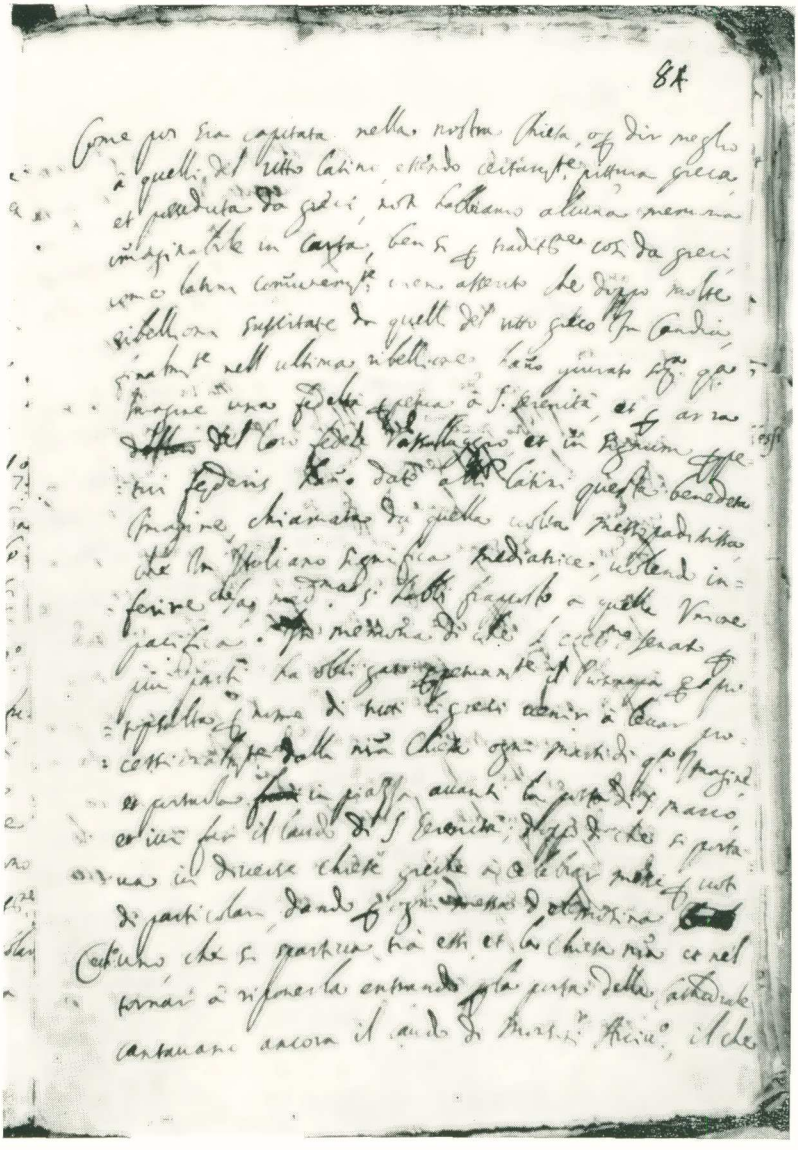

Τὸ ὑπ' ἀρ. Ε' ἔγγραφον.

A.S.V.— Procuratia de supra per la chiese di S. Marco, B. 79 (80) φύλλ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 12ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1961

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΙΩΑΝΝ. ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΥ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ἀρχομένης τῆς συνεδρίας ὁ **Πρόεδρος** ἀγγέλλει ὅτι τῇ 24ῃ Αὐγούστου ἐ.ἔ. ἀπεβίωσεν ἐν Ψυχικῷ ὁ **Ἰωάννης Βογιατζίδης,** ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Πανεπιστημίου.

Ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ μετὰ τὰς Πανεπιστημιακὰς σπουδάς του μετέβη εἰς τὸ Μόναχον ἐπιδοθεὶς εἰς εἰδικὰς σπουδὰς πλησίον τοῦ Heisenberg. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα ὑπηρέτησεν ὡς ἐκπαιδευτικὸς λειτουργός, εἶτα δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1911 διετέλεσε συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς γλώσσης μέχρι τοῦ 1926, καθ' ὃ διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Πανεπιστημίου, τοῦ ὁποίου δὶς διετέλεσε Πρύτανις. Ἐδημοσίευσεν ἀρκετὰς ἀξιολόγους πραγματείας καὶ συγγράμματα. Ἐξελέγη ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῇ 12ῃ Ἰουνίου 1947.

Ἡ Ἀκαδημία ἐξεπροσωπήθη εἰς τὴν κηδείαν του διὰ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως αὐτῆς κ. Ἀναστ. Ὀρλάνδου, καταθέσασα εἰς τὸν νεκρὸν στέφανον δάφνης.

Παρακαλῶ, ὅπως, ἐγειρόμενοι, τηρήσωμεν σιγὴν 1 λεπτοῦ εἰς τιμὴν τῆς μνήμης τοῦ ἐκλιπόντος ἀνδρός.

ΚΥΡΩΣΙΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ

Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ **Προέδρου** ὅτι διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος, ἐκδοθέντος τῇ 19 Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. καὶ δημοσιευθέντος εἰς τὴν Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως τῇ 29ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐ.ἔ., ἐκυρώθη ἡ ἐκλογὴ τοῦ κ. **Καρόλου Ἀλεξανδρίδου,** ὁμοτίμου καθηγητοῦ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης, ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας ἐν τῇ Τάξει τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν.

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΩΝ ΦΑΚΕΛΩΝ

Ἐνεκρίθη κατὰ τὴν ἰδιαιτέραν συνεδρίαν τῆς Ὁλομελείας ἡ κατάθεσις ἐν τῷ Ἀρχείῳ τῆς Ἀκαδημίας ἐσφραγισμένων φακέλων ὑπὸ τῶν κάτωθι, κατόπιν σχετικῆς αἰτήσεως αὐτῶν: 1) Κ. Κωσταντακοπούλου, 2) Δημ. Τσουκαλᾶ, 3) Σ. Μελᾶ, 4) Κ. Κωστοβασίλη.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΜΗ ΜΕΛΟΥΣ

ΒΙΟΧΗΜΕΙΑ.— Ἐπίδρασις τῶν ὁρμονῶν (προγεστερόνης - οἰστραδιόλης) ἐπὶ τῶν πρωτεϊνῶν κυοφορούντων κονίκλων*, *ὑπὸ* ***Γ. Π. Χ. Τσουτσουλοπούλου*** *καὶ* ***Ἀ. Β. Κοβάτση**.*** Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Γεωργ. Ἰωακείμογλου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον τὸ ἐρευνητικόν τμῆμα τῆς ἡμετέρας κλινικῆς ἀπασχολεῖ τὸ πρόβλημα τῶν ἀναιμιῶν τῆς κυήσεως. Εἶναι γνωστὴ ἡ συχνότης μὲ τὴν ὁποίαν ἐμφανίζονται αἱ ἀναιμίαι τῆς κυήσεως, αἱ ὁποῖαι εἴς τινας περιπτώσεις εἶναι βαρύταται καὶ ἐπιφέρουν ἀνυπερβλήτους δυσκολίας εἰς τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τῆς κυήσεως. Ἰδιαιτέρα κατεύθυνσις ἐδόθη εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἔρευναν ἡ ἀναζήτησις ὑπαρχούσης σχέσεώς τινος τῶν ἀναιμιῶν μὲ ὁρμονικοὺς παράγοντας, τόσον ἀπὸ πλευρᾶς παθογενέσεως, ὅσον καὶ θεραπευτικῆς. Ἀφορμὴν εἰς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἔδωσεν ἡ παρατήρησις τοῦ πρώτου ἐξ ἡμῶν, τοῦ καθηγητοῦ Γ. Τσουτσουλοπούλου (1, 2), καθ' ἣν εἰς ὡρισμένας βαρείας περιπτώσεις ἀναιμιῶν τῆς κυήσεως, ὅπου ὅλα τὰ γνωστὰ αἱμοποιητικὰ μέσα (σίδηρος, βιταμίνη B 12, φολικὸν ὀξὺ κ.λπ.) δὲν ἔδωσαν πάντοτε ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, ἡ χορήγησις οἰστρογόνων εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μερικὴν μὲν ἀλλὰ ταχεῖαν ἄρσιν τῆς ἀναιμίας διὰ τῆς ἀνυψώσεως σημαντικῶς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρυθροκυττάρων καὶ τῆς αἱμοσφαιρίνης (1, 2). Κατόπιν τούτου ἐγένοντο προσπάθειαι νὰ προκληθῇ καὶ θεραπευθῇ ἡ ἀναιμία τῆς κυήσεως ἐγκύων κονίκλων διὰ ὁρμονικῶν σκευασμάτων, λόγῳ δὲ τῶν μὴ ἱκανοποιητικῶν εἰσέτι ληφθέντων ἀποτελεσμάτων τὰ πειράματα συνεχίζονται πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὴν ἔρευναν

---

* Ἐρευνητικὸν πρόγραμμα ἐκτελούμενον δαπάναις τοῦ Βασιλικοῦ Ἱδρύματος Ἐρευνῶν (Ἀριθ. Φακ. Β.Ι.Ε. 201) ἀπὸ τῆς 15ης Νοεμβρίου 1959 εἰς τὸ Βιοχημικὸν ἐργαστήριον τῆς Κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

** G. TSOUTSOULOPOULOS and A. KOVATSIS, The effect of hormones (Progesterone and Oestradiol) on blood proteins of pregnant rabbits.

ταύτην καὶ ἐντὸς τοῦ γενικωτέρου θέματος «Ὁρμόναι καὶ αἱμοποίησις» μελετῶνται πειραματικῶς ἐπὶ κονίκλων καὶ οἱ πιθανοὶ παράγοντες, οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν αἱμοποίησιν ἐν σχέσει μὲ τὰς ὁρμόνας, ὥστε νὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ μελέτη τοῦ αἱμοποιητικοῦ συστήματος κατὰ τὴν κύησιν.

Ἤδη παρουσιάζομεν τὰ πορίσματα ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὁρμονῶν ἐπὶ τῶν λευκωμάτων τοῦ αἵματος ὡς καὶ τῶν κλασμάτων αὐτῶν ἐπὶ κυοφορούντων κονίκλων. Εἶναι γνωστὴ ἡ σχέσις τῶν πρωτεϊνῶν πρὸς τὸ αἱμοποιητικὸν σύστημα, δοθέντος ὅτι ἓν ἐκ τῶν δύο συστατικῶν τῆς αἱμοσφαιρίνης εἶναι μία πρωτεΐνη, ἥτις κατατάσσεται μεταξὺ τῶν γλοβουλινῶν. Διὰ νὰ ἔχωμεν περισσότερον συγκεκριμένα ἀποτελέσματα ἐμελετήσαμεν τὴν δρᾶσιν τῆς προγεστερόνης καὶ οἰστραδιόλης ἐπὶ τοῦ πρωτεϊνογράμματος ἐγκύων κονίκλων. Ἐκ τῆς προσιτῆς εἰς ἡμᾶς βιβλιογραφίας, ἀναφέρομεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν πρωτεϊνῶν καὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὁρμονῶν ἐπ' αὐτῶν.

ΠΡΩΤΕΪΝΑΙ ΑΙΜΑΤΟΣ

Ὡς γνωστόν, ποσοστὸν 80% περίπου τοῦ στερεοῦ ὑπολείμματος τοῦ αἵματος ἀποτελεῖται ἐκ πρωτεϊνῶν. Τὸ πλάσμα τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἀραιὸν πρωτόπλασμα περιέχει πολύπλοκον μεῖγμα πρωτεϊνῶν, διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ὁποίων ἔχουν προταθῆ διάφοροι τρόποι. Διὰ τῆς καθιζήσεως ἐπιτυγχάνεται ὁ διαχωρισμὸς τῶν πρωτεϊνῶν ἀπὸ τὸ πλάσμα. Αἱ πρωτεΐναι τοῦ πλάσματος εἶναι κυρίως ἀλβουμίναι, γλοβουλίναι, ἰνωδογόνον καὶ συνεζευγμέναι πρωτεΐναι. Πρὸ 20 ἐτῶν ὁ Tizelius διεχώρισε δι' ἰδίας αὐτοῦ μεθόδου, τῆς ἠλεκτροφορήσεως, τὰς γλοβουλίνας εἰς α, β, γ γλοβουλίνας, αἱ ὁποῖαι παριστοῦν διάφορα κλάσματα γλοβουλινῶν. Ἀργότερον ἀπεδείχθη, ὅτι ὑπάρχουν δύο α-γλοβουλίναι, πέντε β-γλοβουλίναι καὶ δύο γ-γλοβουλίναι, ἐνῷ σήμερον διὰ παραλλαγῆς τῆς κλασσικῆς μεθόδου τοῦ Tizelius ἐπετεύχθη ὁ διαχωρισμὸς τῶν πρωτεϊνῶν τοῦ αἵματος εἰς περισσότερα τῶν 20 κλασμάτων. Εἰς τὸν ὀρὸν τοῦ αἵματος ἐλλείπει τὸ ἰνωδογόνον, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ ὀροῦ ἐμφανίζονται μικρὰ ποσὰ πρωτεΐνης, πιθανῶς προερχομένης ἐκ τῆς διασπάσεως τοῦ ἰνωδογόνου τῆς ἰνωδογονογλοβουλίνης. Αἱ συνεζευμέναι πρωτεΐναι εἶναι κυρίως νουκλεοπρωτεΐδαι, γλυκοπρωτεΐδαι, μεταλλοπρωτεΐδαι, λιποπρωτεΐδαι καὶ ἄλλαι μικταὶ λιπογλυκοπρωτεΐδαι καὶ λιπονουκλεοπρωτεΐδαι.

Ἡ σύνθεσις τῶν πρωτεϊνῶν εἰς τὸν ζῶντα ὀργανισμὸν ἐπιτελεῖται συνεχῶς, συνεχίζεται δὲ καὶ εἰς τὰ νήστεα ζῷα· αἱ πρῶται ὕλαι ὅμως εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην προέρχονται ἀπὸ τὴν ὑδρόλυσιν μικροτέρας σημασίας πρωτεϊνῶν. Πολλοὶ δέχονται ὅτι ἡ πεπτιδικὴ σύνθεσις τῶν πρωτεϊνῶν γίνεται διὰ διαμέσου σχηματισμοῦ φωσφορυλιωμένων ἀμινοξέων ὡς καὶ ἀκετυλιωμένων. Εἰς φυσιολογικὰς καταστάσεις ἡ πυκνότης τῶν πρωτεϊνῶν τοῦ αἵματος διατηρεῖται σταθερά, ἐνῷ εἰς παθολογικὰς μετα-

βάλλεται τόσον τὸ ὁλικὸν ποσόν, ὅσον καὶ ἡ σχέσις τῶν διαφόρων κλασμάτων αὐτῶν.

Ἐξαιρέσει τοῦ ἰνωδογόνου τὸ ὁποῖον ἔχει εἰδικὴν ἀποστολήν, ὅπως εἶναι ἡ πῆξις διὰ τὴν ἀπόφραξιν διαρραγέντων ἀγγείων, αἱ ὑπόλοιποι πρωτεῖναι ρυθμίζουν τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ ὕδατος, τὸν σχηματισμὸν προστατευτικῶν σωμάτων καὶ ἀντισωμάτων, τὴν διατήρησιν τοῦ ph εἰς σταθερὰ ὅρια καὶ πολλὰς ἄλλας λειτουργίας.

Πολλοὶ παράγοντες δροῦν ἐπὶ τοῦ ἀναβολισμοῦ καὶ καταβολισμοῦ τῶν πρωτεϊνῶν καὶ ἓν πολύπλοκον σύστημα ὁρμονῶν λαμβάνει μέρος εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς πυκνότητος τῶν πρωτεϊνῶν τοῦ αἵματος. Προσέτι καὶ αἱ πρωτεῖναι παίζουν ρόλον τινὰ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐνδοκρινολογικοῦ συστήματος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ρύθμισιν τῶν ἐκκρίσεων τῶν ἐνδοκρινῶν ἀδένων (3). Ἡ ἐπίδρασις λοιπὸν εἶναι ἀμοιβαία, οὕτω δὲ συχνάκις δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ διακρίνωμεν τὸ αἴτιον ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀλληλεπιδράσεως ὁρμονῶν ἐπὶ τῶν πρωτεϊνῶν καὶ ἀντιστρόφως. Ἡ ἐπίδρασις τῶν ὁρμονῶν ἐπὶ τῶν πρωτεϊνῶν ἔχει γίνει ἀπὸ μακροῦ ἀντικείμενον ἐρευνῶν. Οὕτω εὑρέθη, ὅτι τὰ κορτικοειδῆ προκαλοῦν ὑποπρωτεϊναιμίαν λόγῳ γλυκονεογενέσεως (ἐκ πρωτεϊνῶν).

Ἡ τεστοστερόνη (4) καὶ ἡ αὐξητικὴ ὁρμόνη (5, 6 σωματοτροπίνη) ἐξασκοῦν ἀναβολικὴν ἐπὶ τῶν πρωτεϊνῶν δρᾶσιν, ἐνῷ ἡ οἰστραδιόλη (7) ἐπιφέρει πτῶσιν αὐτῶν. Τὰ 11 καὶ 17-ὀξυγονωμένα κορτικοειδῆ ἐλαττώνουν τὸν ἀναβολισμὸν τῶν πρωτεϊνῶν, ἐνῷ αὐξάνουν τὸν καταβολισμὸν τοῦ πρωτοπλάσματος (8), ἐν ἀντιθέσει μὲ τὰ ἀνδρογόνα στερινοειδῆ (π.χ. τεστοστερόνη), τὰ ὁποῖα ἐξουδετεροῦν τὴν καταβολικὴν ἐνέργειαν τῶν 11 καὶ 17-κορτικοειδῶν (9). Ἡ χορήγησις τῆς κορτιζόνης προκαλεῖ αὔξησιν τῶν ὁλικῶν λευκωμάτων (10, 11).

Ὁ θυρεοειδὴς ἀδὴν μετέχει εἰς τὸν καταβολισμὸν τῶν πρωτεϊνῶν, ἐνεργοποιῶν τὴν ὀξειδάσην τῶν ἀμινοξέων. Ὑπερλειτουργία λοιπὸν τούτου ἐπιφέρει ἐλάττωσιν τούτων, ἐνῷ ἡ θυρεοειδεκτομὴ ἐπιφέρει κυρίως αὔξησιν τῶν γλοβουλινῶν καὶ τοῦ ὁλικοῦ ποσοῦ τῶν πρωτεϊνῶν. Ἡ παραθορμόνη ὡσαύτως αὐξάνει τὸν καταβολισμὸν τῶν πρωτεϊνῶν (19). Ἐν συμπεράσματι τὰ μὲν ἀνδρογόνα στερινοειδῆ, αὐξητικὴ ὁρμόνη καὶ κορτιζόνη, προκαλοῦν ἀναβολισμὸν τῶν πρωτεϊνῶν, τὰ δὲ 11 καὶ 17-ὀξυγονωμένα κορτικοειδῆ, οἰστραδιόλη, θυροξίνη καὶ παραθορμόνη καταβολισμὸν αὐτῶν.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ὁρμονῶν ἐπὶ τῶν πρωτεϊνικῶν κλασμάτων ἔχει ὀλίγον μελετηθῆ, ὅσον τουλάχιστον ἠδυνήθημεν νὰ διαπιστώσωμεν ἐκ τῆς προσιτῆς εἰς ἡμᾶς βιβλιογραφίας. Οὕτω, ὡς ἔδειξεν ὁ Foster (12), χορήγησις κορτιζόνης καὶ ACTH ἐπιφέρει πτῶσιν τῶν γλοβουλινῶν. Ἡ χορήγησις ἰνσουλίνης προκαλεῖ αὔξησιν τῶν α2-γλοβουλινῶν, ἐνῷ αἱ γ-γλοβουλίναι ἐλαττοῦνται κατόπιν χορηγήσεως ὑδροκορτιζόνης (13).

Ἡ ὑποφυσεκτομὴ συνοδεύεται ὑπὸ μεγάλης πτώσεως τῶν ἀλβουμινῶν μὲ ταυ-

τόχρονον αὔξησιν τῶν γλοβουλινῶν. Ὁ P. Pots (14), μελετῶν τὴν ἐπίδρασιν τῆς βενζοϊκῆς οἰστραδιόλης ἐπὶ τοῦ πρωτεϊνογράμματος κυνῶν, εὗρεν, ὅτι αὕτη κατ' ἀρχὰς ἐπιφέρει, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐλάττωσιν τοῦ ὁλικοῦ λευκώματος καὶ τῶν α καὶ β-γλοβουλινῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ αὔξησιν τῶν ἀλβουμινῶν· συνεχιζομένης ὅμως τῆς χορηγήσεως τῆς οἰστραδιόλης ἐμφανίζεται μία ἀντίστροφος μεταβολὴ μὲ ἐπιστροφὴν εἰς τὰ φυσιολογικὰ πλαίσια. Ἀξιοπερίεργον εἶναι ὅτι γ-γλοβουλίνη παραμένει σχεδὸν σταθερὰ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πειράματος, ὡς καὶ ἡμεῖς διεπιστώσαμεν.

Κατὰ τὴν φυσιολογικὴν κύησιν τῆς γυναικός, αἱ μὲν ἀλβουμίναι καὶ γ-γλοβουλίναι ἐλαττοῦνται, ἐνῷ αὐξάνουν αἱ α2 καὶ β-γλοβουλίναι (15, 16, 17, 18).

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

Τὰ πειράματα ἡμῶν ἐγένοντο ἐπὶ ἐγκύων κονίκλων, τῶν ὁποίων, ὡς γνωστόν, ἡ κύησις διαρκεῖ 30 - 32 ἡμέρας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κονίκλων εἰς τοὺς ὁποίους ἐτερματίσθησαν ἐπιτυχῶς τὰ πειράματά μας ἀνῆλθεν εἰς δέκα (10), ἐνῷ οἱ χρησιμοποιηθέντες πρὸς τοῦτο ἀνῆλθον εἰς δέκα ἓξ (16). Ὁ μεγάλος ἀριθμὸς ἀπολεσθέντων πειραματοζῴων ὀφείλεται εἰς τὴν δυσκολίαν ἐγκαταστάσεως κυήσεως καὶ εἰς θανάτους αὐτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πειράματος. Οἱ χρησιμοποιηθέντες κόνικλοι ἦσαν ἡλικίας 6 - 8 μηνῶν, βάρους 1,8 - 2,7 kgr. Οὗτοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ κονικλοτροφεῖον τοῦ Δημοσίου Μαιευτηρίου Θεσσαλονίκης (Μαιευτικὴ - Γυναικολογικὴ Κλινικὴ Πανεπιστημίου) καὶ διετρέφοντο κανονικῶς ἐπὶ 15 ἡμέρας, ἐνῷ συγχρόνως ἐξητάζοντο αἱματολογικῶς, ἵνα εὑρεθῇ ὁ μέσος ὅρος τῶν πρὸ τοῦ πειράματος τιμῶν τῶν διαφόρων στοιχείων τοῦ αἵματος.

Ἡ χορήγησις τῶν ὁρμονῶν ἤρχιζε μετὰ πάροδον 8 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς κυήσεως. Ἐπὶ δέκα ἓξ (16) συνεχεῖς ἡμέρας ἐχορηγοῦντο ἐνδομυϊκῶς εἰς ἕκαστον κόνικλον 5 mgr προγεστερόνης (Lutorm)[1], ἐνῷ ἀπὸ τὴν 24ην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς κυήσεως καὶ μέχρι πέρατος αὐτῆς ἐχορηγοῦντο ἡμερησίως 1 mgr διπροπιονικῆς οἰστραδιόλης (Ovocycline)[1]. Ἀπεφασίσαμεν νὰ χορηγήσωμεν τὸ ἀνωτέρω σχῆμα ὁρμονῶν καὶ κατὰ τὴν προαναφερθεῖσαν σειράν, ἵνα μιμηθῶμεν τὴν κατὰ τὴν κύησιν τῆς γυναικὸς ἐπερχομένην ὁρμονικὴν κατάστασιν. Αἱ αἱμοληψίαι ἐξετελοῦντο ἀνὰ πενθήμερον διὰ παρακεντήσεως τῆς καρδίας, ὥστε νὰ λαμβάνεται ἀρκετὴ ποσότης αἵματος. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πειράματος ἐδίδετο ἰδιαιτέρα φροντὶς εἰς τὴν καλὴν διατροφὴν τῶν πειραματοζῴων, ἵνα ἀποφευχθοῦν μεταβολαὶ τῶν πρωτεϊνῶν λόγῳ ἐξωγενῶν διαιτητικῶν παραγόντων. Εἰς ἕκαστον πειραματόζῳον

[1] Εὐχαριστοῦμεν θερμῶς τὴν Ἑταιρείαν CIBA διὰ τὴν δωρεὰν χορήγησιν σκευασμάτων οἰστρογόνων (Ovocycline), ὡς καὶ τὴν Ἑταιρείαν «ΧΡΩΠΕΙ» Α.Ε. διὰ τὴν χορήγησιν σκευασμάτων προγεστερόνης (Lutorm) πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν πειραμάτων μας.

ἐγένοντο προσδιορισμοὶ ἠλεκτροφωτομετρικῶς τῶν ὁλικῶν πρωτεϊνῶν ὡς καὶ τῶν διαφόρων κλασμάτων αὐτῶν διὰ ἠλεκτροφορήσεως. Οἱ προσδιορισμοὶ ἐγένοντο εἰς διπλοῦν καὶ ἐκ τούτων ἐλαμβάνετο ὁ μέσος ὅρος.

Περιγράφομεν κατωτέρω τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιδράσεως τῆς ὠχρίνης καὶ τῶν οἰστρογόνων ἐπὶ τῶν ὁλικῶν πρωτεϊνῶν καὶ ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστου κλάσματος αὐτῶν καὶ δίδομεν τὰς πιθανὰς ἐξηγήσεις διὰ τὰς κατωτέρω μεταβολάς.

1) Ἐπίδρασις τῆς ὠχρίνης καὶ τῶν οἰστρογόνων ἐπὶ τῶν ὁλικῶν λευκωμάτων.

Πρὸς μελέτην τῆς ἐπιδράσεως τῶν προαναφερθεισῶν ὁρμονῶν ἐπὶ τῶν ὁλικῶν πρωτεϊνῶν προέβημεν εἰς τὴν μέτρησιν τῶν ὁλικῶν πρωτεϊνῶν ἑκάστου πειραματοζῴου πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς χορηγήσεως τῶν ὁρμονῶν. Ἀκολούθως προέβημεν εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τῆς κυήσεως καὶ μετὰ ὀκταήμερον εἰς τὴν χορήγησιν τῶν ὁρμονῶν κατὰ τὸ προαναφερθὲν σχῆμα.

Κατωτέρω παρατίθενται συγκεντρωτικῶς τὰ ἀποτελέσματα τῶν μετρήσεων τούτων.

ΟΛΙΚΑ ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ ΕΙΣ ΓΡΑΜΜΑΡΙΑ %

Α/Α	Πρὸ τοῦ πειράματος	5η ἡμέρα κυήσεως	10η ἡμέρα κυήσεως	15η ἡμέρα κυήσεως	20η ἡμέρα κυήσεως	25η ἡμέρα κυήσεως	30η ἡμέρα κυήσεως	Παρατηρήσεις
	Ἡμερησία χορήγησις		5 mg Προγεστερόνης			1 mg Οἰστρογόνων		
1	6,8	7,2	6,1	6,1	6,0	6,1	6,7	Πειραματόζωα
2	5,9	5,2	5,1	5,0	5,2	5,0	6,0	
3	6,4	5,8	5,8	6,0	6,1	6,0	6,6	
4	5,6	4,8	4,9	5,0	4,9	5,0	5,4	
5	6,2	5,6	5,6	5,8	5,8	5,9	6,2	
6	6,8	5,8	5,9	5,7	5,9	5,9	6,7	
7	6,1	5,6	5,7	5,6	5,8	5,6	6,6	
8	6,1	5,2	5,1	5,2	5,0	5,2	5,9	
9	6,0	4,9	5,0	5,0	4,9	5,1	4,9	Μάρτυρες
10	5,8	4,6	4,5	4,6	4,7	4,6	4,5	

Εἰς τὰ ὑπ' ἀριθμ. 9 καὶ 10 πειραματόζωα δὲν ἐχορηγοῦντο ὁρμόναι διὰ νὰ

χρησιμεύσουν ὡς μάρτυρες. Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελέσματα ἐπεξειργάσθημεν στατιστικῶς καὶ εὕρομεν τὰ κάτωθι:

Πειραματόζῳα		*Μάρτυρες*	
M πρὸ πειράματος	= 6,30 ± 0,40 gr %	M πρὸ πειράματος	= 5, 9 ± 0,10 gr %
M 10ης ἡμέρας	= 5,60 ± 0,40 gr %	M 10ης ἡμέρας	= 4,75 ± 0,25 gr %
M 25ης ἡμέρας	= 5,55 ± 0,40 gr %	M 25ης ἡμέρας	= 4,85 ± 0,25 gr %
M 30ης ἡμέρας	= 6,18 ± 0,62 gr %	M 30ης ἡμέρας	= 4,70 ± 0,20 gr %

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηροῦμεν ὅτι ἡ κατὰ τὴν κύησιν πτῶσις τῶν λευκωμάτων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μὲν τῆς ὠχρίνης οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἐπίδρασιν ὑφίσταται, ἐνῷ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν οἰστρογόνων ταῦτα τείνουν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰ πρὸ τοῦ πειράματος ὅρια. Τὰ πειραματόζῳα εἰς τὰ ὁποῖα οὐδεμία ὁρμόνη ἐχορηγήθη παρουσίασαν συνεχῆ σχεδὸν πτῶσιν τῶν λευκωμάτων. Ταῦτα φαίνονται σαφῶς εἰς τὴν κατωτέρω καμπύλην.

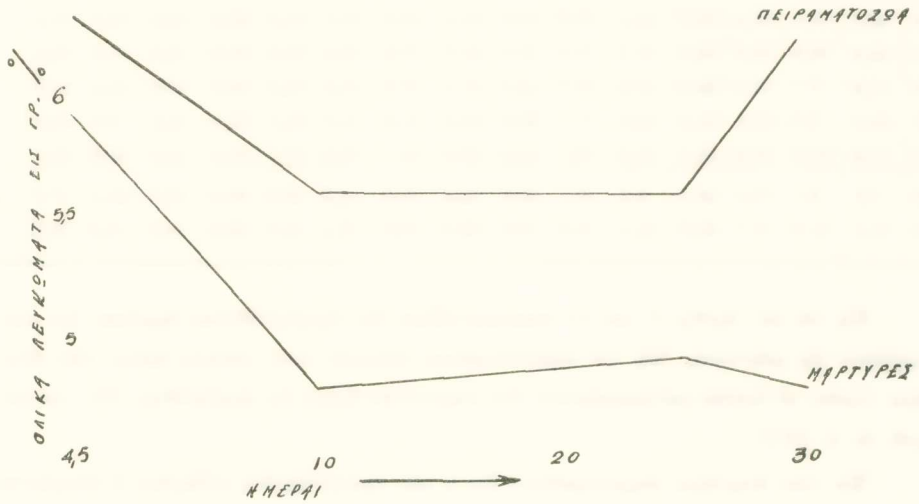

2) Ἐπίδρασις τῆς ὠχρίνης καὶ οἰστρογόνων ἐπὶ τῶν πρωτεϊνικῶν κλασμάτων.

Κατόπιν τῶν ἀνεφερθέντων ἀποτελεσμάτων τὰ ὁποῖα θὰ πρέπῃ νὰ θεωρηθοῦν, ὅτι εἶναι ἀντίθετα τῶν προβλεπομένων διὰ τοὺς μὴ ἐγκύους κονίκλους, διότι, τὰ οἰστρογόνα προκαλοῦν, ὡς γνωστόν, ἐλάττωσιν τῶν πρωτεϊνῶν, ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ ἐπεκτείνωμεν τὴν ἔρευνάν μας μελετῶντες τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὁρμονῶν ἐπὶ τῶν πρωτεϊνικῶν κλασμάτων. Ἡ χρησιμοποιηθεῖσα τεχνικὴ καὶ τὸ σχῆμα χορηγήσεως

ὁρμονῶν ἦσαν τὰ αὐτὰ μὲ τὸ ἐφαρμοσθὲν εἰς τὰς ὁλικὰς πρωτεΐνας. Τὰ πρωτεϊνικὰ κλάσματα προσδιωρίσθησαν δι' ἠλεκτροφορήσεως. Κατωτέρω ἀναφέρονται συγκεντρωτικῶς τὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΡΩΤΕΪΝΙΚΩΝ ΚΛΑΣΜΑΤΩΝ ΕΠΙ %

Α/Α	Πρὸ τοῦ πειράματος				10η ἡμέρα				25η ἡμέρα				35η ἡμέρα				Παρατηρήσεις
	Ἡμερησία χορήγησις				5 mg Προγεστερόνης				1 mg Οἰστρογόνων								
	Ἀλβουμίναι	Γλοβουλίναι			Ἀλβουμίναι	Γλοβουλίναι			Ἀλβουμίναι	Γλοβουλίναι			Ἀλβουμίναι	Γλοβουλίναι			
		$\alpha_1+\alpha_2$	β	γ		$\alpha_1+\alpha_2$	β	γ		$\alpha_1+\alpha_2$	β	γ		$\alpha_1+\alpha_2$	β	γ	
1	61,2	15,2	9,11	14,5	55,2	16,9	14,5	13,4	53,2	17,4	16,2	13,2	58,2	17,0	11,2	13,6	Πειραματόζωα
2	63,0	12,8	8,17	15,5	56,5	14,9	13,6	15,0	57,5	15,9	14,1	14,5	61,5	15,4	9,1	14,0	
3	59,2	10,1	10,1	20,6	52,2	15,1	14,1	18,6	52,0	15,2	14,5	18,3	58,0	16,0	10,5	15,5	
4	58,9	16,1	11,6	13,4	52,9	19,1	15,6	12,4	53,4	19,0	15,7	11,9	58,4	18,5	11,7	11,4	
5	62,1	14,2	10,8	12,9	55,6	17,2	14,2	13,0	55,9	17,0	14,4	14,4	59,2	18,5	11,4	12,9	
6	60,0	15,9	9,7	14,4	55,0	17,9	12,2	14,9	55,2	18,0	14,4	14,4	59,2	18,5	11,4	12,9	
7	53,7	12,1	9,0	21,6	51,5	14,8	11,7	22,0	52,0	15,0	11,9	21,1	57,0	15,5	8,9	18,6	
8	66,1	11,2	10,2	12,5	61,1	14,2	12,7	13,0	62.0	14,1	12,8	12,1	65 5	14,6	10,8	10,1	
9	64,0	7,9	8,7	19,4	59,5	9,9	10,7	19,9	60,0	10,0	11,0	19,0	60,5	10,5	11,1	17,9	Μάρτυρες
10	66,1	11,1	11,0	11,7	61,6	13,1	13,0	12,2	62,0	13,5	13,4	11,0	62,5	14,0	13,5	10,0	

Εἰς τὰ ὑπ' ἀριθμ. 9 καὶ 10 πειραματόζωα δὲν ἐχορηγήθησαν ὁρμόναι, ἵνα χρησιμεύσουν ὡς μάρτυρες. Ὡς καὶ προηγουμένως, εὕρομεν τοὺς μέσους ὅρους τῶν ἀνωτέρω τιμῶν, αἱ ὁποῖαι μεταφερόμεναι ἐπὶ καμπυλῶν ἔχουν ὡς ἀκολούθως· (βλ. κατωτ. σχεδ. ἐν σ. 291).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηροῦμεν ὅτι ἡ μὲν προγεστερόνη οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην μεταβολὴν ἐπιφέρει εἰς τὰ πρωτεϊνικὰ κλάσματα, ἐνῷ ὑπὸ τῆς οἰστραδιόλης, αἱ μὲν ἠλαττωμέναι, λόγῳ τῆς κυήσεως, ἀλβουμίναι αὐξάνουν, αἱ δὲ β-γλοβουλίναι ἐλαττοῦνται σημαντικῶς.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν οἰστρογόνων ἐπὶ τῶν β-γλοβουλινῶν φαίνεται ὅτι σχετίζεται κατά τινα τρόπον μὲ τὸ αἱμοποιητικὸν σύστημα καὶ δὴ μὲ τὴν γλοβουλίνην τῆς αἱμοσφαιρίνης. Τοῦτο δὲ διότι ἡ μεταφορὰ τοῦ σιδήρου τῆς αἱμοσφαιρίνης εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος ἐπιτελεῖται διὰ τῆς σιδηροφιλίνης, ἥτις εἶναι πρωτεΐνη ἀνήκουσα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν β-γλοβουλινῶν καὶ τῆς ὁποίας ἀποστολὴ εἶναι ἡ δέ-

σμευσις καὶ μεταφορὰ τοῦ σιδήρου τοῦ πλάσματος (20). Ἐπὶ τῶν $\alpha_1 + \alpha_2$ καὶ γ-γλοβουλινῶν φαίνεται ὅτι οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἐπίδρασιν ἔχουν τὰ οἰστρογόνα, διότι αἱ

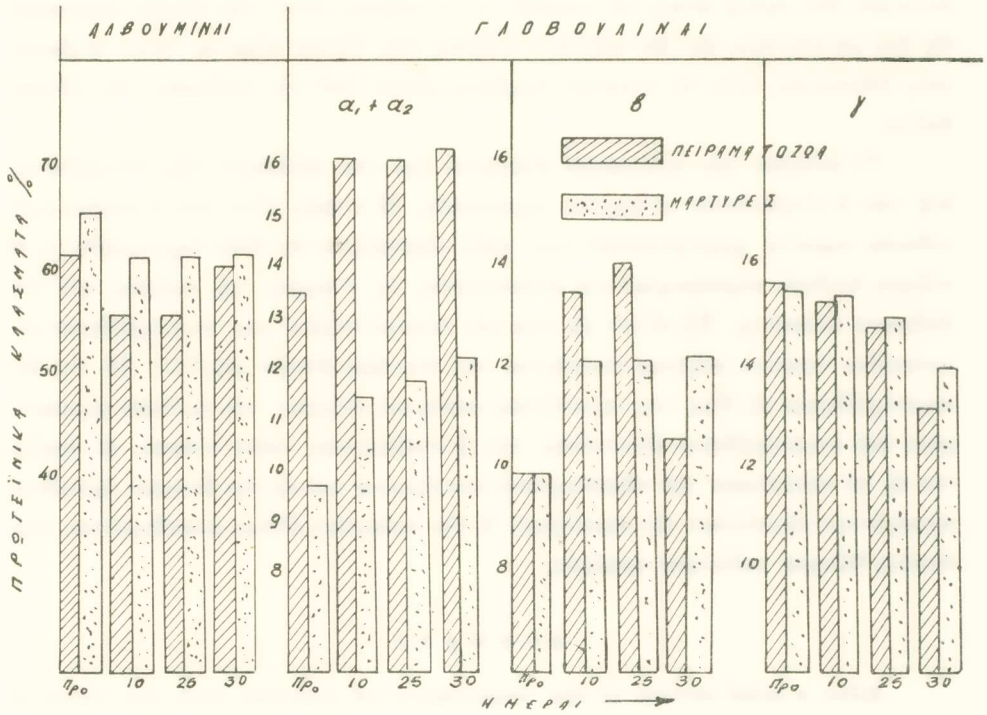

τιμαὶ τῶν ὡς ἄνω πρωτεϊνικῶν κλασμάτων βαίνουν παραλλήλως πρὸς τὰς τιμὰς τῶν κονίκλων - μαρτύρων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πειράματος.

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Ἐξ ὅσων ἐξετέθησαν ἀνωτέρω, εἰς τὸ πειραματικὸν μέρος, προκύπτει ὅτι ἡ μὲν προγεστερόνη οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἐπίδρασιν ἀσκεῖ ἐπὶ τῶν πρωτεϊνῶν τοῦ αἵματος τῶν κυοφορούντων κονίκλων, ἐνῷ ἡ οἰστραδιόλη ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐτῶν. Οὕτω κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἐπιδράσεως τῆς προγεστερόνης αἱ πρωτεΐναι εὑρίσκοντο εἰς τὸ πρὸ τῆς ἐπιδράσεως ἐπίπεδον ὡς καὶ εἰς τὰ πειραματόζωα - μάρτυρας. Ἡ οἰστραδιόλη ὅμως διεπιστώθη ὅτι ἐπιδρᾷ ἐκλεκτικῶς, τόσον ἐπὶ τῆς ἀλβουμίνης, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν β-γλοβουλινῶν, ἐνῷ οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἐπίδρασιν ἔχει ἐπὶ τῶν α- καὶ γ-γλοβουλινῶν. Ἐπίσης ἡ οἰστραδιόλη ἀσκεῖ σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ὁλικῶν πρωτεϊνῶν, τῶν ὁποίων προκαλεῖ τὴν αὔξησιν. Ἡ ἀνύψωσις αὕτη τῶν ὁλικῶν πρωτεϊνῶν εἶναι ἀντί-

θετος πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ διὰ τοὺς μὴ ἐγκύους κονίκλους. Τοῦτο θὰ πρέπῃ ἴσως νὰ ἀποδοθῇ εἰς ρυθμιστικήν τινα ἰδιότητα τῆς οἰστραδιόλης, ἥτις εἰς φυσιολογικὰ μὲν ἐπίπεδα πρωτεϊνῶν προκαλεῖ καταβολισμὸν αὐτῶν, ἐνῷ εἰς ἠλαττωμένα ἀναβολισμόν. Θὰ πρέπῃ ἐπίσης νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ αὔξησις αὕτη τῶν ὁλικῶν πρωτεϊνῶν θὰ ἦτο μεγαλυτέρα, ἐὰν δὲν ηὐξάνετο ὁ ὄγκος τοῦ ὁλικοῦ αἵματος λόγῳ ἐνυδατώσεως (ὑδραιμίας), ἥτις, ὡς γνωστόν, λαμβάνει χώραν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς οἰστραδιόλης.

Τὸ ἐπίπεδον τῶν ἀλβουμινῶν ἀνέρχεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς οἰστραδιόλης, ἐνῷ τῶν β-γλοβουλινῶν κατέρχεται σημαντικῶς. Ἡ πτῶσις αὕτη τῶν β-γλοβουλινῶν πιθανῶς σημαίνει χρησιμοποίησίν των πρὸς αἱμοποίησιν, ἐφ' ὅσον παρετηρήθη (1, 2) αὔξησις ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ αἱμοσφαιρίνης εἰς ἀναιμίας τῆς κυήσεως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν θυλακίνης. Ἐξ ἄλλου εἴς τινα τῶν πειραματοζῴων μας παρετηρήθησαν μεμονωμέναι τοιαῦται αὐξήσεις ἐνισχύουσαι τὴν ἀνωτέρω ἄποψίν μας (21). Τὸ ὅτι δὲν παρετηρήθησαν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ποσοτικαὶ αὐξήσεις τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ἐνῷ παρετηρήθησαν ἐλαττώσεις τῶν β-γλοβουλινῶν, τοῦτο πιθανὸν νὰ ὀφείλεται εἰς τὸ πολύπλοκον τοῦ αἱμοποιητικοῦ συστήματος καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ὡρισμένων παραγόντων εὐνοούντων τὴν αἱμοποίησιν ἢ τὴν παρουσίαν ἄλλων ἀνεπιθυμήτων, τοὺς ὁποίους θέλομεν μελετήσει προσεχῶς.

SUMMARY

After a brief review of the importance of proteins and the effect of hormones on them, we studied by experimental methods the effect of progesterone and oestradiol on blood proteins.

This study was carried out on pregnant rabbits and the proteins were determined by photometrics and paper electrophoretics methods.

We found that oestradiol effects the blood proteins while progesterone does not. Oestradiol increases the low level of total serum proteins as well as the albumins.

We also found that oestradiol decreases the b-globulins. This effect may be caused by movement of the b-globulins to the hemopoietic system. $A_1 + A_2$ and γ-globulins remained constant during the experiments.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γ. ΤΣΟΥΤΣΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ, Πρυτανικὸς λόγος, 1959.
2. Γ. ΤΣΟΥΤΣΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ, Γ. ΚΥΡΙΑΖΗ, Zbl. f. Gynaekologie, 1961, H. 24, S. 946.
3. Γ. ΤΣΟΥΤΣΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ἐπίδρασις τοῦ ὑποσιτισμοῦ ἐπὶ τὴν λειτουργίαν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Θεσσαλονίκη 1946.
4. BARTLETT GLYN., Fed. Proc. II 184. 1952.

5. BARTLETT GLYN., J. Biol. Chem. **187** 273, 1950
6. WILLIAMS R., Ἐνδοκρινολογία, Ἀθῆναι 1960, σελ. 57.
7. Κ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ, Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 18 (1943) σ. 313.
8. WILLIAMS R., Ἐνδοκρινολογία. Ἀθῆναι 1960, σελ. 263.
9. WILLIAMS R., Ἐνδοκρινολογία. Ἀθῆναι 1960, σελ. 264.
10. VARGUES R., Compt. rend Soc. Biol. **148** (1954), 667.
11. HOCH - LIGETI C. - IRVINE K., Proc. Soc. Expt. Biol. Med. **8** (1954), 324.
12. FOSTER DUFF, Fed. Proc. **11**, 214, 1952.
13. RIBEIRO - MITIDIERI - AFFONSO, Paper electrophoresis, Amsterdam 1961.
14. P. POTS, Geburts. u. Frhlkd 1960. S. 622.
15. BANG H. O. - PABY P. OG., Nord Med. **54** (1955), 1693.
16. KOHNS W. J., - GRITTENDEN J., J. Lab. Clin. Med. **46** (1955), 398.
17. BROWN T. J., Obstetr. Gynaec. Brit. Empire **41** (1954), 781.
18. STERNBERG Z - DAGENAIS - PERUSSE P. - DREYFUSS M., Can. Med. Assoc. J. **74** (1956), 49.
19. WILLIAMS R., Ἐνδοκρινολογία. Ἀθῆναι 1960, σελ. 546.
20. Β. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ἐπεξήγησις καὶ σημασία ἐργαστηριακῶν ἐξετάσεων. Ἀθῆναι 1960, σελ. 93.
21. Γ. ΤΣΟΥΤΣΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ, Α. ΚΟΒΑΤΣΗ, Ἀνέκδοτα ἀποτελέσματα.

*

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Γεώργ. Ἰωακείμογλου** κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς ἀνωτέρω μελέτης εἶπε τὰ ἑξῆς.

Εἰς προηγουμένην μελέτην του ὁ κ. Τσουτσουλόπουλος παρετήρησεν εἰς βαρείας μορφὰς ἀναιμιῶν ἐπὶ ἐγκύων θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα κατόπιν χορηγήσεως οἰστρογόνων ὁρμονῶν. Ἐρωτᾶται, ἐὰν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ὁρμονικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν πρωτεϊνῶν τοῦ αἵματος, ὁπότε θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δοθῇ πιθανὴ ἐξήγησις τῆς θεραπευτικῆς ἐνεργείας τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν ὁρμονῶν ἐπὶ τῶν ἀναιμιῶν τῶν ἐγκύων.

Τὰ πειράματα ἐγένοντο ἐπὶ κυοφορούντων κονίκλων. Ἐκ τῶν πειραμάτων τούτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιήθησαν προγεστερόνη καὶ οἰστραδιόλη, προκύπτουν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα :

1) Διεπιστώθη ὅτι ἡ προγεστερόνη οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἐπίδρασιν ἔχει ἐπὶ τῶν κυοφορούντων κονίκλων.

2) Ἡ οἰστραδιόλη ἀντιθέτως δρᾷ τόσον ἐπὶ τοῦ ὁλικοῦ λευκώματος ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν πρωτεϊνικῶν κλασμάτων.

3) Ἡ οἰστραδιόλη ἀναβιβάζει τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον τῶν πρωτεϊνῶν κυοφορούντων κονίκλων καὶ τὰς ἀλβουμίνας, ἐνῷ προκαλεῖ ἐλάττωσιν τῶν β-γλοβουλινῶν.

4) Ἡ οἰστραδιόλη ὡς καὶ ἡ προγεστερόνη δὲν ἐπηρεάζουν τὰς $\alpha_1 + \alpha_2$ *καὶ γ-γλοβουλίνας.*

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 19ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1961

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΙΩΑΝΝ. ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΥ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΕΚΛΟΓΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ

Ἡ Ὁλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας, συνελθοῦσα εἰς ἰδιαιτέραν συνεδρίαν, ἐξέλεξε τὸν Ἀκαδημαϊκὸν κ. **Ἀναστάσιον Ὀρλάνδον,** ὡς Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ἀκαδημίας διὰ τὴν πενταετίαν ἀπὸ τῆς 29 Νοεμβρίου 1961 - 28 Νοεμβρίου 1966.

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1961

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΙΩΑΝΝ. ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΥ

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ ΤΗΣ 28ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

Ἡ Ὁλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας συνῆλθεν εἰς πανηγυρικὴν συνεδρίαν τὴν 27ην Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ., ἡμέραν Παρασκευὴν καὶ ὥραν 6 μ.μ., πρὸς ἑορτασμὸν τῆς Ἐθνικῆς ἐπετείου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940.

Εἰς τὴν τελετὴν τοῦ ἑορτασμοῦ παρέστησαν: ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Ἰ. Παρασκευόπουλος, οἱ Ὑπουργοὶ κ. Κ. Ἀρλιώτης, Δ. Πίππας. Ἀ. Στράτος καὶ Ἰωάνν. Χαραμῆς, καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἄλλων Ἀνωτάτων Πνευματικῶν Ἱδρυμάτων ὡς καὶ ἄλλοι προσκεκλημένοι.

Ὁ **Πρόεδρος**, μετὰ σύντομον, ὡς κατωτέρω, εἰσήγησιν περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος, ἔδωκε τὸν λόγον εἰς τὸν Ἀκαδημαϊκὸν κ. **Ἰωάνν. Θεοδωρακόπουλον,** ὅστις ὡμίλησε μὲ θέμα: *Ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον*[1].

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΙΩΑΝΝ. ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΥ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μετὰ σύμπαντος τοῦ Ἔθνους ἑορτάζει σήμερον τὴν μεγάλην Ἐθνικὴν Ἐπέτειον τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940.

Εἴκοσι καὶ ἓν ἔτη ἔχουν παρέλθει ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, συνεσπειρωμένον πέριξ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Κυβερνήτου του, ἐξηγέρθη σύσσωμον κατὰ τοῦ μὲ τεραστίας δυνάμεις ἀπὸ βορρᾶ ἐπιτεθέντος ἐπιδρομέως.

Ἡ προβληθεῖσα κατ' ἀρχὰς σκληρὰ ἀντίστασις τοῦ ἀμυνομένου Ἔθνους καὶ ἡ κατόπιν ἐπακολουθήσασα ἐπὶ τῶν ὀροσειρῶν τῆς Ἠπείρου πανω-

[1] Βλ. κατωτ., σ. 297 κ.ἑξ.

λεθρία τοῦ ἀτάκτως ὑποχωροῦντος ἄλλοτε ἀγερώχου ἐπιδρομέως κατέπληξε τότε σύμπαντα τὸν κόσμον.

Αἱ σιδηρόφρακτοι λεγεῶνες τοῦ ἐχθροῦ, εὑρεθεῖσαι πρὸ τοῦ μὲ ἀκαταμάχητον σθένος ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγωνιζομένου Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἀποδεκατισμέναι καὶ πανικόβλητοι, ὑπεχώρησαν πολὺ πέραν τῶν βάσεων ἐξορμήσεώς των. Ἐὰν δὲ δὲν παρενέβαινεν ἐγκαίρως ὑπὲρ αὐτῶν ἐκ τοῦ βορρᾶ ἑτέρα πανίσχυρος δύναμις, τότε ἀσφαλῶς τὰ κυανᾶ κύματα τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης θὰ ἐκάλυπτον τὰ κατηρχυμμένα ὑπολείμματα μιᾶς πανισχύρου στρατιᾶς, ἥτις πρὸ ὀλίγων ἑβδομάδων ἀγερώχως καὶ χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἠθέλησε νὰ τὸ καθυποτάξῃ.

Τὴν ἱστορικὴν σημασίαν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου θὰ ἀναπτύξῃ ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος.

Παρακαλῶ τὸν κ. Θεοδωρακόπουλον νὰ παρέλθῃ εἰς τὸ βῆμα.

Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ Κ. ΙΩΑΝΝ. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Μεγάλα γεγονότα εἰς τὴν ἱστορίαν ἑνὸς ἔθνους εἶναι ἐκεῖνα, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ νοηθῇ τὸ παρὸν τῆς ζωῆς του. Ὁ ἀμυντικὸς πόλεμος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐναντίον τοῦ ἰταλικοῦ φασισμοῦ ὑπῆρξε γεγονὸς μέγα. Τὸ δὲ μέγεθος τοῦ γεγονότος τούτου δὲν προσδιώρισε μόνον τὴν μέχρι σήμερον τύχην τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀλλὰ καὶ τὴν πορείαν τῶν γεγονότων τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου τόσον, ὥστε οὔτε τὸ παρὸν ὡρισμένων λαῶν, καὶ μάλιστα μεγάλων, εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῇ δίχως τὸν ἀμυντικὸν πόλεμον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ φασισμοῦ. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἡ 28η Ὀκτωβρίου τοῦ 1940 εἶναι γεγονὸς κοσμοϊστορικῆς σημασίας. Τοῦτο ἀνεγνωρίσθη μὲ πικρίαν μὲν καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐπιδρομεῖς, μὲ χαρὰν δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους τότε ἐπίσης ἀμυνομένους λαούς, οἱ ὁποῖοι ὅμως βραδύτερον ἐλησμόνησαν ἢ διέστρεψαν τὴν σημασίαν τοῦ μεγάλου γεγονότος.

Κατὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1940 ἀπέθανε κατ' οὐσίαν ὁ φασισμὸς διὰ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων, ἀνεγεννήθη δὲ ἡ ἐλευθερία, τὴν ὁποίαν οὗτος εἶχεν ἐνταφιάσει διὰ τὸν λαόν του καὶ ἐσκόπευε νὰ ἐνταφιάσῃ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους. Διὰ τοῦτο ὡμίλει μὲ μεγαλαυχίαν δι' αὐτοκρατορίαν χιλίων ἐτῶν εἰς τὴν Μεσόγειον, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζε mare nostrum, ὀνομασίαν τὴν ὁποίαν ἐσφετερίσθη ἀπὸ τὸν Φαίδωνα, ὅπου ὁ Πλάτων ὀνομάζει τὴν Μεσόγειον ἡμετέραν θάλασσαν. Δικαίως λοιπὸν συναγείρεται ἔκτοτε κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἡμέρας αὐτῆς τὸ ἔθνος διὰ νὰ τιμήσῃ καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὠργάνωσαν τὴν ἄμυναν, καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἠγωνίσθησαν καὶ ἔπεσαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ὀργανωτῶν, τῶν ἀγωνισθέντων καὶ τῶν πεσόντων τὸ ἔθνος τιμᾷ συγχρόνως τὴν ὑψίστην ἀξίαν τῆς ζωῆς του, τὴν ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν, ἡ ὁποία ὑπῆρξε κατὰ τὸν φρικτὸν

ἀγῶνα, ποὺ λέγεται δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, ὁ εὐγενὴς ἡνίοχος. Καὶ ὁ ἡνίοχος αὐτὸς εἶχε τὴν λάμψιν τοῦ παρελθόντος καὶ ὅλην τὴν δραματικότητα τοῦ παρόντος.

Δύο κραυγαλέοι μῦθοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ φασισμὸς καὶ ὁ ἐθνικοσοσιαλισμός, μῦθοι ἐγκεφαλικοί, χαλκευμένοι ἀπὸ τὰ εἰδικὰ συνεργεῖα τῶν δύο τούτων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν κινημάτων τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γερμανίας, εἶχαν γίνει τὸ φόβητρον τῆς τότε ἐποχῆς καὶ ὡδήγησαν εἰς ἀπαίσια ἐγκλήματα ἐναντίον τῶν ἄλλων λαῶν. Τοιοῦτον ἔγκλημα ἦτο καὶ ἡ ἐπίθεσις τοῦ ἰταλικοῦ φασισμοῦ καὶ κατόπιν ἡ ἐπίθεσις τοῦ γερμανικοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν σταυροφοριῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ὄνειδος διὰ τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως, ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχεν ὑποστῆ ἐπίθεσιν ἐκ Δυσμῶν. Ὅλαι αἱ ἐπιθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ἔκτοτε ἐναντίον τῶν ἑλληνικῶν ἐδαφῶν, προήρχοντο ἐξ Ἀνατολῶν, ἐκ τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ Νότου. Αἱ σταυροφορίαι κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ αἱ λεγόμεναι ἰδεολογίαι κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ἐστοίχισαν κρουνοὺς αἵματος εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Δίχως τὰ πλήγματα τῶν σταυροφόρων τὸ Βυζάντιον δὲν θὰ ὑπέκυπτε βραδύτερον εἰς τοὺς Τούρκους. Καὶ εἶναι θλιβερὸν ὅτι μέχρι σήμερον πολλοὶ ἱστορικοὶ τῆς Δύσεως ἐξακολουθοῦν νὰ ἐξωραΐζουν τὰς σταυροφορίας καὶ νὰ ἀποσιωποῦν τὰ μεγάλα ἐγκλήματα τῶν σταυροφόρων ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Αἱ σύγχρονοι μάλιστα ἰδεολογίαι, χρησιμοποιοῦσαι ἀπαίσια ἐπιχειρήματα, δικαιολογοῦν ἀκόμη καὶ τὰ φρικτότερα ἐγκλήματα ἐναντίον τῶν θυμάτων των. Αἱ σύγχρονοι ἰδεολογίαι εἶναι συστήματα ὁλοκληρωτικῆς ἐξοντώσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Ἔτσι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἔγραψεν, ὄχι μόνον διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τὴν βίβλον τῆς ἐλευθερίας, ἔγινε κατὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον στόχος ἐγκληματικῆς ἐπιθέσεως ἀπὸ τὰς συγχρόνους ἰδεολογίας τοῦ φασισμοῦ καὶ τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Οὔτε οἱ γραπτοὶ νόμοι τοῦ δικαίου, οὔτε οἱ αἰώνιοι ἄγραφοι νόμοι τῆς ἠθικῆς, οὔτε ἡ πλήρης ἀφοσίωσις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ εἰρηνικά των ἔργα, οὔτε ἡ πολυαίμακτος ἑλληνικὴ ἐλευθερία, οὔτε τὸ ἅγιον κάλλος τῆς θεοβαδίστου αὐτῆς χώρας,

κάλλος φύσεως καὶ πνεύματος, τὸ ὁποῖον τόσα μεγάλα πνεύματα τῆς Δύσεως ἔχουν λατρεύσει καὶ ἐξυμνήσει, ἴσχυσαν διὰ ν' ἀναστείλουν τὰ ἐπίβουλα σχέδια τῶν ἐπιδρομέων, οἱ ὁποῖοι ὡς κοινοὶ κλέπται εἰσέβαλον διὰ νυκτὸς εἰς τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὴν πλήμμυραν τῶν πολεμικῶν μηχανῶν καὶ εἰς τὰ παντοειδῆ πολεμικὰ μέσα τῶν ἐπιτιθεμένων οἱ Ἕλληνες ἀντέταξαν τὰ πενιχρά των πολεμικὰ μέσα, ἐνισχυόμενα ὅμως ἀπὸ δύο δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπολογίζονται μὲ ἀριθμούς, ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς καρδιᾶς καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ. Καρδιὰ καὶ νοῦς ἦσαν πάντοτε τὰ μεγάλα ὅπλα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν ἐπιδρομέων. Ἡ καρδιὰ εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία ἐνθουσιάζει τὸν νοῦν καὶ ὁ νοῦς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐνδυναμώνει τὴν καρδιάν. Ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχεν ὑλικὴν προπαρασκευὴν διὰ πόλεμον μὲ μεγάλας δυνάμεις, οὔτε καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ, εἶχεν ὅμως μεγάλα συναισθηματικά, ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ ἀποθέματα κλειστὰ εἰς τὴν ψυχήν της—καὶ αὐτὰ οἱ ἐγκεφαλικῶς σκεπτόμενοι ἐπιδρομεῖς δὲν εἶχαν ὑπολογίσει—εἶχε ἀποθέματα δυνάμεων, τὰ ὁποῖα πηγάζουν κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὰς φλέβας τῆς ἱστορίας της. Ἕνα πρᾶγμα ὅμως ἦτο ἀπ' ἀρχῆς φανερόν, ὅτι τὴν φορὰν αὐτὴν ἐπρόκειτο ἢ δι' ἀφανισμὸν ἢ διὰ θρίαμβον, ἢ διὰ ταπείνωσιν καὶ ὄλεθρον ἢ διὰ ἠθικὴν μεγαλωσύνην.

Ἀπὸ ἁπλοῦν ἀντικείμενον καὶ παίγνιον τῆς πολιτικῆς ποὺ ἐθεώρουν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος οἱ τότε ἐπιδρομεῖς, ἔγινε μονομιᾶς διὰ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς του δυνάμεως αὐτοδύναμον ὑποκείμενον τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἱστορίας, εἰσῆλθεν ἐνεργῶς εἰς τὸ προσκήνιον τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς καὶ ἱστορίας ὡς δημιουργὸς τῆς ἀνωτάτης ἀξίας τῆς ζωῆς, τῆς ἐλευθερίας. Εἰς τὸν βάναυσον καὶ ἀδυσώπητον ροῦν τῶν γεγονότων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ὁ ὁποῖος παρέσυρε καὶ ἠφάνιζε τὸν ἕνα λαὸν κατόπιν τοῦ ἄλλου, οἱ Ἕλληνες ἔστησαν μέγα ἠθικὸν φράγμα, τὸ ἠθικὸν μέγεθος τῆς Πίνδου καὶ τῶν βουνῶν τῆς Βορείου Ἠπείρου, τὸ ὁποῖον ἐπέφερε κρισιμωτάτην στροφὴν εἰς τὴν πορείαν τοῦ πολέμου ἐκείνου. Τὸ ἠθικὸν μέγεθος τῆς Πίνδου καὶ τῶν βουνῶν τῆς Βορείου Ἠπείρου ὑπῆρξε γέννημα τῶν μεγάλων συναισθημάτων καὶ ἠθικῶν δυνάμεων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὑπῆρξεν ἡ ρωμαλέα ἀπάντησις εἰς τὴν βάναυσον πρόκλη-

σιν τοῦ ἐγκεφαλισμοῦ τῶν λεγομένων ἰδεολογιῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῶν ὁποίων τὰ τυφλὰ ὄργανα ἔσπειραν τὸν θάνατον εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς Εὐρώπης. Οἱ ἐπιτιθέμενοι, φασισταὶ καὶ ἐθνικοσοσιαλισταί, διὰ νὰ ἐνθουσιασθοῦν καὶ νὰ δράσουν, ἢ μᾶλλον διὰ νὰ ἐγκληματίσουν, εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ κάποιον καινούργιον μῦθον, τὸν ὁποῖον ἡ ἡγεσία των εἶχε χαλκεύσει μὲ τὰ συνεργεῖα της, ὡσὰν ὁ καινούργιος μῦθος, δηλαδὴ ἡ ἰδέα, νὰ εἶναι ἔργον κανενὸς ὑπολογισμοῦ. Χρόνια πολλὰ ἐδούλευαν τὰ θεωρητικὰ συνεργεῖα τοῦ φασισμοῦ καὶ τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ διὰ νὰ χαλκεύσουν τὸ καθένα τὸν μῦθον των διὰ τὴν ἐπερχομένην τάχα χιλιετῆ αὐτοκρατορίαν των. Ἕνας βάναυσος πολιτικὸς χιλιασμὸς εἶχε κυριεύσει τότε ἑκατὸν καὶ πλέον ἑκατομμύρια Εὐρωπαίων, πολλὰ τῶν ὁποίων, σατανικῶς ὠργανωμένα, ἐξεχύθηκαν εἰς τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ἔφεραν παντοῦ τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ὄλεθρον. Εἰς τὸ ἔρεβος τοῦτο τῶν λεγομένων ἰδεολογιῶν, τὸ ὁποῖον ἐγέννησε τὴν καταιγίδα τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, οἱ Ἕλληνες ἀντέταξαν τὴν αἰθρίαν καὶ τὴν διαύγειαν τοῦ πνεύματος τῆς ἐλευθερίας. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἐπιτιθεμένους, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀνάγκην ἀπὸ τεχνητοὺς μύθους, οἱ μὲν φασισταὶ ἀπὸ τὸν μῦθον τοῦ mare nostrum, οἱ δὲ ἐθνικοσοσιαλισταὶ ἀπὸ τὸν μῦθον τῆς ἐκλεκτῆς ἀρείας φυλῆς, τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἤντλησε κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὴν ψυχήν του, διότι ἐκεῖ μέσα εὗρῆκε τὸν ἀληθινὸν καὶ γνήσιον μῦθον τῆς ζωῆς του, τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας. Ὁ μεγάλος μῦθος τῶν Ἑλλήνων, δηλαδὴ τὸ ἐσωτερικὸν ἐκεῖνο ὅραμα καὶ βίωμα, ὁπόθεν πηγάζουν αἱ ἀξίαι τῆς ζωῆς, εἶναι ἁπλὸς καὶ ἐσωτερικός, δὲν γνωρίζει ἐπιδείξεις, χειρονομίας καὶ κραυγάς. Ἁπλότης καὶ εὐγένεια, ἡ ὁποία δὲν ἐκφράζεται μὲ λόγια, εἶναι τὸ κύριον γνώρισμα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ὁ Nietzsche, ὁ ὁποῖος ἐσπούδασε καὶ ἠγάπησε τοὺς Ἕλληνας ὅσον οὐδεὶς ἄλλος τῶν συγχρόνων του, λέγει ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι πάντοτε ἁπλοῖ ὅπως καὶ ἡ μεγαλοφυΐα. Αὐτὴν τὴν ἁπλότητα καὶ εὐγένειαν διατηρεῖ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα μέχρι σήμερον.

Καὶ ὅμως τὸ μέγα γεγονὸς τῆς ἀντιστάσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς βίας τῶν λεγομένων ἰδεολογιῶν διεστράφη ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπὸ τὴν σοφιστείαν τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς χάριν τοῦ κακῶς ἐννοουμένου πολιτικοῦ των

συμφέροντος. Ἡ ἱστορία θὰ κρίνῃ καὶ τὸ μέγεθος τοῦ γεγονότος καὶ τὴν σοφιστείαν τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς. Ἡμεῖς ὅμως εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ σταματήσωμεν νοερῶς ἐνώπιον τοῦ ἀθλήματος καὶ βιώματος τούτου καὶ ν' ἀτενίσωμεν τὸ ἠθικόν του μέγεθος καὶ κάλλος, ἀφοῦ τὸ ἄθλημα τοῦτο ἠνάγκασε τότε καὶ τὴν ἀνθρωπότητα νὰ σταματήσῃ ἐνώπιόν του καὶ νὰ τὸ θαυμάσῃ.

Ὅπως εἰς τὴν ἀρχαιότητα οἱ Μηδικοὶ πόλεμοι ἠνάγκασαν τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐμβαθύνουν εἰς τὸ εἶναι τους καὶ ν' ἀναπροσαρμόσουν τὸν ὅλον τρόπον τῆς ζωῆς των, ἔτσι καὶ τὸ μέγα γεγονὸς τῆς συγχρόνου ἱστορίας ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ συνειδητοποιήσωμεν εἰς βάθος ὅλα τὰ ζωτικὰ προβλήματα τῆς ζωῆς μας. Κατ' οὐσίαν τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔφερεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὅλα τὰ βασικὰ προβλήματα τοῦ συγχρόνου ἑλληνισμοῦ, προβλήματα ἀπὸ τὴν λύσιν τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἡ περαιτέρω ἐπιβίωσις τοῦ λαοῦ μας.

Ἡ ἐποχή, ἡ ὁποία προέκυψεν ἀπὸ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, εἶναι γενικῶς σκληροτέρα ἀπὸ κάθε προηγουμένην καὶ ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς νὰ ἀποκτήσωμεν σαφήνειαν διὰ τὴν θέσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον. Ἡ ἱστορικὴ μοῖρα, ἡ ὁποία πάντοτε ὑπῆρξε σκληρὰ διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, προβάλλει κατὰ τὴν παροῦσαν ἐποχὴν τὸ ἀδυσώπητον πρόσωπόν της καὶ μᾶς καλεῖ νὰ δώσωμεν τὴν ἀπάντησιν εἰς ὅλα τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς· ἄλλως κινδυνεύομεν νὰ παρασυρθῶμεν ἀπὸ τὴν δίνην τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, ἡ ὁποία ἀπειλεῖ περισσότερον τοὺς μικροὺς λαούς.

Ἡ κατάστασις τῆς σημερινῆς ἐποχῆς προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ἰσορροπίαν τοῦ τρόμου, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι κατέχουν τὰ ἀπόλυτα μέσα τῆς καταστροφῆς. Ὅμως κάτω ἀπὸ τὴν ἰσορροπίαν αὐτὴν τοῦ τρόμου γίνεται ἀδυσώπητος πάλη ἰδεῶν, πάλη πνευμάτων, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἀντίπαλοι φαίνεται ν' ἀποδίδουν μεγαλυτέραν σημασίαν διὰ τὴν τελικὴν ἐπικράτησιν, ἀπὸ ὅσην ἀποδίδουν εἰς τὰ συνεχῶς ἀναπροσαρμοζόμενα μέσα τῆς καταστροφῆς, τὰ ὁποῖα ἴσως δὲν θὰ τὰ χρησιμοποιήσουν ποτέ. Δὲν χρειάζεται νὰ εἶναι κανεὶς Ἐγελιανὸς διὰ νὰ παρατηρήσῃ ὅτι εἰς τὴν ἱστορίαν ὑπῆρξε πάντοτε τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προσδιώρισε περισ-

σότερον ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην δύναμιν τὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων. Καὶ ἂν τοῦτο ἰσχύῃ ὑπὸ ὅρους διὰ πολλοὺς ἄλλους λαούς, οἱ ὁποῖοι μετεχειρίσθησαν καὶ τὴν βίαν διὰ νὰ ἐπικρατήσουν, δι' ἡμᾶς ἰσχύει ἀπολύτως καὶ ἄνευ ὅρων. Ἔθνος ὀλιγάνθρωπον οἱ Ἕλληνες ἐπεβλήθησαν πάντοτε εἰς τὴν ἱστορίαν πολὺ περισσότερον διὰ τοῦ πνεύματός των παρὰ δι' ἄλλων μέσων. Εἰς τοῦτο ὀφείλουν τὴν σταθερὰν ὑπεροχήν των. Διὰ τοῦ πνεύματος κατώρθωσαν πάντοτε νὰ ὀργανώσουν εἰς κόσμον τὸ χάος τῶν ἱστορικῶν πραγμάτων, ἀκόμη καὶ ὅταν ὑπέκυπτον εἰς τὴν βίαν. Διὰ τοῦ πνεύματος ἀνεδείχθησαν ὡς μεγαλοφυΐα μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ ἐπραγματοποίησαν τὸν ἀνώτατον τύπον ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἔζησέ ποτε ἐπὶ τῆς γῆς.

Διὰ νὰ ἀποσαφηνίσωμεν ὅμως τὴν θέσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον καὶ διὰ νὰ σχηματίσωμεν σαφῆ ἔννοιαν τῶν προβλημάτων καὶ αἰτημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν ἀδυσωπήτως τὴν λύσιν των, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν, ὅπου εὑρίσκονται αἱ ρίζαι καὶ αἱ καταβολαὶ τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἀποτελεῖ φάσιν τοῦ ἑνιαίου Ἑλληνισμοῦ, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ λύσῃ διὰ λογαριασμόν του τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἔλυσε διὰ τὸν ἑαυτόν του κατὰ συγκεκριμένον καὶ ἀνεπανάληπτον τρόπον ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ Βυζαντίου καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς ἀρχαιότητος.

Ὑπάρχουν λαοὶ δίχως σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς ἱστορίας καὶ ὑπάρχουν ἐξ ἄλλου λαοὶ ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῇ ἡ ἱστορία. Οἱ λαοὶ αὐτοὶ ὀνομάζονται κοσμοϊστορικοὶ καὶ εἶναι ὀλίγοι. Καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν οἱ Ἕλληνες, οἱ αἰώνιοι ἔφηβοι τῆς ἱστορίας, οἱ διαρκῶς νέοι. Διὰ νὰ κατανοήσωμεν αὐτὴν τὴν αἰωνίαν νεότητα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἱστορίαν, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι δι' αὐτοὺς νὰ σκεπτώμεθα πάντοτε μὲ αἰῶνας, ἢ μᾶλλον μὲ χιλιετηρίδας. Ἔτσι καὶ διὰ νὰ ἀξιολογήσωμεν τὸν σημερινὸν Ἑλληνισμὸν καὶ τὴν θέσιν του μέσα εἰς τὴν οἰκουμένην, πρέπει πρὸς στιγμὴν νὰ ἐπιστρέψωμεν μὲ τὸν νοῦν μας κατὰ πεντακόσια χρόνια πρὸς τὰ ὀπίσω, νὰ φθάσωμεν δηλαδὴ εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ Βυζαντίου, ὁπότε ἐτέθησαν ἐνσυνειδήτως αἱ βάσεις τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ. Ἕνας αὐτοκράτωρ, ὁ τελευταῖος, ὁ θρυλικὸς Κωνσταντῖ-

νος, καὶ ἕνας φιλόσοφος, ὁ Πλήθων, ἔθεσαν τὰ θεμέλια τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, ὁ πρῶτος διὰ τοῦ αἵματός του, ὁ δεύτερος διὰ τοῦ πνεύματός του. Δὲν εἶναι τυχαῖον τὸ γεγονὸς ὅτι ἀκριβῶς κατὰ τὴν τελευταίαν καὶ τραγικὴν περίοδον τοῦ Βυζαντίου τίθενται αἱ βάσεις τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ. Τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὁποίαν διελύετο τὸ μωσαϊκόν, τὸ ὁποῖον ἡ πολιτικὴ τέχνη τοῦ Βυζαντίου εἶχε συνθέσει κατὰ τρόπον ἀριστουργηματικόν, αὐτοκράτωρ καὶ φιλόσοφος συνειδητοποιοῦν ὅτι πρέπει νὰ ἐπιζήσῃ ὁ τεχνίτης αὐτῆς τῆς χιλιετοῦς δημιουργίας, καὶ ὁ τεχνίτης αὐτὸς ἦτο τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.

Ὡς τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ Νότου, εἶχαν τὰ βλέμματά των ἐστραμμένα πρὸς τὸ Βυζάντιον, πρὸς τὴν Πόλιν. Ἡ Πόλις ἦτο τὸ σημεῖον προσανατολισμοῦ ὅλων τῶν λαῶν καὶ τὸ μέτρον ὅλων τῶν ἀξιῶν. Μὲ τὴν κατάκτησιν ὅμως τοῦ ὠκεανοῦ, μὲ τὴν Ἀναγέννησιν εἰς τὴν Δύσιν, μὲ τὴν δημιουργίαν τῶν διαφόρων κρατῶν τῆς Δύσεως καὶ τέλος μὲ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων, τὸ κέντρον τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας μετακινεῖται ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν πρὸς τὴν Δύσιν. Ἡ Μεσόγειος μεταβάλλεται εἰς λίμνην καὶ οἱ ὠκεανοὶ εἰς πεδίον οἰκουμενικῆς δράσεως τῶν δυτικῶν λαῶν. Ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπέκυψε πολιτικῶς. Κάτω ὅμως ἀπὸ τὴν τουρκοκρατίαν ὁ Ἑλληνισμὸς ἐδημιούργησε σιγὰ-σιγὰ μίαν ἠθικήν, ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν δύναμιν, τῆς ὁποίας τὰ ὅρια ἔφθασαν καὶ πέραν ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Δηλαδὴ ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχασε μὲν τὴν πολιτικήν του αὐτονομίαν καὶ αὐτοδυναμίαν, δὲν ἔχασεν ὅμως τὴν οἰκονομικήν, ἠθικὴν καὶ πνευματικήν του δραστηριότητα. Ἡ πολιτική του κακοτυχία δὲν τοῦ ἐστέρησε τὸν χῶρον τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεώς του. Ἔτσι, ἂν καὶ καταπιεζόμενος καὶ καταδιωκόμενος, κατώρθωσε νὰ ἀνασυνταχθῇ οἰκονομικῶς καὶ νὰ προχωρήσῃ καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ νὰ ἑτοιμασθῇ διὰ ν' ἀρχίσῃ τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας. Ἠλευθέρωσε κατ' ἀρχὰς ἕνα μικρὸν τμῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου καὶ μὲ συνεχεῖς καὶ σκληροὺς ἀγῶνας κατώρθωσε νὰ ἐλευθερώσῃ μεγαλύτερον χῶρον καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ σημερινά του ὅρια. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως εἰς τὸ βόρειον εὐρωπαϊκὸν τμῆμα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐδημιουργήθησαν τὰ νέα βαλκανικὰ κράτη, καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτὴν συνετέλεσεν ἐμμέσως πολὺ τὸ

παράδειγμα τῶν Ἑλλήνων. Ἔτσι ὁ παλαιὸς χῶρος τῆς οἰκονομικῆς καὶ πνευματικῆς δράσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ περιορίζεται εἰς μεγάλον βαθμόν. Τέλος ἐκδιώκονται οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἡ ὁποία ὑπῆρξε πατρίς των ἀπὸ τριῶν χιλιάδων ἐτῶν. Ὁ πληθυσμὸς τῶν ἐννέα περίπου ἑκατομμυρίων, ὁ ὁποῖος ζῇ σήμερον εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν πληθυσμός, ὁ ὁποῖος ἄφησε τὴν παναρχαίαν πατρίδα του καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου οἱ Ἕλληνες ἔχουν περιορισθῆ εἰς τόσον στενὸν χῶρον, εἰς τὸν χῶρον τῶν βράχων των μὲ τὰς ὀλίγας πενιχρὰς κοιλάδας καὶ πεδιάδας, τὰς ὁποίας διὰ τοῦ ἱδρῶτος των ἐξαναγκάζουν νὰ δώσουν τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Τοῦτο θὰ ἔχῃ τεραστίαν σημασίαν διὰ τὴν περαιτέρω πορείαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ποῖα θὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματά του δὲν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, διότι ποτὲ ὡς τώρα δὲν ἦτο ὁ Ἑλληνισμὸς περιωρισμένος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἀνεπτύχθη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ὡς πρὸς ὀλίγου εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας τοῦ Αἰγαίου. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ καλεῖται ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ δημιουργήσῃ πολιτισμὸν ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς μόνον ὄχθης τοῦ Αἰγαίου.

Μόνον ἡ θάλασσα εἶναι ἀκόμη ἀνοικτὴ διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ εἰς αὐτὴν κατορθώνει καὶ σήμερον νὰ θριαμβεύῃ. Ἡ θάλασσα ὅμως ἀποτελεῖ καὶ ἐγγύησιν διὰ τὴν περαιτέρω ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διότι ὑπάρχει ἕνας νόμος εἰς τὴν παγκόσμιον πολιτικήν, ὁ νόμος τῆς σχέσεως μεταξὺ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Ὁ νόμος αὐτὸς λέγει ὅτι ἡ θάλασσα εἶναι ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν ξηράν, δηλαδὴ ἀσκεῖ πίεσιν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἰσχυροτέραν ἀπὸ τὴν πίεσιν τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ ξηρὰ ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων εἶναι ἡ ἀπόδειξις περὶ αὐτοῦ. Ὁ ὄγκος τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας πιέζει ἀνέκαθεν τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία γεωγραφικῶς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνας ἐξώστης τῆς Εὐρώπης, ὁ ὁποῖος βλέπει πρὸς τὴν Μεσόγειον.

Ἂν ἡ ζωή μας ἐξηρτᾶτο μόνον ἀπὸ τὰς δυνάμεις τῆς ξηρᾶς, ἂν δὲν ὑπῆρχαν δυνάμεις τῆς θαλάσσης, αἱ ὁποῖαι δι' ἴδιον λογαριασμὸν πιέζουν τὴν ξηράν, θὰ εἴχαμεν ὁπωσδήποτε πρὸ πολλοῦ ἐκλείψει. Διὰ τοῦτο ὁ Ἑλ-

ληνισμὸς δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ἐμπιστευθῇ τὰς μεγάλας δυνάμεις τῆς ξηρᾶς. Ἡ μοῖρα του τὸν ἔχει δέσει μὲ τὴν θάλασσαν.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν θάλασσαν ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει ὡς ὅπλον ἐπιβιώσεώς του τὸ πνεῦμα του. Εἰς αὐτὸ ἐστηρίχθη ἀνέκαθεν καὶ εἰς αὐτὸ πρέπει νὰ στηριχθῇ καὶ τώρα, διότι τὸ πνεῦμα εἶναι ὅπλον ἀποτελεσματικὸν καὶ ὁπωσδήποτε ἀναφαίρετον. Διὰ τοῦ πνεύματός του περισσότερον καὶ ὄχι διὰ τοῦ ὄγκου του κατώρθωσε μέχρι τοῦδε νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν πίεσιν τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀσιατικῶν ὄγκων, κατώρθωσε νὰ ἐπιζήσῃ καὶ νὰ δημιουργήσῃ μεγάλα ἔργα εἰς στενὸν σχετικῶς χῶρον. Δὲν ὑπάρχει ἄλλο παράδειγμα εἰς τὴν ἱστορίαν, ὅπου εἰς τόσον στενὸν καὶ μάλιστα φυσικῶς κατακερματισμένον χῶρον νὰ ἐγεννήθησαν τόσα πολλὰ μεγάλα πνεύματα καὶ νὰ ἐδημιουργήθησαν τόσον πολλὰ καὶ μεγάλα ἔργα. Τὸ πνεῦμα πολλαπλασιάζει τὸν χῶρον, διότι δημιουργεῖ ἐπάλληλα ἐπίπεδα ζωῆς, τὸ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου. Ἔτσι π.χ. εἰς τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον τῆς Ἀττικῆς, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχὰς ἦτο ἁπλοῦς χῶρος τῆς γεωργίας, ἐδημιουργήθη διὰ τῆς πόλεως ὁ χῶρος τῶν τεχνῶν, τῆς βιοτεχνίας, τὰ προϊόντα τῆς ὁποίας ἀντηλλάσσοντο μὲ καταναλωτικὰ ἀγαθά, προερχόμενα ἀπὸ μακρινὰς χώρας. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν εἰς τὸν αὐτὸν φυσικὸν χῶρον μποροῦσαν νὰ ζήσουν διπλάσιοι καὶ τριπλάσιοι ἄνθρωποι. Ἡ πυκνότης αὐτὴ τοῦ πληθυσμοῦ εἰς στενὸν χῶρον ἐδημιούργησε νέαν ἔντασιν καὶ ἡ ἔντασις αὐτὴ ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὸ ἄνοιγμα ἄλλου χώρου, τοῦ χώρου τοῦ πνεύματος.

Ὁ σημερινὸς ἐλεύθερος χῶρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ δύναται ἀσφαλῶς νὰ κρατήσῃ διπλάσιον πληθυσμόν, ἂν ἐνταθῇ ἡ καλλιέργειά του καὶ ἂν ἀναπτυχθῇ παραλλήλως πραγματικὴ βιομηχανία, ἡ ἀξία τῶν προϊόντων τῆς ὁποίας νὰ εἶναι συμμετρικὴ πρὸς τὸν μόχθον τῶν γεωργῶν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν προϊόντων τῆς γῆς. Εἰς τὴν ἀσύμμετρον καὶ ἄδικον σχέσιν μεταξὺ τῆς ἀξίας τῶν προϊόντων τῆς γῆς καὶ τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανίας ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ μεταναστευτικὴ ἔξοδος τῶν ἀγροτῶν πρὸς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς γῆς καὶ πρὸς τὰ ἀστικὰ κέντρα τῆς χώρας.

Ὅμως καὶ ἡ ἔντασις τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς καὶ ἡ δημιουργία πραγματικῆς βιομηχανίας προϋποθέτουν τὴν πνευματικὴν καὶ τεχνικὴν ἀνά-

πτυξιν τῶν ἐργαζομένων. Δὲν χρειάζεται πολλὴ σοφία διὰ νὰ κατανοήσῃ κανεὶς τὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἑνὸς λαοῦ ἢ μᾶλλον διὰ νὰ κατανοήσῃ κανεὶς τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὁ παραγωγικώτερος καὶ δημιουργικώτερος τομεὺς εἰς τὴν ζωὴν ἑνὸς λαοῦ εἶναι ὁ τομεὺς τῆς παιδείας. Αν ὅμως ὁ Ἑλληνισμὸς προέταξε πάντοτε εἰς τὴν ζωήν του τὴν παιδείαν, καὶ μάλιστα ὄχι μόνον ὅταν οὗτος ἦτο πολιτικῶς ἐλεύθερος, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶχε χάσει τὴν πολιτικήν του ἐλευθερίαν, πολὺ μᾶλλον πρέπει νὰ ρυθμίσῃ σήμερον τὴν ζωήν του μὲ αὐτὴν τὴν ἀρχήν, διότι εἶναι ἡ πρώτη φορὰ εἰς τὴν ἱστορίαν του, ὁπότε οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι ὡς γείτονές του τὸν περιβάλλουν, ὀργανώνουν τὴν ζωήν των μὲ βάσιν τὸ ἀνωτέρω ἀξίωμα.

Πέραν ὅμως αὐτοῦ εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τῆς πλημμύρας τῶν τεχνικῶν μέσων, τῆς ἀθρόας ἐπικοινωνίας τῶν λαῶν, τοῦ συνεχοῦς σφυροκοπήματος ἀκοῆς καὶ ὁράσεως ἀπὸ παντὸς εἴδους προπαγάνδας, καὶ γενικῶς εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς παντοιοτρόπου πιέσεως, τὴν ὁποίαν δέχεται σήμερον ὁ Ἑλληνισμὸς ἔξωθεν, δὲν ὑπάρχει ἀσφαλῶς ἄλλο μέσον διὰ τὴν ἑδραίωσιν τῆς θέσεώς του εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παιδείαν. Ὅλα τὰ ἄλλα μέσα καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι τρόποι ἔρχονται εἰς δευτέραν μοῖραν, ἀκριβῶς διότι ἐξαρτῶνται ἀπ' αὐτήν. Καὶ ὅταν λέγωμεν παιδείαν, ἐννοοῦμεν τὴν συστηματικὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ παιδεία εἶναι κατ' οὐσίαν ἡ δευτέρα γέννησις τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἂν ἡ πρώτη, ἡ φυσική του γέννησις, συνοδεύεται ἀπὸ ὠδῖνας τοῦ γεννῶντος, δηλαδὴ τῆς μητέρας, ἡ δευτέρα γέννησις, ἡ διὰ τῆς παιδείας, συνοδεύεται ἀπὸ ὠδῖνας τοῦ γεννωμένου, δηλαδὴ τοῦ παιδευομένου. Καὶ ἀπὸ τὰς ὠδῖνας αὐτὰς καμμία ἔξωθεν βοήθεια δὲν βοηθεῖ τὸν παιδευόμενον, διότι, ὅπως λέγει ὁ Δημόκριτος, «τὰ καλὰ χρήματα τοῖς πόνοις ἡ μάθησις ἐξεργάζεται».

Σήμερον δοκιμάζονται τὰ πάντα εἰς τὸ ἀδηφάγον πῦρ τοῦ παρόντος καὶ σφυρηλατοῦνται ἐκ νέου εἰς τὸν ἄκμονα τῆς ἱστορίας· αὐτοκρατορίαι διαλύονται καὶ αὐτοκρατορίαι ἱδρύονται· λαοὶ ἀνώνυμοι ὡς τώρα ἀποκτοῦν διὰ πρώτην φορὰν ὄνομα, μανθάνουν νὰ γράφουν τὸ ὄνομά τους καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸν στίβον τῆς ἱστορίας. Μέσα εἰς τὴν κοσμοϊστορικὴν καὶ διὰ πρώτην φορὰν οἰκουμενικὴν ἀναταραχὴν καὶ μεταξίωσιν τῶν πάντων

ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ προσδιορίσῃ τὴν περαιτέρω τύχην τοῦ καθενὸς λαοῦ θὰ εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἢ μικρότερος βαθμὸς συμμετοχῆς του εἰς τὴν πάλην τῶν ἰδεῶν, ἡ ὁποία γίνεται. Ὅποιος λαὸς δὲν θὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ συμμετάσχῃ εἰς αὐτὴν τὴν πάλην καὶ ν' ἀποσαφηνίσῃ διὰ λογαριασμόν του τί εἶναι δι' αὐτὸν ἀναγκαῖον καὶ τί εἶναι περιττόν, τί εἶναι ὠφέλιμον καὶ τί βλαβερόν, εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ ἀναλωθῇ ἀπὸ τὴν περαιτέρω πορείαν τῆς ἱστορίας. Καὶ τὴν πάλην αὐτήν, τὴν ἀδυσώπητον, δὲν εἶναι δυνατὸν κανεὶς λαὸς νὰ τὴν ἀποφύγῃ, ὅσα τείχη καὶ ἂν ὑψώσῃ γύρω του, διότι αἱ ἰδέαι, καὶ ὅταν κατάγωνται ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ ὅταν προέρχωνται ἀπὸ τοὺς δαίμονας, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κλεισθοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων, εἰσβάλλουν εἰς αὐτὴν παντοιοτρόπως καὶ τὴν κυριεύουν. Καὶ ὅσαι μὲν κατάγονται ἀπὸ τοὺς θεοὺς φέρουν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ ἀγαθὸν τῆς ἐλευθερίας, ὅσαι δὲ κατάγονται ἀπὸ τοὺς δαίμονας φέρουν εἰς αὐτὸν τὴν δουλείαν καὶ τὴν καταστροφήν.

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ὁ τόπος ὅπου ἐγεννήθησαν καὶ ἐκρίθησαν ὅλαι αἱ ἰδέαι περὶ τῆς ζωῆς. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἐγεννήθησαν ἰδέαι περὶ ζωῆς καὶ εἰς λαοὺς ἄλλων τόπων καὶ πολιτισμῶν, ἀλλὰ ὅτι ἐδῶ κατ' ἐξοχὴν ὁ ἄνθρωπος ὑπῆρξε δημιουργὸς καὶ κριτὴς ἰδεῶν. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψιν αὐτὴν ἔδωκεν ὁ τόπος αὐτὸς εἰς τὸν κόσμον περισσότερα ἀπ' ὅσα ἔλαβεν ἀπ' αὐτόν. Καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ Ἑλλὰς οὐδέποτε ἐφοβήθη τὰς ἰδέας, διότι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀξίαν των καὶ ἢ νὰ τὰς δεχθῇ ἢ νὰ τὰς ἀπορρίψῃ. Τὴν δύναμιν ὅμως αὐτὴν ἤντλησε πάντοτε ἀπὸ τὴν μεγάλην πνευματικήν της παράδοσιν, ἡ ὁποία διετηρήθη ἐνεργὸς κυριώτατα διὰ τῆς παιδείας.

Ἀλλ' ἡ παιδεία, ἐμμέσως δὲ καὶ ἡ παράδοσις, διέρχεται σήμερον κρίσιν. Δύο εἶναι οἱ ἀντικειμενικοὶ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἔφεραν τὴν κρίσιν αὐτὴν τῆς παιδείας. Ὁ πρῶτος εἶναι ἡ ἑτεροβαρὴς σχέσις μεταξὺ τῶν δύο ὅρων τοῦ νόμου προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Ἡ ζήτησις τῆς παιδείας εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν προσφοράν, δηλαδὴ οἱ ζητοῦντες σήμερον παιδείαν εἶναι πολὺ περισσότεροι ἀπ' ὅσους εἶναι δυνατὸν νὰ παιδεύσῃ ἡ πολιτεία μὲ τοὺς λειτουργοὺς καὶ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διαθέτει πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ὁ δεύτερος

λόγος εἶναι ἡ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπόκωφος καὶ σήμερον πλέον φανερὰ πάλη μεταξὺ κλασσικῆς καὶ τεχνικῆς παιδείας. Τὸ πεδίον ἐντὸς τοῦ ὁποίου διαδραματίζεται ἡ πάλη αὐτὴ εἶναι ἡ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ κυριώτατα ἡ ψυχὴ τῶν νέων ἀνθρώπων.

Ποία εἶναι ἡ ριζικὴ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο μορφῶν παιδείας; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο πρέπει νὰ δοθῇ ὁριστικὴ ἀπάντησις. Διότι, ἐφ' ὅσον δὲν κατανοήσωμεν ποῦ ἔγκειται ἡ διαφορὰ αὐτή, δὲν θὰ δυνηθῶμεν ποτὲ νὰ φέρωμεν τὰ πράγματα εἰς ἰσορροπίαν, δηλαδὴ νὰ μὴ χάσωμεν ὅ,τι εἴχαμεν ὡς τώρα, τὴν κλασσικὴν παιδείαν καὶ τὴν παράδοσιν, καὶ νὰ προσαποκτήσωμεν τὴν τεχνικὴν παιδείαν, ἡ ὁποία προβάλλει ὡς ἀδυσώπητος ἀνάγκη τῆς ζωῆς.

Ἡ κλασσικὴ παιδεία ἔχει ὡς σκοπὸν νὰ μορφώσῃ τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς κατανοήσεως τῶν κλασσικῶν ἔργων τοῦ πνεύματος τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς ἀρχαιότητος καὶ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ φθάσῃ εἰς κατανόησιν καὶ χρῆσιν τῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι συνιστοῦν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν πληρότητά του. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀθετήσωμεν τὴν λατινικὴν ἀρχαιότητα, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη γέφυρα, ἡ ὁποία μᾶς συνδέει μὲ τοὺς δυτικοὺς λαούς, μὲ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς παιδείας εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἴσχυσε μέχρι σήμερον εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς αὐτὸ ἐστηρίχθη ὁ μέχρι τοῦδε πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης. Ἐν συντομίᾳ, ὁ σκοπὸς τῆς κλασσικῆς παιδείας εἶναι τὸ «γνῶθι σαυτὸν» ἤ, ὅπως λέγει ἕνας νεώτερος λόγος, «γίνου ὅ,τι εἶσαι», φθάσε εἰς τὴν οὐσίαν σου, εἰς αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖ τὸν ἀθάνατον πυρῆνα σου. Ἀντιθέτως ἡ τεχνικὴ παιδεία στρέφει ἐξ ὑπαρχῆς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ ἔξω, καὶ τὸν καλεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ πνεῦμα καὶ σῶμα διὰ νὰ ἐξουσιάσῃ ὑλικὰ πράγματα καὶ φυσικὰς δυνάμεις. Ὅμως εἶναι αὐτονόητον ὅτι ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ ἐξουσιάσῃ ὅ,τι εἶναι γύρω του, δίχως τὰ φθάσῃ εἰς τὴν ὑπεροψίαν καὶ εἰς τὴν ὕβριν πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου, πρᾶγμα ποὺ κινδυνεύει νὰ πάθῃ σήμερον, πρέπει πρῶτα νὰ ἐξουσιάζῃ ἀπολύτως τὸν ἑαυτόν του, καὶ τοῦτο μόνον διὰ τῆς κλασσικῆς παιδείας ἐπιτυγχάνεται. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ τεχνικὴ παιδεία δίχως ὡρισμένα κλασσικὰ μαθήματα μεταβάλλει ὁπωσδήποτε τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐγκεφαλικὸν μηχανισμόν.

Τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον τίθεται κατὰ τρόπον ἀδυσώπητον σήμερον ἐνώπιόν μας, εἶναι πῶς θὰ συνδυάσωμεν τὰ δύο εἴδη παιδείας, διότι καὶ τὰ δύο εἶναι ἀναγκαῖα, ὄχι ἁπλῶς διὰ τὴν ἐπιβίωσίν μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάδειξίν μας εἰς τὸν σημερινὸν στίβον τῆς ζωῆς. Καὶ ὁ μοναδικὸς δρόμος διὰ τὴν ἐπιβίωσιν καὶ διὰ τὴν ἀνάδειξίν μας—καὶ δίχως τὴν ἀνάδειξιν κινδυνεύομεν νὰ γίνωμεν ἁπλοῖ φύλακες τοῦ μεγάλου παρελθόντος—εἶναι ἡ παιδεία.

Ὑπάρχουν πολλοὶ οἱ ὁποῖοι προτάσσουν καὶ μάλιστα ἐμφαντικῶς τὸν τομέα τῆς οἰκονομίας. Λησμονοῦν ὅμως ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ ἑνὸς λαοῦ εἶναι συνάρτησις τῆς πνευματικῆς καὶ τεχνικῆς του μορφώσεως. Αἱ σύγχρονοι μεγάλαι κοινωνικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἐπαναστάσεις, αἱ ὁποῖαι κατ' ἀρχὰς ἀπεμόνωσαν καὶ προέταξαν τὸν οἰκονομικὸν παράγοντα τῆς ζωῆς, εὑρέθησαν γρήγορα πρὸ ἀδιεξόδου—καὶ τὸ ἀδιέξοδον τοῦτο ἦτο ἡ ἀμάθεια τῶν μαζῶν—καὶ ἠναγκάσθησαν ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ ἀρνηθοῦν κατ' οὐσίαν τὸ δόγμα τοῦ μαρξισμοῦ, τὸ ὁποῖον προτάσσει τὴν οἰκονομίαν, καὶ ἀντ' αὐτῆς νὰ προτάξουν τὴν ἐπιστήμην ὡς τὸ πρῶτον κινοῦν. Ἀκόμη καὶ τὸ κόμμα ὑπετάγη σήμερον εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐξαρτᾶται ὁλοκληρωτικῶς ἀπ' αὐτήν. Αἱ ἐπιτυχίαι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς προσδιορίζουν τὰς ἑκάστοτε ἀντιδράσεις τοῦ κόμματος. Ἔτσι ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ συνακόλουθος πρὸς αὐτὴν τεχνικὴ ἔγινε σήμερον κατ' οὐσίαν ὁ ρυθμιστὴς τῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία ὡς οὐραγὸς ἐκμεταλλεύεται τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης καὶ χειρίζεται κατὰ τὸ δοκοῦν εἰς αὐτὴν τὰ ἐπιτεύγματα τῆς τεχνικῆς. Διὰ τοῦτο ἡ διεθνὴς πολιτικὴ πάλη μεταβάλλεται σήμερον κατ' οὐσίαν εἰς πόλεμον πνευμάτων. Αὐτὸς εἶνα ὁ βαθύτερος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον μεγάλα καὶ μικρὰ ἔθνη ἀναπροσαρμόζουν σήμερον τὴν παιδείαν των. Ἔχουν τὴν συνείδησιν ὅτι ἄνευ παιδείας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιζήσουν.

Ἡ εἴσοδος τῆς χώρας μας εἰς τὴν μείζονα οἰκονομικὴν καὶ πνευματικὴν εὐρωπαϊκὴν κοινότητα ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς νὰ ἀναπροσαρμόσωμεν ριζικῶς καὶ νὰ ἐντείνωμεν τὰς πνευματικάς μας δυνάμεις. Τοῦτο ὅμως σημαίνει ὅτι πρέπει ν' ἀνακατατάξωμεν τὴν παιδείαν εἰς τὴν ζωήν μας. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας ἡ παιδεία πρέπει ν' ἀποτελέσῃ τὸ κύριον μέλημα

τῆς πολιτείας. Καὶ διὰ μὲν τῆς κλασσικῆς παιδείας εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ πλησιάζωμεν διαρκῶς καὶ μὲ ὅλον τὸ πάθος τῆς ζωῆς μας τὰ μεγάλα πρότυπα τῶν κλασσικῶν, οἱ ὁποῖοι ἵστανται ὡς ἀγάλματα θεῶν καὶ μὲ τὸ αἰώνιον μειδίαμα τῆς ἐσωτερικῆς ἀσφαλείας καὶ σοφίας παρακολουθοῦν τὴν τύρβην καὶ φθορὰν τῆς ἱστορίας, διὰ δὲ τῆς τεχνικῆς παιδείας νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν πᾶν ὅ,τι μᾶς προσφέρει ἡ γῆ μας καὶ νὰ γίνωμεν ἱκανοὶ νὰ κατασκευάζωμεν πᾶν ὅ,τι ἔχομεν ἀνάγκην, διὰ νὰ μὴ ἐξαρτώμεθα ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ὡς κοσμοϊστορικὸς λαὸς ἔχομεν ὑποχρέωσιν ὄχι μόνον νὰ μὴ κολοβώσωμεν καὶ νὰ μὴ νοθεύσωμεν τὴν ἔννοιαν τῆς κλασσικῆς παιδείας, τὴν ὁποίαν ἄλλωστε ἡμεῖς ἐδημιουργήσαμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν ἀναπτύξωμεν εἰς βάθος. Ἄλλως κινδυνεύομεν νὰ ἐπιπεδωθῶμεν καὶ νὰ ἐξισωθῶμεν μὲ ἄλλους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τὸ χάρισμα αὐτὸ τῆς ἱστορίας. Ὡς ἐλεύθερον δὲ ἔθνος εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ἐκ τῶν πραγμάτων ν' ἀφομοιώσωμεν πᾶσαν ἄλλην γνῶσιν καὶ τεχνικήν, ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν ἐπιβίωσιν καὶ ἀνάδειξίν μας εἰς τὸν σημερινὸν σκληρὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 9ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1961

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΙΩΑΝΝ. ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΥ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ὁ **Πρόεδρος,** ἀρχομένης τῆς συνεδρίας, ἀγγέλλει διὰ βραχέων, ὡς κατωτέρω, τὸν θάνατον τοῦ Ξένου Ἑταίρου τῆς Ἀκαδημίας **Werner Jaeger.**

Μετὰ βαθείας λύπης ἀγγέλλομεν τὸν θάνατον τοῦ Ξένου Ἑταίρου τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας Werner Jaeger, συμβάντα τῇ 19ῃ Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. εἰς Boston τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἰωάνν. Καλιτσουνάκης θὰ εἴπῃ τὰς ἐνδεικνυομένας εἰς τὴν παροῦσαν ὥραν ἐπιμνημοσύνους λέξεις. Παρακαλῶ δέ, ὅπως τηρηθῇ ἑνὸς λεπτοῦ σιγὴ εἰς μνήμην τοῦ ἐκλιπόντος ἀνδρός.

*

ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΙ ΛΕΞΕΙΣ ΕΙΣ WERNER JAEGER

ΥΠΟ ΙΩΑΝΝ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ

Εἰς ἡλικίαν 73 ἐτῶν ἀπέθανε τὴν 19ην Ὀκτωβρίου τρέχοντος ἔτους (1961) ἐν Cambridge τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ὁ ἐπιφανὴς φιλόλογος Werner Jaeger, Γερμανικῆς καταγωγῆς, καθηγητὴς τῆς Κλασσικῆς φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Harvard καὶ Ξένος Ἑταῖρος τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας*.

Ὁ ἀποθανὼν ἀνήκει εἰς τὴν πρώτην - πρώτην σειρὰν τῶν κλασσικῶν φιλολόγων οἵτινες ἔδρασαν ἢ δρῶσιν ἀκόμη ἐπιστημονικῶς κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα.

Ἐγεννήθη εἰς τὴν πολίχνην Lobberich τῆς Ρηνανίας τῇ 30ῃ Ἰουλίου 1888.

---

* Κατωτέρω (σ. 316-17) παρατίθεται φωτοτυπία τῆς πρὸς ἐμὲ ἐπιστολῆς του ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ του ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ὡς Ξένου Ἑταίρου. Τῆς ἐπιστολῆς δίδεται καὶ μετάφρασις.

Ἦτο μὲν αὐτὸς γνήσιος Γερμανὸς ἀλλ' ἐξ οἰκογενειακῶν λόγων ἠναγκάσθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη (1936) τοῦ Ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ ἐν Γερμανίᾳ καθεστῶτος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν του καὶ νὰ ζητήσῃ ἔξω αὐτῆς καθηγητικὴν θέσιν. Ἦτο τότε 48 ἐτῶν, τὸ ὄνομά του ἦτο ἤδη εὐφήμως γνωστὸν εἰς τοὺς ἐπιστήμονας τῆς κλασσικῆς φιλολογίας. Διὰ τοῦτο καὶ εὐκόλως εὗρε περιζήτητον θέσιν, κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου, ἔπειτα δὲ διὰ μετακλήσεως εἰς τὸ ἐξακουστὸν ἀνὰ τὸν κόσμον Πανεπιστήμιον τοῦ Harvard, εἰς τὸ ὁποῖον ἔκτοτε καὶ παρέμεινεν.

Ἡ ἀξία τοῦ ἀνδρὸς ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἤδη κατὰ τὴν ἐν Γερμανίᾳ δρᾶσίν του εἶχε σχηματίσει περὶ αὐτὸν ἀληθινὴν Σχολὴν νεαρῶν ἐπιστημόνων, ἀφωσιωμένων εἰς αὐτόν. Μόλις 25ετὴς εἶχε διορισθῆ καθηγητὴς εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς Ἑλβετίας, μετὰ ἓν ἔτος μετεκλήθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Κιέλου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἦλθε τῷ 1921 εἰς Βερολῖνον, ὡς διάδοχος δύο μεγάλων καὶ περικλεῶν φιλολόγων ἀποχωρησάντων λόγῳ ὁρίου ἡλικίας, τοῦ Wilamowitz καὶ τοῦ Diels. Ἐν Βερολίνῳ ἔδρασε μέχρι τοῦ 1936· ἵδρυσεν ἐκεῖ δύο περιοδικὰ τὸν Gnomon καὶ τὴν Antike, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Gnomon καὶ σήμερον ἀκόμη ἐκδίδεται, καὶ ἀνέδειξε μεγάλους ἐπίσης μαθητάς, οἵτινες κατέλαβον βραδύτερον ἐπιφανεστάτας θέσεις εἰς τὰ Γερμανικὰ Πανεπιστήμια καὶ συνέγραψαν ἢ μετέφρασαν πολλά. Ἀναφέρω τὸν νῦν διαπρεπῆ ἐν Τυβίγγῃ καθηγητὴν Wolfg. Schadewaldt, τὸν μεταφραστὴν τοῦ Πλωτίνου R. Harder, τὸν K. Deichgräber, τὸν H. Fuchs, Friedrich Solmsen κλπ·

Εἰς τὴν φιλολογίαν ἔδωκε διὰ τῆς ἐν Βερολίνῳ διδασκαλίας του κατεύθυνσιν ἱστορικοφιλοσοφικὴν μὲ ἔξαρσιν τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ αὐτῆς χαρακτῆρος, χωρὶς νὰ παραβλέπῃ καὶ τὸ καθαρῶς φιλολογικὸν αὐτῆς μέρος. Εἶχεν ὁ ἴδιος πλὴν τῶν φιλολογικῶν γνώσεων καὶ βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ κυριωτάτη ἐπιστημονικὴ ἐργασία του περιεστρέφετο εἰς τοὺς φιλοσόφους Ἀριστοτέλην, Πλάτωνα καὶ εἰς τὸν Γρηγόριον τὸν Νύσσης.

Ἡ πρώτη ἀρχική του ἐργασία—ἡ ἐναίσιμος πάντως διατριβή του—εἶναι ἡ ἐκδοθεῖσα τῷ 1912 (ἦτο τότε 24 ἐτῶν) φιλολογικὴ μελέτη «Ἱστορία τῆς γενέσεως τῆς Μεταφυσικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους» (Entstehungsgeschichte der Metaphysik des Aristoteles). Πλὴν ἄλλων πολλῶν ἐργασιῶν (θὰ ὁμιλήσω συντόμως μόνον διὰ τρία ἔργα του) ἐξέδωκε δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα (1923) ἔργον τὸ ὁποῖον ἀνύψωσεν εἰς τὴν διεθνῆ φιλολογικὴν ἐπιστήμην μεγάλως τὸ ὄνομά του. Εἶναι τὸ βιβλίον τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται: «Ἀ ρ ι σ τ ο τ έ λ η ς, ἡ θεμελίωσις τῆς ἱστορίας τῆς ἐξελίξεώς του». Ἐπιζητεῖται εἰς τὸ σπουδαῖον αὐτὸ σύγγραμμα ὄχι τόσον συστηματικὴ παράστασις τοῦ βίου τοῦ φιλοσόφου, ὅσον ἡ κυρίως ἀνάλυσις τῶν φιλοσοφικῶν διδαγμάτων τοῦ φιλοσόφου (τὰ ὁποῖα διδάγματα εἶναι διεσκορπισμένα εἰς τὰ διάφορα

συγγράμματά του) καὶ ἡ κατάταξις αὐτῶν εἰς εἰκόνα ἐνδεικνύουσαν τὴν ἐσωτερικὴν πορείαν τῆς ἐξελίξεως τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς μέγαν φιλόσοφον. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐσημείωσεν ἐποχὴν εἰς τὰ φιλολογικὰ χρονικὰ καὶ ἤγειρε πλείστας ὅσας φιλολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον.

Δὲν δύναμαι νὰ εἴπω ἐνταῦθα περισσότερα περὶ τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον, ὡς εἶπον, ζητεῖ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ σαφέστερον τὴν πνευματικὴν εἰκόνα τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τὰς θεμελιώδεις δυνάμεις τῆς διανοήσεως τοῦ φιλοσόφου τούτου (die treibenden Kräfte seines Denkens), νὰ διαφωτίσῃ λοιπόν, ὡς λέγει ὁ ἴδιος ὁ Jaeger, τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς πνευματικῆς τῆς Ἑλλάδος ἱστορίας τὸ ὁποῖον ἐνσαρκώνει ὁ Ἀριστοτέλης.

Πρὸ τοῦ βιβλίου ὅμως τούτου εἶχεν ἐπιχειρήσει εὐθὺς μετὰ τὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου μετάκλησίν του, τῷ 1921, τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, φιλοσόφου τὸν ὁποῖον οἱ σημερινοὶ φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι κατατάσσουν εἰς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων διανοητῶν καὶ ἱεροφαντῶν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Πρὸς ἔκδοσιν τοῦ συγγραφέως τούτου ὁ Jaeger συνήθροισε περὶ αὐτὸν ἐπιτελεῖον ὅλον βοηθῶν, ἐκλεκτῶν φιλολόγων (μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ Ἑλληνοαμερικανοί, ὅπως ὁ Ἰω. Καβαρνός), καὶ παρεσκευάσθη μνημειώδης ἔκδοσις τῆς ὁποίας ἔχουν ἤδη πολλοὶ τόμοι ἐκδοθῆ, δύο δὲ ἐξ αὐτῶν (πρὸς Εὐνόμιον) ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Jaeger. Εὐκαιρίας δοθείσης μοῦ ἔλεγέν ποτε ὅτι γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι δὲν θὰ ζήσῃ τόσον ὅσον χρειάζεται μία τοιαύτη πλήρης ἔκδοσις, ἀλλὰ πάντως θὰ εὑρεθοῦν ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι θὰ τὴν συμπληρώσουν. Ἴσως χρειασθοῦν ἀκόμη τρεῖς ἢ τέσσαρες τόμοι πρὸς ἀποπεράτωσίν της.

Ἔρχομαι τώρα εἰς τὸ τρίτον ἐκ τῶν πολλῶν καὶ σπουδαίων φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἔργων [1], ἐξ ὅσων θέλω νὰ ἐξάρω σήμερον εἰς μνημόσυνόν του ἐνώπιον ὑμῶν.

Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἡ γνωστοτέρα γενικώτερον φιλολογικοφιλοσοφικὴ συγγραφή του περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Παιδείας (Paideia), τῆς ὁποίας ἐξεδόθησαν τρεῖς τόμοι. Μετεφράσθη καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Εἰς τὸ πρωτότυπον αὐτὸ ἔργον, τοῦ ὁποίου ὁ πρῶτος τόμος ἐξεδόθη τῷ 1933 (4η ἔκδ. 1959), ἔτεμε ρηξικέλευθον ὁδὸν καὶ ἐζήτησε νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν διαμόρφωσιν (Formung, ὡς λέγει) τοῦ ἀρχαίου Ἕλληνος, τὴν παιδείαν του, ἐκ μιᾶς συνολικῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Τὸ πρωτότυπον τοῦτο θέμα ἐπραγματεύθη ἀριστοτεχνικῶς καὶ κατὰ

[1] Τὸν πανηγυρικὸν τοῦτον τόμον τὸν ὁποῖον φίλοι, συνάδελφοι καὶ μαθηταὶ ἐξέδωκαν, τιμῶντες τὴν 70ην γενέθλιον ἑορτήν του, ἠδυνήθην νὰ εὕρω ἐν Ἀθήναις μόνον εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς (βλ. κατωτέρω).

ἐπιτυχῆ τρόπον, ἱκανοποιοῦντα καὶ τὸν αὐστηρὸν ἐπιστήμονα ἀλλὰ καὶ πάντα μορφωμένον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσίν του. Εἶναι ἔργον ἱστορικόν, φιλολογικὸν καὶ παιδαγωγικόν, μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδός του.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἐσκόπει νὰ ἀποτελειώσῃ διὰ ἑνὸς τόμου ἀκόμη, ὁ ὁποῖος θὰ παρεῖχε τὴν συνάντησιν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος μὲ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὴν γενομένην ἀναχώνευσιν καὶ ἐναρμόνισιν αὐτῶν. Τοῦτο θὰ μείνῃ πλέον ὡς ματαιωθὲν ὄνειρον. Ἀμφίβολον εἶναι, ἄν ποτε δυνηθῇ ἄλλος τις νὰ πράξῃ τοῦτο, τοὐλάχιστον εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὡς θὰ τὸ ἐξετέλει ὁ Jaeger, ὁ φιλόλογος καὶ φιλόσοφος καὶ θεολόγος.

Εἶναι λυπηρὸν ὅτι δὲν εὑρέθησαν μαθηταί του ἐν Γερμανίᾳ ἢ ἐν Ἀμερικῇ διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, τὴν ὁποίαν εὐτυχῶς εἰσήγαγε παρ᾽ ἡμῖν καὶ καλλιεργεῖ μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Jaeger[1].

Ἀλλὰ ἂς ἀρκεσθῶμεν εἰς ταῦτα μόνον σήμερον ἐνταῦθα. Θέλω τέλος νὰ μνημονεύσω μὲ πόσον ἐνθουσιασμὸν ἐπεσκέφθη ὁ Jaeger πρὸ ἐτῶν καὶ εἶδε καὶ τὴν Ἑλλάδα, τὸν τόπον δηλαδὴ ὅπου συνέβησαν ὅλα τὰ γεγονότα τῆς ἱστορίας καὶ πολιτισμοῦ τοῦ λαοῦ εἰς ὃν εἶχεν ἀφιερώσει ὅλας τὰς πνευματικὰς δυνάμεις του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πάντοτε τοῦ συνίστων, ὅταν συνηντώμεθα. Ἡ χαρά του ἦτο μεγάλη καὶ εἰλικρινής.

Ἐξωτερικῶν τιμῶν ἠξιώθη εἰς μέγα πλῆθος ὑπὸ Κυβερνήσεων, Συλλόγων, Ἑταιρειῶν κλπ. Εἶχεν 7 διδακτορικὰ διπλώματα τιμῆς χάριν (ἐν οἷς καὶ τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης) καὶ ἦτο μέλος 14 Ἀκαδημιῶν.

Τῷ 1955 ἔλαβε καὶ τὸ Γερμανικὸν παράσημον pour le merite (Friedensklasse), τὸ ὁποῖον ἵδρυσε Φρειδερῖκος - Γουλιέλμος ὁ τέταρτος (κατ᾽ ἀπομίμησιν τοῦ στρατιωτικοῦ pour le merite, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἱδρύσει διὰ στρατιωτικοὺς ὁ Μέγας Φρειδερῖκος). Τὸ παράσημον τοῦτο τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὁ Jaeger δίδεται μόνον εἰς ἐξόχους ἐπιστήμονας διεθνοῦς κύρους, δύνανται δὲ νὰ ἔχωσι αὐτὸ τὸ πολὺ 30 Γερμανοὶ καὶ 30 ξένοι. Ἀπονέμεται ἐκλογῇ καὶ προτάσει τῶν ἐν ἐνεργείᾳ μελῶν.

Ὁ θάνατός του πλήττει καιρίως τὴν πρόοδον τῆς κλασσικῆς φιλολογίας καὶ θλιβόμεθα ὅλοι δι᾽ αὐτόν, ἡ μνήμη του ὅμως θὰ παραμείνῃ πάντοτε ἔνδοξος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης.

Ἐκτὸς τῶν λεχθέντων ἐν τῇ Ὁλομελείᾳ τῆς Ἀκαδημίας θεωρῶ καλὸν νὰ προσθέσω ἐνταῦθα καὶ τὰ ἑξῆς:

[1] Ἐννοῶ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Κωνστ. Βουρβέρην, ὅστις τῷ 1959 ἵδρυσεν ἐν Ἀθήναις καὶ τὴν «Ἑλληνικὴν Ἀνθρωπιστικὴν Ἑταιρείαν».

Μία τῶν τελευταίων διατριβῶν του, ἴσως μάλιστα ἡ τελευταία πασῶν, εἶναι ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ βιβλίον Studium Berolinense (Zur Geschichte der Friedrich - Wllhelms - Universität zu Berlin) ἐν Βερολίνῳ 1960, σελ. 459 - 485 ὑπὸ τὸν τίτλον «Die klassische Philologie an der Universität Berlin von 1870 - 1945».

Εἰς τὴν μελέτην ταύτην δίδει πιστὴν εἰκόνα τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του τῷ 1807 μέχρι τοῦ 1945, μὲ τὰ μεγάλα διὰ τοὺς φιλολόγους ὀνόματα τοῦ Fr. Aug. Wolf τοῦ μαθητοῦ του Αὐγ. Boeckh καὶ τῶν ἐπίσης μεγάλων διαδόχων των Imm. Bekker, K. Lachmann καὶ Adolf Kirchhoff, μέχρι τοῦ 1870, ὅτε ἤδη εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ἡ ἀξία καὶ δόξα τῆς φιλολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τούτου. Ὁ Moritz Haupt μετὰ ταῦτα καὶ ὁ Ἰωάννης Vahlen προήγαγον τὴν Σχολὴν αὐτήν, ἡ ὁποία ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Wilamowitz καὶ Diels ἀνῆλθεν εἰς αἴγλην παγκοσμίου φήμης. Ὁ Jaeger εὑρίσκει θερμοὺς λόγους εἰς ἔξαρσιν τῆς φιλολογικῆς μεθόδου καὶ διδασκαλίας τοῦ Vahlen, τοῦ φιλολόγου τούτου ὁ ὁποῖος εἰς τὰ φροντιστήριά του μετεχειρίζετο τὴν Λατινικὴν μεθ' ὅσης καὶ τὴν Γερμανικὴν εὐχερείας.

Εἰς τὸν μνημονευθέντα Πανηγυρικὸν τόμον (63ον) τῶν Harvard Studies in Classical Philology (Cambridge, Harvard University Press, 1958) ἐπὶ τῇ ἑβδομηκονταετηρίδι τοῦ Werner Jaeger ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἀφιέρωσιν τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα δι' αὐτόν:

«Ὦ σοφὲ θηρατὰ[1] σκοπέλων ἠθὰς νιφοέντων
» οἴκαδε ποῖον ἄγεις κτῆμα κυνηγεσίας;

» Οὐκ ἔλαφον, μὰ Δί', οὐδὲ λαγών, ἀλλ' οὓς ἀνέφηναν
» Μοῦσαι δυσπρόσοδοι θεσπεσίους δάρους».

Εἰς τὸν τόμον τοῦτον εὑρίσκονται πολλαὶ ἐπιστημονικαὶ διατριβαὶ φίλων καὶ θαυμαστῶν του γραμμέναι αἱ πλεῖσται ἀγγλιστὶ ἀλλὰ καὶ ὀλίγαι τινὲς γερμανιστί[2].

---

[1] «Θηρατής» ἐνταῦθα εἶναι βεβαίως μετάφρασις τοῦ ὀνόματος Jaeger (Jäger σημ.= κυνηγός, καὶ κατωτέρω «κυνηγεσία» ὑπαινιγμὸς εἰς Jäger - Jagd).

[2] Ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν γραψάντων περὶ τοῦ Werner Jaeger (Γαΐγκερ ἢ Γιαΐγκερ) ἀναφέρω τοὺς ἑξῆς:

ΚΩΝΣΤ. ΒΟΥΡΒΕΡΗΣ, Ὁ Ἑλληνικὸς ἀνθρωπισμὸς κατὰ τὸν Werner Jaeger, Ἀθῆναι 1961 (ἀρ. 10. Σειρὰ Α'. «Ἀρχαιότης καὶ σύγχρονα προβλήματα». Ἑλλην. Ἀνθρωπιστ. Ἑταιρείας).

— Ὁ καθηγητὴς Werner Jaeger. (περ. «Ἥλιος», τόμ. 22, ἀρ. 423, 8 Νοεμβρ. 1952).

— Werner Jaeger, Δελτίον Ὁμοσπ. Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, Ἀθῆναι, 1 Νοεμβρίου 1961 καὶ Ἐφημ. «Καθημερινὴ» 25 Ὀκτωβρ. 1961. *(Βλ. συνέχειαν εἰς σελ. 318)*

Watertown, Mass.
17. I. 53.

Lieber Freund und sehr verehrter
Kollege,

heute morgen als erster meldete mir
das Telegraphenamt Western Union
Ihre Botschaft von meiner Wahl
zum auswärtigen Mitglied der grie-
chischen Akademie der Wissen-
schaften. Es war sehr lieb von Ihnen,
der Überbringer dieser mich hoch-
erfreuenden Nachricht zu sein, die
eine neue grosse Ehre für mich bede-
tet, welche Ihr Land mir zuteil wer-
den liess, und ich möchte Ihnen daher
auch als erstem meine Freude und
meinen
Dank zum Ausdruck bringen. Letzterer
ist um so grösser, als ich wohl weiss,
dass diese Wahl Ihrer Initiative zu
verdanken ist und dass sich in ihr also
ganz besonders Ihre persönliche Schätzung
meiner Arbeit wiederspiegelt. Sie wissen
wie viel mir Ihr Urteil bedeutet und
so wird dieser Akt für mich zu einem
neuen Beweis unserer alten Freund-
schaft.
Ich bin besonders stolz darauf, von
den besten Forschern Griechenlands als
einer der Ihrigen in ihren Kreis auf-
genommen worden zu sein. Und es ist
mir eine herzliche Freude, dass sich die
Wahl nun mit meinem Besuche Grieche-
lands im vergangenen Herbst ver-
bindet. Die Erinnerung an die Persön-
lichkeiten, die der Akademie ange-
hören,

Sie ist in mir ja ganz lebendig, nachdem ich sie in Athen kennen gelernt habe. Ich habe das schöne Heim der Akademie selbst betreten und eine Reihe der wissenschaftlichen Unternehmungen an ihrem Arbeitsplatz in Augenschein genommen. Das alles wird dazu beitragen, dass ich mich in dieser Gesellschaft zu Hause fühle. Ich hoffe zuversichtlich, dass ich Griechenland doch noch einmal werde besuchen können und dass wir uns dort wiedersehen werden. Diese Zeilen sind für Sie persönlich bestimmt, nicht für die Akademie. Ich werde an diese schreiben, wenn ich das offizielle Schreiben erhalte, das die Mitteilung meiner Wahl enthält. Sollte dies aber zu lange dauern, und Sie es für angemessen erachten, schon jetzt etwas zu der Akademie zu sagen, so stelle ich Ihnen anheim, dies zu tun, so wie Sie es für richtig halten. Diese Ehre ist die Krönung meiner griechischen Reise. Sie ist mir von symbolischer Bedeutung für den mir bereiteten Empfang. Haben Sie meinen wärmsten Dank für alles.

Mit herzlichen Grüssen an Ihre Familie und die Kollegen

Treulich Ihr alter

Werner Jaeger

Μετάφρασις τῆς ἐπιστολῆς :

Watertown, Mass,
17.1.53

Ἀγαπητὲ φίλε καὶ ἐρίτιμε Συνάδελφε,

Σήμερον τὸ πρωὶ μοῦ ἀνήγγειλεν ὡς πρῶτος ἡ Western Union τὴν εἴδησιν τῆς ἐκλογῆς μου ὡς Ξένου Ἑταίρου τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἦτο ἐκ μέρους σας μεγάλη καλωσύνη νὰ γίνεται ὁ πρῶτος μηνυτὴς ταύτης τῆς λίαν χαρμοσύνου δι' ἐμὲ εἰδήσεως, ἡ ὁποία εἶναι μία ἀκόμη παραπολὺ τιμητικὴ ἔνδειξις, τὴν ὁποίαν μοῦ κάμνει ἡ χώρα σας. Ἐπιθυμῶ διὰ τοῦτο νὰ ἐκφράσω εἰς πρῶτον Ὑμᾶς τὴν χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην μου διὰ τοῦτο. Ἡ εὐγνωμοσύνη μου μάλιστα εἶναι τοσούτῳ μεγαλυτέρα καθ' ὅσον πιστεύω ὅτι ἡ ἐκλογὴ αὐτὴ ὀφείλεται εἰς ἰδικήν σας πρωτοβουλίαν, καὶ εἰς τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην ἀντικατοπτρίζεται ἰδιαιτέρως ὅλως ἡ προσωπικὴ ἐκτίμησίς σας διὰ τὴν ἐργασίαν μου. Γνωρίζετε πόσον πολὺ ἐκτιμῶ τὴν κρίσιν σας, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ πρᾶξις αὕτη προστίθεται ὡς νέα ἀπόδειξις τῆς πολυχρονίου φιλίας μας.

Εἶμαι ἰδιαιτέρως ὑπερήφανος νὰ συμπεριληφθῶ καὶ νὰ ἀνήκω εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀρίστων ἐρευνητῶν τῆς χώρας σας. Εἶναι δὲ δι' ἐμὲ μία ἐγκάρδιος χαρὰ ὅτι ἡ ἐκλογὴ αὕτη συνδέεται μὲ τὴν ἐπίσκεψίν μου εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ παρελθὸν φθινόπωρον Ἡ ἀνάμνησις τῶν προσωπικοτήτων αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν εἶναι ἀκόμη ζωηροτάτη εἰς ἐμέ, ἀφοῦ ἅπαξ τὰς ἐγνώρισα ἐν Ἀθήναις.

Ἐπάτησα ὁ ἴδιος τὸ ὡραῖον οἴκημα τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἀντελήφθην ἰδίοις ὄμμασι σειρὰν ὅλην ἐπιστημονικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν ἐργατικὴν αὐτὴν ἑστίαν. Αὐτὸ θὰ συντελέση εἰς τὸ νὰ θεωρῶ ἐμαυτὸν οἰκεῖον τῆς Ἑταιρείας ταύτης. Ἐλπίζω βασίμως ὅτι θὰ ἠμπορέσω ἀκόμη μίαν φορὰν νὰ ἔλθω εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ ἐπανίδωμεν ἄλλην μίαν φορὰν αὐτοῦ ἀλλήλους.

Αἱ γραμμαὶ αὗται εἶναι προωρισμέναι διὰ σᾶς προσωπικῶς, ὄχι διὰ τὴν Ἀκαδημίαν. Θὰ γράψω εἰς αὐτήν, ὅταν λάβω τὰ ἐπίσημα γράμματα, τὰ ὁποῖα θὰ περιέχουν τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐκλογῆς μου.

Ἐὰν ὅμως τοῦτο ἤθελε βραδύνει πολὺ ἀκόμη, σεῖς δὲ θεωρεῖτε καλὸν νὰ εἴπητέ τι σχετικῶς εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, σᾶς ἐξουσιοδοτῶ νὰ πράξετε οὕτως ὅπως σεῖς νομίζετε ἐπιβαλλόμενον.

Ἡ τιμὴ αὐτὴ εἶναι τὸ ἐπιστέγασμα τοῦ ταξιδίου μου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐνέχει συμβολικὴν σημασίαν δι' ἐμὲ διὰ τὴν γενομένην εἰς ἐμὲ ὑποδοχήν. Δεχθῆτε δι' ὅλα τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας μου.

Μὲ ἐγκαρδίους χαιρετισμοὺς εἰς τὴν οἰκογένειάν σας καὶ εἰς τοὺς συναδέλφους.

Μὲ εἰλικρινῆ ἀφοσίωσιν
ὁ παλαιός σας φίλος
(ὑπογρ.) Βέρνερ Γιαϊγκερ

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 315 σημ.)

ΚΩΝΣΤ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ, τὸ ἄρθρον Γιαϊγκερ ἐν τῷ Ἐγκυκλ. Λεξικῷ τοῦ «Ἡλίου», τόμ. 5, σελ. 361 - 367.

ΡΑΦΑΗΛ ΔΗΜΟΥ (Harvard), Ἐφημ. «τὸ Βῆμα», 4 Νοεμβρίου 1961 (διὰ τὸν θάνατόν του).

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ, περιοδ. «Νέα Ἑστία» τῆς 1 Αὐγούστου 1948 (τεῦχ. 506) σελ. 941 - 948. — Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, τόμ. 23 (1948) σελ. 395 ἑξ.

Ε. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ, Ἐφημ. «τὸ Βῆμα», 22 Ὀκτωβρίου 1961.

ΙΩ. ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ, τὸ ἄρθρον «Γιαϊγκερ» ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ («Πυρσοῦ» «Δρανδάκη»), τόμ. 8, σελ. 337.